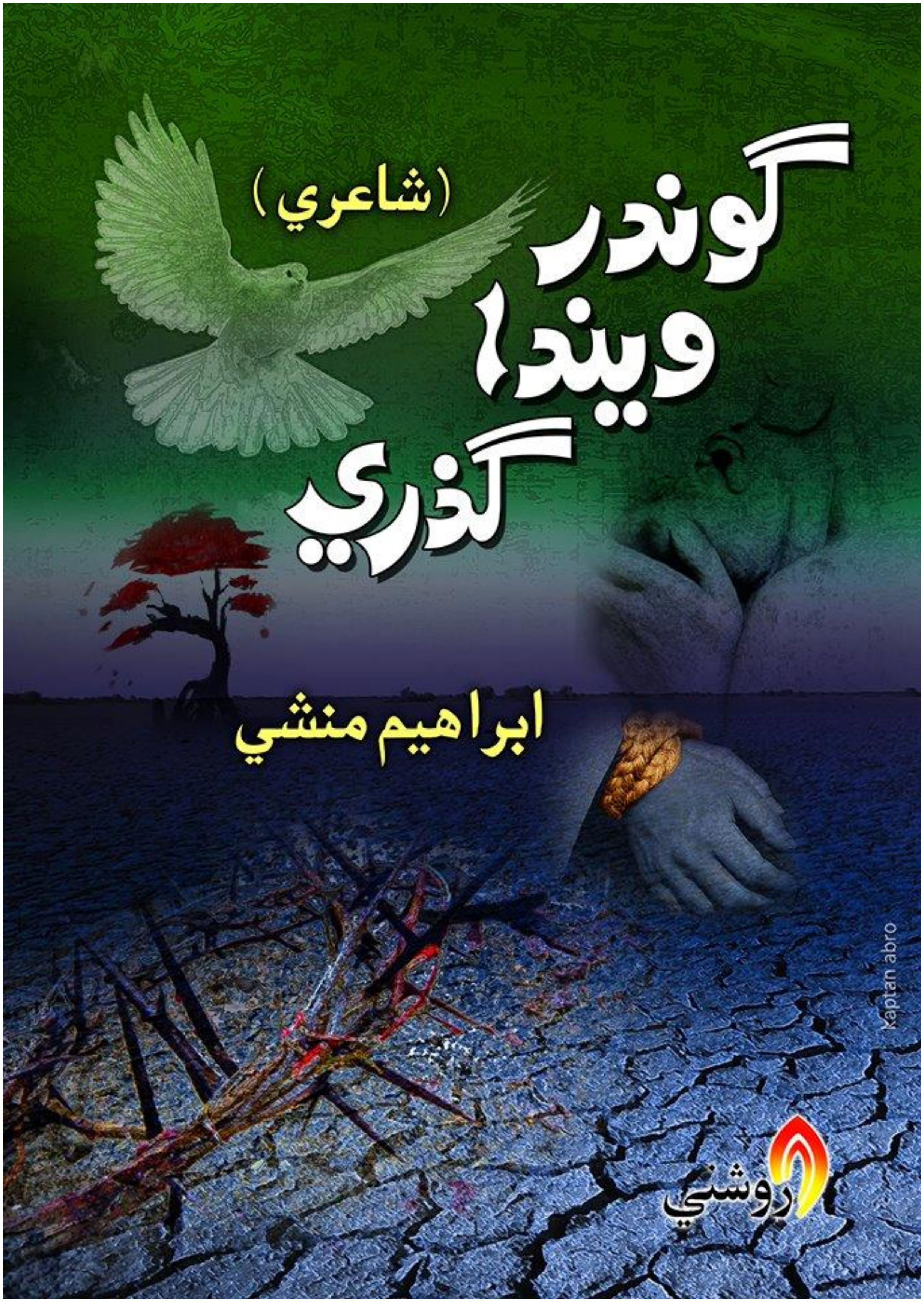
(شاعري)
گوندر ويندا گذري
ابراهيم منشي
Kaptan abro
روشني

گوندر ويندا گذري

(شاعري)

ابراهيم منشي

روشني پبليڪشن، ڪنڊيارو
2015ع

ڊجيٽل ايڊيشن:
2018ع

سنڌ سلامت ڪتاب گهر

ارپنا

امڙ
سنڌ جي نالي
جنهن جا گهاوَ
لفظ پري نہ سگهندا

ڪمپوزر پاران

”انسان غلطين جو گهر آهي، ويسر سندس فطرت ۾ شامل آهي. اُن ڪري انسان جي لکت غلطين کان پاڪ ۽ صاف نہ ٿيندي. وس آهر ڪوشش ڪئي آهي تہ بهتر کان بهتر ڪيو وڃي. ڪٿي ڪا بہ غلطي هجي تہ ڪمپوزر پاران سمجهجو ۽ نشاندهي ڪجو.

شاهنواز ٽالپر
سنڌ سلامت ڪتاب گهر
sntalpur@gmail.com

سنڌ سلامت پاران :

سنڌ سلامت **ڊجيٽل بوڪ ايڊيشن** سلسلي جو نئون ڪتاب **”گوندر ويندا گذري“** اوهان اڳيان پيش ڪري رهيا آهيون. هي ڪتاب سنڌ جي قومپرست شاعر ابراهيم منشي جي شاعريءَ جو مجموعو آهي. مهاڳ ۾ سائين محمد ابراهيم جويو صاحب لکي ٿو :
”هن مجموعي ۾، هِن ڏوٿيءَ، هن عطائيءَ، هن درياءَ دل راڳي شاعر، پنهنجي منفرد نظمن، وايُن ۽ ڪافين ۽ بيتن سان اسان جون جهوليون پريون آهن، جهولين ڪان وڌ اسان جون دليون پرڻ چاهيون آهن، بشرطيڪ هُن جي اها ورڪا ونڻ لاءِ اسين پنهنجيون دليون کوليون ۽ اُن ۾ جا صدا آهي، پنهنجي ماروئن ۽ پنهنجي ملڪ لاءِ قربانيءَ ۽ ڪم جي صدا، اُها ٻُڌون . . . جيئن ڪا صدا ٻُڌبي آهي ۽ جيئن ڪا ورندي فرض ٿبي آهي، اُن ورندي ڏيڻ لاءِ پاڻ ڏونڌاڙيون ۽ پنهنجا سُتل مَن جاڳايون.
منشيءَ ڪي مون ”عطائي“ سڏيو آهي، ”راڳي“ سڏيو آهي. هائو، هو عطائي آهي، راڳي آهي. اسان جي قديم معاشري ۽ تاريخ ۾ عطائين ۽ راڳين جي موجود روايت جي عين مطابق ۽ سلسلي وارو هي عطائي ۽ راڳي: بيجل جي علامت آهي ، جيئن حضرت شاهه عبدالطيف اُها علامت ڳائي وڄائي اسان کي عطا ڪئي آهي.“
هن ڪتاب جو پهريون ڇاپو 1985ع ۾ پريم نگر پبليڪيشن پاران ڇاپيو ويو. هي ڇاپو 2015ع ۾ روشني پبليڪيشن ڪنڊيارو پاران ڇاپيو ويو آهي. سنڌ سلامت ڪتاب گهر ست پاران ڪتاب کي ڪمپوز ڪري نئين سر آنلائين اپلوڊ ڪري رهيا آهيون. ٿورائتا آهيون پياري دوست، سنڌ سلامت جي مانواري ميمبر، بدين سان تعلق رکندڙ **شاهنواز ٽالپر** جا جنهن ڪتاب ڪمپوز ڪري سنڌ سلامت ڪتاب گهر ۾ پيش ڪرڻ لاءِ موڪليو.

محمد سليمان وساڻ
مينيجنگ ايڊيٽر (اعزازي)
سنڌ سلامت ڊاٽ ڪام
sulemanwassan@gmail.com
www.sindhsalamat.com
books.sindhsalamat.com

سٽاءُ

پاڻ سُجاڻ	مُنشي محمد ابراهيم
مهاڳ	محمد ابراهيم جويو
نظم	
بيت	
وايون	

پاڻ سُڃاڻ

نالو:	مُنشي محمد ابراهيم
پيءُ جو نالو:	محمد اسحاق
ذات :	سومرو
جنم جي تاريخ:	15 جنوري 1934ع
ڳوٺ:	جنهاڻ سومرو، تعلقو ٽنڊو محمد خان، ضلعو حيدرآباد سنڌ
تعليم:	پنج درجا سنڌي
شعر و شاعري جي شروعات:	1949ع

هونئن تہ هر ماڻهو کي ڪونہ ڪو ڏنڌو ورثي ۾ ملندو آهي، پر منهنجو والد صاحب پنهنجي وقت جو "صفت" جو سنو شاعر بہ ليکيو ويندو هو. پاڻ بذات خود مولوي بہ هو ۽ سندس آواز ڏاڍو منو هوندو هو. ساڳئي وقت هو ڪڙمي بہ هو ۽ مختلف قسم جا واپار ڌنڌا بہ ڪندو هو مسڪين کي وڏي اُڪ پالڻ لاءِ مختلف جتن ڪرڻا ٿي پيا. ننڍپڻ کان جواني تائين پرورش سڪئي نموني ٿيل هئس. پارسيءَ ۽ عربيءَ جو سنو ڄاڻو هو. اکر تمام سهڻا هوندا هئس، ڪنهن ڪاتب جا ٺئي اهڙا سُنا اکر ٺي سگهيا ٿي!

اسان جو ڏاڏو مرحوم ٺيڪيداريءَ جو ڪم ڪندو هو ۽ گذر سفر سنو هوندو هو. ۽ ائين ٺي بابا مرحوم لاڏ ڪوڏ سان ننڍپڻ کان جواني تائين پليو.

هاڻي واري پَڊ کان هڪ ميل پري، پُراڻ نالي هڪ پڊ تي ڪنهن مجبوري سبب ٿهيل نُڪيل گهر ڇڏي، نوان گهرڙا ٺاهي، نئين پَڊ تي اچي رهڻ لڳا ۽ مرحوم اتي وفات ڪري ويو.

انهي نئين پَڊ تي جيڪا بہ ماڻتاڻي پوُنجي ۽ ٽپڙ ٽاڙي گڏ ٿيل هئا، سي گهر کي اوچتي باهہ لڳڻ سبب سڙي رک ٿي ويا. ڪا بہ شيءِ باقي نہ بچي.

ٽي چار سال اتي رهڻ کان پوءِ ساڳي اڳوڻي پڊ تي واپس اچي رهڻ لڳاسون. بابا سائين هاڻي محنت مزدوري پوري سوري ڪري سگهندو هو. ٻنيءَ جا اڌائي ايڪڙ پوءِ بہ آباد ڪندو هو. هر سال ٻهي سميت ٻارهن ڪاسا ٻاجهري اُن مان ٿيندي هئي. هميشہ ٻاڻي لاءِ "اٽڪ" ۽ "ڪوٽڙي" پيا پڇندا هئا. ميرن جي ڪوٽيل واهن جي پُڇڙين جو ٻَنيون مڙيئي اَنڌيون منڊيون آباد ٿينديون هيون، پر چوندا هئا: "ابا، سيري ٻاءُ کان اُيري ٻني ڀلي."

بابا مرحوم کي آخري وقت ۾ سلهہ جي بيماري ٿي پئي، پوءِ تہ حڪيم شمس الدين وٽ حيدرآباد ايندي ويندي پنجن سالن ۾ انهيءَ موذي مرض نيٺ تاريخ 15 مارچ 1945ع تي سندس جان ورتي.

ان وقت منهنجي عمر فقط يارهن سال هئي ۽ مون چوٿون درجو مُلا اسڪول ۾ پاس ڪيو هو. پنجون درجو تہ مُلن مون کي امتحان واري ڏينهن گرانٽ حاصل ڪرڻ لاءِ امتحان ۾ ويهاري مڙيئي پاس ڪرائي ڇڏيو.

پر مون کي پڙهڻ جو بي انتها شوق هو ۽ پارٽي درجي کان چوٿين درجي تائين هميشہ تعلقي ۾ پهريون ۽ ٻيو نمبر ايندو هئس. بابا جي مرڻ کان پوءِ انن نون ڀاتين جو گذر سفر ڏاڍو ڏکيو ٿي پيو ۽ مون پڙهڻ ڇڏي ڏنو. ٻارهن سالن جي عمر ۾ هڪ گڏھ وٺي، ان تي واپار ڪرڻ شروع ڪيم. ٻني جي مياڻ کان ٻلا ڪٽي ڳوٺن ۾ کپائڻ ۽ سياري جي مند ۾ ڪپُور تان خوجن جا ڳُڙ سودي گهر گهر کپائڻ ۽ مختلف قسمن جا سامان گجر بصر وغيره وڪڻڻ ۽ گذر سفر ڪرڻ شروع ڪيم ۽ ساڳئي بابا واري ٻني بہ آباد ڪندو رهيس ۽ اهي ساڳيا ڀُهيءَ سميت ٻارنها ڪاسا هليا آيا. ربيع تہ ٿيندي ڪانہ هئي، ڳتي جا ٽي مهينا ٻُگو هٽندا هُئاسين. پاٽي تہ اڍائي ٽي مهينا مشڪل سان هلندو هو.

بهرحال، اهڙي رواجي ماحول ۾ آءُ رومانٽڪ نموني جي شاعري ، ڪافيون، ڪلام بہ ٺاهڻ لڳس. ٻاڻ مرادو ڳائڻ، مولودين سان مولود پڙهن، غزل پڙهڻ اهو بہ پنهنجو شغل هوندو هو.

اسان ٺٽي ۽ حيدرآباد جي ضلعن جي وچ جي سرحدي ۽ ٻيلي جي ڪنڌيءَ جا رهواسي مارو ماڻهو آهيون، مال جي ڪري اسان جي اُٺي ويٺي ٻيلي سان گهٽي پئي رهي آهي. هينئر تہ مولچند ٻيلو وڍجي تقريبا ختم ٿي ويو آهي، پر ڪو وقت مولچند ٻيلو ڪچو توڙي پڪو مست ٻيلو هو. پنج مڙس ڪُهي، ويڙھ ۾ ورائي ڇڏي تہ سؤ سال سماءُ ئي نہ پوي.

بابا جي وقت ۾ اسان وٽ بہ ٽي ڳئون هونديون هيون ۽ اُهي بہ بابا سان گڏ مري کپي ويون ۽ ڪجھ چوريون ٿي ويون ۽ هميشہ اسان ڳوٺ مان لسي وٺي مڙيئي گذر سفر پيا ڪندا هئاسون.

مون سِڪي ڀِني سترهن ارڙهن سالن جي عمر ۾ هڪ مِينهن ورتي ۽ اُها مينهن ڏهن پندرنهن ڏينهن کان پوءِ چوري ٿي ويئي.

اسان وٽ ٻيلي ۾ مال جي چوري عام هوندي هئي. اسان جي چوري اڪثر پاسي ۾ ويٺل پليجا راڄ ڪندا هئا. چورا اسان جيڏا ڪاڻڪُو جيڪي مال ۾ ڏراڙ بہ هوندا هئا. مال سيني راڄن جو ٻيلي ۾ گڏ چرندو هوءِ هو مال سان مينهون گڏي، ڪاهي ويندا هئا. يا ڇِني، ٻيلي ۾ ٻَڌي، ٿَم ڏياري، رات جو ڪڍي ويندا هئا ۽ سومرا ڀنگ ڀري مال واپس وٺندا هئا. اهو سلسلو اسان سمجھ ڀريا ٿي ڏسندا ايندا هئاسين. مون واريءَ مينهن جو نہ پيرُ نہ کُر، نہ گهورو نہ گهورپ ڪرڻ وارو ٻيو مڙيئي ٿيو خير. مينهن

ويئي هلي، هُئي تہ پڪ پليجن وٽ. جنهن ۾ ڪو شڪ ڪونہ هو. مينهن جو نندڙو ڦر جڏهن رات جو دانهون ڪندو هو تہ منهنجي ننڊ خراب ٿي پوندي هئي ۽ ٻہ ٽي راتيون ننڊ نہ آئي. آخر مون پاڻ مرادو فيصلو ڪيو تہ آءُ چوري ڪندس ۽ پليجن جو مال ڪاهيندس.

صبح جو مون گڏهہ وڪڻي، پيري ڪاريئي ڪان ڪهاڙي نهرائي، هڪڙو پاڻ جيڏو ڇورو وٺي ٻيلي مان پليجن جون ٽي مينهون ملوڪ ڏسي ڪاهي اچي گهر ٻڌي ڇڏيون! پليجا پير کڻي، ميڙ ڪري آيا. مون مينهون قبول ڪيون، پر ڏيڻ کان انڪار ڪيم. ڳوٺ جي ماڻهن ساٿ ڏنو. پليجن اسان تي ڪيس وغيره بہ ڪيا. آخر فيصلو ٿيو مون کي مينهن جي پرجي ملي، مون مينهون واپس ڪيون.

پر پليجا چوريءَ کان نہ مُڙيا ۽ اسان جو ڦڏو شروع ٿيو ۽ ائين هڪ ٻئي جي چورين ڪندي، آءُ بہ هڪڙو ڪاتڪو ٿي پيس ۽ پنج سال برابر چوري ڪندو رهيس. ائين ڪونہ هو تہ منهنجو ڪو روزگار چوريءَ تي هو. ڏنڊو تہ ٻيو پيا ڪندا هئاسين. نيڪدارن وٽ مُنشي گيري ۽ ٻيا بہ ٿورا ٿورا ڪم پيا ڪندا هئاسين، پر ڪاتڪوئن سان لين دين هلندي رهندي هئي، پوءِ تہ سائين ڦونڊ ۾ پرجي ويس. ڏاڍو مڙس، اچي ڪهاڙي، بوسڪي جو پٽڪو مڙس ڪاتڪو ڪڏهن ڪٿي ڪڏهن ڪٿي اوڻويهہ سال عمر، ڦوهہ جواني، انهي وچ ۾ عشق بہ پئي ڪياسين. سوپاريون، سنيها، انجام، راتيون، ڪهاڙي، ڊپ، پنڌ ٻيون ڪهڙيون عجيب ڪيفيتون ياريون باشيون، دوستيون دشمنيون، اها هل هلان پنج سال هلي ۽ پوءِ هڪ احساس منهنجي وجود کي ايترو جهنجهوڙيو جو آءُ ڪڏهن ڪنهن جي ڳڪُ تي ويجهو نہ ٿيس.

جيئن جيئن شعور وڌندو ويو، تيئن تيئن سوچ عجيب پاسا بدلايا. خدا جي خدائي، مذهب، الله جي حڪم احڪام، انسانن جون حالتون، طبقاتي ڪشمڪش، ڏاڍ ۽ اڻ برابري، ظلم ۽ تشدد، هاري زميندار، حساب ڪتاب، لُچايون، بدماشيون نڳيون. سوچيندو هئس تہ اهي ڇو آهن! اهي سڀ سوچ جو پيڙائون، سڄي رات سير اندي‌ءَ کان وبهي پنهنجا مضبوط ڇنبا دل ۽ دماغ تي هڻي، ننڊ حرام ڪري ڇڏينديون هيون ۽ دل کي ٺارڻ لاءِ هڪ عجيب غريب حَسين جميل، سگهي جسم سان سُهڻي صورت کڻي، مون وٽ ڪا ذات نالي پدمڻي پڪي ۾ پير رکندي هئي ۽ چوندي هئي : ”سڀ پيڙائون مون ۾ سموئي ڇڏ“ ۽ پوءِ پني تي پين سان اُڪير ڇڏيندو هئس ۽ جسم هلڪو محسوس ڪري سمهي ننڊ ڪندو هئس.

منهنجي ذاتي مشاهدي ۾ ڌرتي تي پلجندڙ هر شيءِ قريب نظر مان گذرندي هئي. مختلف رنگ، سُهاڻيون، چمڪندڙ ڇيٽ، سونن جهڙا سنگ، ڍنڍون ڍورا، ٻنيون ٻيلا، برساتن جا روپ، پونا جبل، وڻ ٽڻ، صبح جي ماڪ، سج جا ڪرڻا، ڍنڍجي ڪناري جي ڇپر، چانڊوڪيون راتيون، رس رهاڻيون،

سُڳنڌ سازَ ۽ سرندڙا، پري پري کان فراق ماريل ٻانهيارين جا ٻول ۽ جهونگارون، ڳجها بيت، ڳجهارتون، نشانيون، سڀ منهنجي مشاهدي مان گذريل آهن. واهري تي ورڻ مهل هارين جون هونگارون، ڪانگن جي ڪان ڪان، مال جي ڦرن ڏي موٽ، چنگ چڙا، للڪارون، تنوارون ۽ ٻيون انيڪ شيون. مون دل جي گهرائيءَ سان هر هڪ کي پنهنجي چاڻ آهر پرکڻ جي ڪوشش ڪئي ۽ ساڳئي وقت زندگيءَ ۾ بکون ، پنڌ، تڪليفون، اوجاڳا، رولڙا، مطلب ته سڀ احساس ذاتي زندگيءَ جي مشاهدي ۾ آيل آهن.

پوءِ ”روح رهاڻ“ رسالي سنڌ جي نئين ٿهيءَ ۾ 1962ع ۽ 1963ع کان نئين جاڳرتا پيدا ڪئي. 1965-1966 ۾ مون کي به انهيءَ جي خوشبوءَ اگهور ستل ننڊ مان جهنجهوڙي، اُٿاري، ڪا تعجب جهڙي ڳالهه ٻُڌائي ۽ منهنجي ذات مون وٽ نئين روپ ۾ اچڻ لڳي. جنهن مون کي قومي احساس ڏياري، 1967ع کان مونکي مجبور ڪيو ته قومي فرض جو رهيل قرض توکي لاهڻو آهي. منهنجي نس نس ۾ اڳي ئي طبقاتي گهٽ وڌائي ٻارڻ ٻاريو بيٺي هئي ۽ ويتر قومي فرض شامل ٿيڻ سان نئين واٽ کُلي پئي.

ان وقت اسان جي سڀاجهڙي سنڌ جي ڪجهه شاعرن جيڪا سين سڱين مان ساهي ڪڍي، سا پولار ۾ پکڙجي، ڪن ڪن ماڻهن جي ڪنن تائين پهتي، ان ۾ ڪجهه ڳاڻ ڳڻيا شاعر هئا. آءٌ نالن کڻڻ کان معذرت ڪندس، جو متان مون کان ڪو نالو رهجي وڃي، پر آءٌ شيخ اياز جي نالي کڻڻ کان سواءِ رهي ڪونه ٿو سگهان، جنهن ٻئي هٿ ڪنن ۾ وجهي، اهڙي ٻانگ ڏني، جنهن جي پڙلاءُ جو واسو ڪارونجهر جبل کان ڦري، مڪليءَ ۽ رني ڪوٽ کان ٿي، موهن جي دڙي ۾ رهندڙ روحن کي به آٿت پهچائي. اياز شاعريءَ ۾ لفظن کي سٽن پاڻين سان ڏوئي استعمال ڪري ٿو. فقط ڪمي هي آهي جو اُترئين علائقي ۾ رهڻ سبب وٽ ٻوليءَ جي گهٽتائي آهي. ٻوليءَ جو خزانو لاڙ ۾ بي انت آهي، ان جي باوجود جڳ ۾ جهڙس شاعر ڪونهي، اياز اڻ مرڻو شاعر آهي.

منهنجي شاعري

هڪڙي ڳالهه ته آءٌ خود پاڻ مان ۾ مطمئن نه آهيان، ڇو ته گهڻ ڪمون ماڻهو طبيعت ۾ ٽڪاءُ گهٽ ، لاابالي ۽ غير ذميوار، جهڙو شعر، جتي لکيم، اهو اتي بس ڇُٽو ان کي ڏسي، اصلاح ڪري، سليقي سان ڪاڳر تي اتڪائي ڇڏڻ به منهنجي وس جي ڳالهه نه آهي.

مون شاعري جو ڪجهه حصو جيل ۾ لکيو. جيل ۾ ايڪيتاليهه مهينا عرصو ڇڳو ڪاشو حياتيءَ جو حصو آهي. ان مون کي وڏيڪ شاعري لکڻ ڪپندي هئي پر آءٌ لکي نه سگهيس، بلڪ آءٌ سمجهان ٿو جيل ئي شاعري ڪرڻ لاءِ موزون جڳهه آهي.

منهنجي شاعريءَ ۾ ڪيتري ڪمي پيشي آهي. سا ڳالهه آءُ سنڌ جي انيڪ ڄاڻو ماڻهن تي ڇڏيان ٿو جيڪي پنهنجا رايا ۽ تبصرا لکي منهنجي رهنمائي ڪندا. باقي مون ته هڪ وقت جي پُڪار جو پڙاڏو بنجي، پنهنجي ناقص ۽ ادنيٰ علم ۽ سوچ سان رَنبدا روڙيا آهي، جيڪي سڏا سنوان مختلف روپن ۾ سنڌ واسين لاءِ پيغامڙا آهن.

منهنجي دل جي هيءَ آس هميشه پئي رهي آهي ته ڪچا ڦڪا قول قوم تائين پهچڻ لاءِ ڇپائي هيٺ اچن. ويچاريندي ورهيه لنگهي ويا.

ان وچ ۾ منهنجو سڄو بياض چوري ٿي ويو ۽ مون آسرو لاهي ڇڏيو. ور منهنجي ڀاڻيجي، غلام محمد "آزاد" سخت محنت ڪري ڪيسٽن تان هِتان هُتان، ڪوشش ڪري، ڪي حصا ڪن شاعري هٿ ڪري ورتي، ۽ بعد ۾ وري اُميد ٿي پئي ته ڪڏهن نه ڪڏهن ڇپجي پوندو ۽ اُهو ڏينهن به آيو ته هڪ پڙهيل ڳڙهيل سنڌ جي سچيءَ مٽي جي ماڻهوءَ ان شاعري ۾ ڪجهه خوبيون ڏسي، يا ڪنهن ٻئي خيال سان سندس خاص دائري ۾ رهندڙ دوستن کي گڏ ڪيو ۽ "پريم نگر پبليڪشن" طرفان فيصلو ڪيو ويو ته اهو ڪتاب ڇپجي. انهن دوستن جا نالا فهرست طور مختلف احوال جي بجاءِ انهن دوستن جو ذڪر آءُ تفصيل سان مناسب موقعي تي ضرور ڇپائيندس. جيڪو مسودو به مون وٽ تيار آهي.

معافي

جيئن ته هي ڪتاب مون ڏکين حالتن ۾ ڇپايو آهي، ۽ تجربي نه هئڻ ڪري هن ۾ ڪافي غلطيون به ٿيون آهن. جهڙوڪ: ترتيب ڏيڻ ۾، ۽ ٻيون ڪافي چُڪون رهجي ويون آهن. خدا گهُريو ۽ پڙهندڙن جي چاهت رهي ته ان جو ايندڙ ايڊيشن صاف سُٿري نموني سان ڇپرائي پڌرو ڪندس.

مُنشي محمد ابراهيم

4 مئي 1985ع

مهاڳ

ويهين صدي جو پويون اَڌُ- اُن جي چوٿي ڏهاڪي جي آخري سالن کان وٺي، اُن جو پنجون ڏهاڪو اُن جو ڇهون ڏهاڪو اُن جو ستون ڏهاڪو ۽ اُن جو اٺوڪو اٺون ڏهاڪو... اسان لاءِ زنجيرن ۾ ٻڌل جبل جي وڏي ڇپ وانگر ڳِسڪندو ۽ ڳھلجندو ئي رهيو ۽ اسين ان جي اڳ ۾ ڏڪبا ۽ ٿيلهبا، رتورت ٿيندا ۽ ڇيچلائبا رهياسين. سماج ۾ بيٺل پاڻيءَ جي ڍُبي وانگر ڪنو ۽ ماضي جي ڀُوتُ اسان جي ڪنڌ تي سُوار اڙيون هنيون، مڳ ٻٽيو وينو رهيو. انگريز ناول نويس چارلس ڊڪنس (1812-70ع) پنهنجين ڪن اهڙن ئي ڏکين ڏينهن کي "ڏکيا ڏينهن" سڏيو هو ۽ ان نالي سان پورو ناول لکي، پنهنجي ديس واسين لاءِ اُنهن جو نقشو چِٽيو هو. اسين ويهين صديءَ جي پنهنجي هن پوئين اڌ کي پاڻ لاءِ ڇا سڏيون! پر هن تان اونداهي مان اُهاءَ جو دؤر اسان کي ٻہ اسان جي اديبن ۽ اسان جي شاعرن ئي ڏيکاريو ۽ ڇو نہ ائين هجي؟ سچن شاعرن ۽ اديبن جي ئي دلين ۾ پنهنجي وقت جا پڙاڏا گونجندا آهن ۽ اهي ئي پهرئين، وقت جي زخمن جو رت رسندي ڏسندا ۽ انهن کي چيٺڻ ڏانهن ٻہ اُنهن جو ئي ڏيان رهندو آهي، بلڪہ اُن کي هي پنهنجي مخصوص ذميداري سمجهندا آهن.

پنجاهہ سٺ ۽ ستر جي ڏهاڪن واري عرصي ۾ وطن دوست ۽ قوم شناس ادب جي جيڪا نئين لهر اسان وٽ آئي، اُ ۾ اسان جي شاعرن ۽ نثر نويس ڇيهہ ڪري ڇڏيا. ڇا ڇا نہ هُنن اسان کي ڏنو ڇا ڇا نہ هُنن ان لاءِ سَنو! اُن تي ويچار تہ ٻي ڳالهہ ٿي.

وطن پاڪ سنڌ جي لاڙ جي سرزمين، جتان جي لهجي ۽ لغت کي اسان جي سدا جيئري لطيف سائينءَ پنهنجي پيغام سماويءَ جي خاص ذريعي جو شرف ڏنو اُتان جي استاد محمد خان مجيديءَ، سرويچ سجاولي ۽ منشي ابراهيم ۽ ٻين اسان جي درديلن شاعرن اسان جي "ڏکين ڏينهن" جون ڇا ڇا نہ اسان کي ڳالهيون ٻڌايون!

جيڪڏهن پنهنجي تخليقي لياقتن جو اظهار ۽ ترقي قوم جو پهريون فرض آهي. ڇو تہ قوم جي وجود جو دارومدار ۽ اُن جي سچي مان ۽ مريادا جو اصل راز اهو آهي، ۽ جيڪڏهن اديبن ۽ عالمن جو ئي ڪم آهي، تہ پوءِ قوم جي آڏو جيئڻ جو زوردار اُمنگ سدا تازو ۽ اُن جو مقصد سدا روشن رکن، تہ ڪيڏي نہ هيءَ وڏي ڳالهہ آهي، تہ هيءُ سچو پهاڙ جهڙو اٽانگو ۽ ڳرو دور جڏهن اسين محروميءَ ۽ مظلوميءَ ۽ مجبوريءَ جو شڪار رهياسين. (غلاميءَ کي ٻيا سڱ ڪونہ ٿيندا آهن) ، تڏهن اسان جي فقيراڻي اديبن سُگهڙن- ئي قوم پاران اُهو پهريون فرض ٻہ ادا ڪيو. علم ۽ ادب، سيپتا ۽ ساڃاهہ جي

خاص سُرهي سَٺَ طور، سندن پنهنجي ذمي جيڪو ڪم هو اُهو بہ پنهنجي وَس پڄُندي هنن پورو ڪيو. ائين بہ نہ هو تہ طاقتَ ,(power) طمع (purse) ۽ طالعَ (Patronage) جي جَوفِي جزُن، جيئن اڄ اسان جي آڏو اچي اسان مان ڪن جي صبر، حوصلي، همت ۽ غيرت ڪي آزمائش ۾ وڌو آهي ۽ ڪن تہ بنهہ جهل ئي نہ ڏني، جڻ ترسيا ئي اُن چڇڪار لاءِ وينا هئا. تيئن اهڙي ڪا صورت اڳي اسان وٽ ڪونہ هئي ، پر اديب عالم ۽ شاعر جو پنهنجو هڪ ڪردار، هڪ رُتبو ٿئي ٿو اديبن، عالمن ۽ شاعرن هميشہ اصولن سان وفا ڪئي آهي، نظريي سان نباهيو آهي، هو هميشہ پنهنجي زبان، پنهنجي ادب ۽ تاريخ سان سچا رهيا آهن. سندن سچو ڪم هڪ ئي احساس سان واسيل هوندو آهي، پنهنجي ماڻهن جي محبت سان ، انهيءَ سچائي ۽ انصاف ۾ پُختي يقين سان تہ ظلم جو موجود چڪر ختم ٿيڻ تي آهي ۽ سندن ڌرتيءَ جو انسانُ هڪ نئين انقلابي رهت چاهي ٿو انهيءَ پڪي ۽ سرگرم اداري سان تہ هو پنهنجي تخليق ڪاريءَ وسيلي پنهنجي ڏُتڙيل، محڪوم سماج جي اُن مقصد جي تڪميل ڪندا. ۽ اسان جي قوم ڪي تاريخ جنهن صورتحال سان دوچار ڪيو هو اُن ۾ مُنڍ کان ئي سنڌي عالمن، اديبن، شاعرن، صحافين ۽ سُگهڙن ۾ انهيءَ اُميد رکڻ جو هڪ ئي سبب هو تہ هو پنهنجي قومي مشاورت جي دل، اُن جو روح، بنجي ڪم ڪندا . اُهو روح جيڪو پنهنجي جنم پوميءَ، پنهنجي ابن ڏاڏن جي جنم پوميءَ ڪاڻ لافاني پيار سان سرشار هجي ، پنهنجن اُنهن ابن ڏاڏن تي فخر سان ٽمٽار هجي، جن سندن سامهون واقعي اڳتي وڌڻ لاءِ ڪُليل رستا ۽ اُنهن تي پنهنجي سُڄاڻ پيرن جا نشانا ڇڏيا آهن. هڪ ئي ڀڪندڙ خواهش سان روشن هجي تہ سندن وطن جي پاڪ ڌرتي نہ فقط پنهنجي پر بني نوع انسان جي آدرش جي تڪميل ڏسي سگهي. اُها سندن "پنهنجي ڌرتي" جيڪا شاعر جي ٻولي ۾ "جيئن ڏسان ٿو تہ بہ چمان ٿو پر جيئن اُها اُميد پوري ٿيندي تہ تي پيرا جُهڪي آءُ چمندس!"

پنوهارن پاٻوهيو ڪي واهوندن وَس،
عمر، اُنهي ڏيهہ جا ڏوٿين ڏنم ڏَس،
وَليون وڻ ڦُلاريا، لُلر نڱيا لَس،
آٽيو وجهي آهُرين سدا توهن تَس،
ميو مَڃُر، ماکيون سپڪا چَکن چَس،
ماڙيءَ آهين مَس، ملير ويندينءَ مارئي!

(شاهہ)

هي هيرن جهڙي املهہ ۽ موتين جهڙي ملوڪ ۽ اُوجل شاعري جيڪا هن مجموعي ”گُوندر ويندا گُذري“ ۾ اسان تي عطا ٿي رهي آهي, اُها اهڙن اسان جن عوام دوست, قوم شناس, سونهارن شاعرن جي صفِ اول جي هڪ فقير تن شاعر, ابراهيم منشي جي تخليق آهي. هو پنهنجي پَرِ جو هڪ ڪاهوڙي, هڪ لاهوتي آهي ۽ پنهنجي ڌرتيءَ پنهنجي ديس واسين لاءِ ڏونگر ڏوريندو رهيو آهي. ”خبر ڪاهوڙين, آهي لَکَ لاهوت جي“ : اُها ”گُوندر ويندا گُذري“ جي خوش خبر, پاڻ اسان کي هِتي ڏيڻ گهري اٿن, پنهنجي ديس جي ڌرتي سان ۽ اُن جي حال سان سڃاڻپ جي خبر, اُتي اُن جي ڪلياڻ لاءِ جاڪوڙڻ جي خبر ۽ اُن لاءِ جي ڪو خواب من ۾ ڪنيو هو سڀ پنهنجا ڏينهن, سڄيءَ سنڌ واڪيندو ۽ واچيندو رهيو آهي ان خواب جي خبر.

اسين جيڪي ”گُوندر ويندا گُذري“ جي اها خوش خبر پڙهنداسين, شاعر جي اُن خوش خبر جي کهڙي موٽ ٿا ڏيون, اُن جون سڀ واڌايون اسان لاءِ ۽ سڀ ميارون اسان تي آهن:

هلو تہ هلون ڏُٿ کي, اُٿو اُٿو ڪن,
پاٽي پوتڙين ۾, ڪَندُرا سِرُ ڪُلهن,
ڏؤنرا ڏور سجهن, وئي وهامي راتڙي!
(شاهہ)

هن مجموعي ۾ هِن ڏوٿيءَ, هن عطائيءَ, هن درياءَ دل راڳي شاعر, پنهنجي منفرد نظمن, واين ۽ ڪافين ۽ بيتن سان اسان جون جهوليون پريون آهن. جهولين ڪان وڌ اسان جون دليون پرڻ چاهيون آهن, بشرطيڪ هُن جي اها ورڪا وٺڻ لاءِ اسين پنهنجيون دليون کوليون ۽ اُن ۾ جا صدا آهي, پنهنجي ماروئن ۽ پنهنجي ملڪ لاءِ قربانيءَ ۽ ڪم جي صدا, اُها ٻُڌون... جيئن ڪا صدا ٻُڌبي آهي ۽ جيئن ڪا ورندي فرض بڻبي آهي, اُن ورندي ڏيڻ لاءِ پاڻ ڏونڌاڙيون ۽ پنهنجا سُتل مَن جاڳايون.

منشيءَ کي مون ”عطائي“ سڏيو آهي, ”راڳي“ سڏيو آهي. هائو هو عطائي آهي, راڳي آهي. اسان جي قديم معاشري ۽ تاريخ ۾ عطائين ۽ راڳين جي موجود روايت جي عين مطابق ۽ سلسلي وارو هي عطائي ۽ راڳي: ٻيجل جي علامت آهي, جيئن حضرت شاهہ عبداللطيف اُها علامت ڳائي وڄائي اسان کي عطا ڪئي آهي. مقصد جي تند تنواريندڙ اُن لاءِ ”سک ۽ سُواد“ ڪان پاڻ پَلي, سر- دان جي ثواب جي موقعي ٻڌائيندڙ ۽ رستي پنڌ, ڪيٿ ڪري, گهر گهر ۽ اوطاقن آڏو بيهي هوڪي ڏيندڙ جن منشي کي, هن ”درويش“ شاعر کي هيٺ هن ڌرتي جي ماڻهن جي ”درن“ تي, پنهنجي ملڪ جي ماڻهن لاءِ ۽

پنهنجي ملڪ جي ماڻهن جي ”درن“ تي عام ۽ خاص معرڪن، گڏجاڻين ۽ جلسن ۾ هي صدا هڻندي ۽ اوچي گلي سان دانهيندي ۽ ڳائيندي ٻڌو آهي. اُهي شاعري ڏيندا ۽ چئي سگهندا تہ منشي اُهو عطائي آهي يا ٻيو ڪو، جو چوي ٿو سرد دليون گرمائي ٿو ۽ وڏي آواز ڳائي ٿو:

ڪاورنجهر ڪان ڪينجهر تائين، ڪيٽي بندر ڪان ڪشمور،
موتين ڪاڻ هي ملڪ سڄو آ، مارُن جو ۽ مارُو مورا!

عجب ڏنوسين اڄي ادا ڙي، دنيا جو دستور هتي،
راهہ رهڻ جي ڪائي ڪانهي، مسڪين لئہ مور هتي.

ڪيڏي رات انڌاري آ، ڪيڏي رات انڌاري آ!
ٻڙڇي بم بندوق سان ٻيئو، تڙ تڙ تي تاتاري آ-
ڪيڏي رات انڌاري آ!

”مُنشي“ مُور نہ ٻئي ڪنهن ماريو، ماريو مارُوئڙن جي ماٿ،
ڏيهہ سڄي ۾ ڏوٿين ڪي ڏس، ڪيئن نہ ڏاري ڏاڍ جي ذات!
تن جي ڪارڻ جوڳي بنجي ڳايان، جڳ جاڳايان!
توکي ڪهڙا گيت ٻڌايان، توکي ڪهڙا گيت ٻڌايان!

مون پڪ سُڃاتا پنهنجا هئا، ڪي ڏاڙين سان گڏ ڏاڙي ۾،
تي وات ڏسيائون ويرين ڪي، ويهي وانگيئڙن جي واڙي ۾.

مون رات گنجي ۾ گُجندي، ڪيڏا سنڌو جا سرواڻ ڏٺا،
تي ٻهڪيا مُنهن ۽ ٻانهن ٻر، مون ٻلواڻن هٿ ٻاڻ ڏٺا
جهيڙي جي جهونجهار وو يار، پر ڪا آهي پڙ ۾!

نيئر نوڙي نڪري ويندي، ٿاريلي تو ٿاٽي مان،

دوکي جي اج ڏپ اچي ٿي، تنهنجي داٽي داٽي مان.

نہ هونديون حويليون نہ هوندا هي ٽاٽان
مان هوندس نہ هوندس، سو پاٽان نہ ڇاٽان.

اجها رات ڪُٽي ۽ باک ڦُٽي، انسان ازل کان آجو آ،
ڪي غلام ڇُٽا، ڪي ويندا ڇُٽي، انسان ازل کان آجو آ!

۽ انهيءَ اسان جي آجائيءَ، قومن جي آجائيءَ، انسان جي آجائي جي ازلي حقيقت جي ياد هڪ پيرو ٻيهر ، هتي "گُوندر ويندا گُذري" ۾ شاعر اسان کي ڏئي ٿو ۽ سر- دان جي عيوض اُن جي حاصلات جي "خوش خبر" هو اسان کي ٻڌائي ٿو ۽ اهوئي سندس ٿورو اسان تي ايڏو وڏو ٿورو آهي، جو سچ تہ اسان جي لاهڻ جو نہ آهي ۽ انسانن جي آجائي پنهنجي سِر پاڻ تہ واقعي سِردان گهري ٿي- جنهن لاءِ سيدنا حضرت شاهہ عبدالطيف ڀٽائي رحمت الله عليہ "راءِ ڏياج" جي واتان چوايو آهي:
مٿي اُتي منهنجي، جي ڪوڙين هون ڪپارَ،
تہ واريو واريو وڍيان، سسيءَ کي سؤ وارَ،
تہ پڻ تندُ تنوارَ، تنهنجي مٿاهين مڱڻا!

محمد ابراهيم جويو
حيدرآباد سنڌ
12 آگسٽ 1985ع

نظم

ڪارونجهر ڪان ڪينجهر تائين

ڪارونجهر ڪان ڪينجهر تائين، ڪيٽي بندر ڪان ڪشمور،
موتين ڪاڻِ هي ملڪ سچو آ، مارُن جو ۽ مارُو مور.

هن ۾ هاري اَنَ اُپائن، جن جا سون جهڙا سَنگ،
هن جا ماڻهو محبت پريا، ناز منجهان تہ نيائن نَنگ،
هن ۾ جهوپا جهانگيئڙن جا، هُن ۾ جهونگارون جهر جَهنگ،
ڪافي، وائي، بيت، جمالو ۽ ٻيا ٻُڌين ڇُرندي ڇَنگ،
”خلد“ برابر هن ۾ خوبيون، ۽ ٻيا روپ رسيلا رَنگ،
دنيا ساريءَ ۾ اي دلبر، ديس منهنجي جو ناهي ڏَنگ،
سنڌ سچي جي سِينڌ سنڌو آ، جنهن ۾ گهاتو ڪن ٿا گهورَ!

مِنڙن مِنڙن ٻولن وارن، مال وندن جا هن ۾ ماڳ،
ڀاڳ ڀليرين ڀاڳياڻين جا، ڀائو هن ۾ ڀاڳ ئي ڀاڳ،
هر هڪ ونڙي پنهنجي ورَ سان، ويٺي لنئون لڳائي لاڳ،
جنڊ اَسرُ جو جيڏين جوٽيا، چڻ ڪنهن راڻو ڳايو راڳ،
پاٽيءَ ويل پنوهاريون پاڻ ۾، چوڙيليون ڪن چرچا چاڳ،
ٻوڙ پلاءُ ڪي ٻَن ڏيئي، سي سادا سانگي آڻين ساڳ،
سرءُ سياري ساونڻ جو تن، سانگين ناهي هينئڙي هور.

مُشڪ ڪٿوري ڪان ٻہ مٺيري، هن جي خوشبوءِ ۾ آ خاڪ،
ٻاڪ ڦُٽي جو وڻ ٽِڻ واسي، هن جي موتين جهڙي ماڪ،
هن جي ٿر ٻر ٽڏڪارون ۽ هن ۾ ٿاريلين جا ٿاڪ،
هن ۾ باغ بهارون بر سر، هن ۾ بُلبل سڀ بيباڪ،
هن ۾ مانجهي مرد مٺير ۽ هن ۾ ڏوپارن جي ڏاڪ،
هن ۾ سانگي ساڏا سُوڏا، ڏاها، پورا، دل جا پاڪ،
هن ۾ وارا ويا وڃائي، شينهن جهڙا ڪئين شهزور!

هن ۾ سچل سامي، ساونڻ، هن ۾ شاه ڀٽائي گهوٽ،

هن ۾ دودا، دريا خان ۽ هن ۾ ارڏا ڪئين اٺموٽ،
هن ۾ صوفي، صادق هن ۾، هن ۾ عاشق ورتئون اوٽ،
هن ۾ مڪلي، موهن دڙو، ۽ هن ۾ آهي عمرڪوٽ،
هن ۾ راڻا، راءِ ڏيارچ ۽ هن ۾ ڄايا ڪئين ڄاموٽ،
هن ۾ سهڻي، هن ۾ سسئي ، هن ۾ مشهر مارئي موٽ،
هن ۾ عاشق اهڙا ٿي ويا، جهڙو عاشق چنڊ چڪور.

دنيا ۾ هي رنگ اٿيئي، مارُوئڙا مهمان نواز،
آيل کي هو عزت ڏيندا، آدرياءُ سان ڪن آغاز،
پاڻ نہ هوندي پاڙي پَٽ تي مهمانن جو رکندا راز،
پنهنجي ريت پراڻيءَ کي هو، اڄ بہ نيائين ڏاڍي ناز،
رات سڄي ڪن ريجهہ رهاڻيون، الغوزن جا اُتِ آواز،
پيچ پنيءَ بوٽيندا يُون يُون، چنگ ڇُرن ٻيا سيندون ساز،
نيت، ڳجهارت، هلي همرچو، ۽ ٻيا ڏين ڏاها ڏور.

هِت تہ لايون لابارا ۽ چيٽ ڪتيءَ ۾ چوندا جام،
ڪاهڙ سارو ڪيت ڪَرا ۽ سهڻي ساوڪ صبح شام،
چوندي ميڙي چوڙيليون ڪن ڳگدامن لئہ گاهہ گدام،
ٻاجهہ، سارِيون، جَوَ ۽ جُوئر، ڪٽڪ مَٽر هِتِ مهر مدام،
ڪُونجن وانگي ڪري قطارون وڃنءَ وريون گوريون گام،
چال چڳيءَ سان چالون ميڙيو، چونئريون پرين البت عام،
پُنيون ٿپرين پيار منجهان سي پنيان تن جي لاهور لور.

اجرڪ، پَٽڪو، سُٿڻ ۽ صدري، آهي وڙائو وانگين ويس،
ڳچ ۽ ڳريبون، لاڪيون، لويون، ڪاهڙ وارن ڪٿيون ڪيس،
پرت پريو هت پوريون پائن، چولن تي ڇِٽ لايو ليس،
قابل هت ڪرڙات قرب مان، ڏاڍ ڏاڙهين ڪن ٿا ڪيس،
هر هند ٻُڌندين هاڪ هنن جي، دنيا ۾ تون ديسان ديس،
هن ۾ گهوڙن گهوٽ چڙهيو، ڪن راڻا رِيس منجهان ٿا ريس،
هن ۾ ٻيلا، ميلا هن ۾، منڇر مياڻي ڪاڪ پنيور.

چنڊ ڏسي آڪاڙ جو اُڀ ۾ هارين هُرلا چاڙهيا نار،
ٻَنا ٻڌيو ڪن ٻُروٽيون، ڳاڌين ويٺا ٻُيڙا ٻار،
ٻاڙو ڏاڪي ٻوڙ وهن، ڪو ٽانگر مالهه ڳسي مالهار،
پارچ پلٽي، نمندا نيسر، پاٽي اُڇلين پرئين پار،
جوڳن ۾ اُت جنُگ وهن جي ٽلها ڏاگها توهيدار،
ڇم ڇم ڇيرون ڇٽڪارون ڪن، منهان مارن مزيدار،
راتو ڏينهان ريج ڪريو سي، ڇَٽيو ڇڏين ڊنڊون ڊور.

سانوَڻ ۾ هت دريا دهشت، ٻيلا ٻوڙي ٻيٽ،
پاٽي پَسندي ڪنڌيءَ ڪناري، تُم ترايون ڪيٽيون ڪيٽ،
اَسُو آيو اُتر سعيو، پاڻي وتندو دريا ٻيٽ،
ريج اچي ۽ رنگ مچي اُت، رانيل ساوڪ سارو ريٽ،
ڪاهڙ واري ڪيڙي تنهن ۾ چوڏاري ڪن چگڙا چيٽ،
چانهيون، گدرا، مڱ، مڪائي، پلو تنهن ۾ پيندو پيٽ،
ڪُونجون ڪٽڪن ڪيٽن تي ۽ جهانگين جهنگل منجهه جهڪور.

مصري ماڪيءَ کان ٻه مٺي آ ”منشي“ سهڻي ساري سنڌ،
پوريءَ دنيا منجهه پري روءَ آهي پنهنجي پياري سنڌ،
هن جي ٻولي ٻاجهاري ۽ جيجل جيءَ نياري سنڌ،
ظالم ڪئين ويا زور لڳائي، وانگين ور ڏئي واري سنڌ،
هر هڪ پنهور ساڻ هميشه، پٽ هن پوري پاري سنڌ،
هن جي سڏ تي ماڻهو مرندا، لک هزارين مانجهي مور.

ڪارونجهر کان ڪينجهر تائين، ڪيٽي بندر کان ڪشمور،
موتين ڪاڻِ هي ملڪ سچو آ، مارُن جو ۽ مارُو مورَا!

تُنبينِ تي تارِ پيچاري

وچينءَ ويلي ولر واري، وٿاڻن ڏي وريا هوندا،
تُنبينِ تي تارِ پيچاري، تنوارينديي تريا هوندا!

ڊهوڙن سان ڊُڪيو پهچن، اڳيان سيني کان الوڙيون،
ڏيئي ڦيرا ڦرن تي سي، مِڙي پريائون ماٽوڙيون،
ٻُري ڏيئي ٻاچڪو ڪانگهارين کي لاس تي لوڙهيئون،
وَٽيون هٿ ۾ پسون پاسي، جي کيرن جا ڪريا هوندا!

ڪنهن ٻاڳياڻيءَ گجر گوشي، ڪنهن ٻاڳياڻيءَ ڪُنڊي ڪاري،
پريون مٽرن جون ٻاڳياڻين، پٽارين لئه آنديون ياري،
ڦريون ڦولهي هٽن سي ڦڪ، هُوندي گاهن جي گلزاري،
پَٽِينديي مٽر پوڄاڙي، سندن هٿ ٽيا هريا هوندا !

سونهن سِر سرتين جي، سينهڙن تي ٻيلهڙا ٻهه ٻهه،
ٿاهيون ٿوليون اچن ٿلنديون، ڪنديون ٿهڪن سندي ٿهه ٿهه،
چٽن سان چولڙا چمڪن، چُرن جي چَپَ ته ٽئي ڇهه ڇهه،
ٻنيرڪي جي دلا ۾ مٿَ، پرم وارين پريا هوندا!

چڙهيا چيتي لڙها، پٽن تي ڪيون پالوٽون،
صبوح ۾ شام هارين جون، هونديون جوڙن مٿي جوٽون،
سارين ٻيجا ٻه ساماٽا، هونديون هر ڦل اندر ڦوٽون،
چُڪين ۾ چاهه مان چوڏس، ڇيها چالُن ڇريا هوندا!

وٿاڙن جي ڪو وٽ وٽ ۾، ڪنهن هوندو هر مُنيو هٿ ۾،
ڪو ڪاهوڙي ڪهي سان، هوندو ڪانڊيرن جي سٽ سٽ ۾،
ڪو ڪوڏر، ڪو ڪهاڙيءَ سان، هوندو ڪڙيي جي ڪٽ ڪٽ ۾،
ڪي ڪاڙهي ۾ ڪُهڙ ساڙي، نه ٽاندن کان ٽريا هوندا!

وني ۽ ورُ ڇڏي ٻئي گهر، ٻنيءَ تي ٻانگ سان آيا،
پورو ڏينهن پيٽ لئہ پورهيو، لڪن ۾ لڳ تن تايا،
ٻپهريءَ ٻوڙ ريءَ ماني، پُڇائي ويا پسون ڇايا،
اُگهاڙا پير تن ٻارن جا، ڪاڙهي ۾ ٻريا هوندا!

مارو هن مُند ۾ ”منشي“ گنجي ۽ گوڏ ۾ گهارين،
هڙئي ڪِين هڪ جهڙا، مون هت ڪئي ڳالهه ڪِنِ هارين،
ڪُتيءَ جي ڪم ڪرڻ ڪارڻ، هُو ٽل سان ٽيم ڪي ٽارين،
سڀئي سرڪا متان سمجهين، سريا ڪي اَڻ سريا هوندا!

وڇينءَ ويلي ولر واري، وٿاڻ ڏي وريا هوندا،
ٽُنبينِ تي تار پيچاري، تنوارينديءَ ٽَريا هوندا !

نياڻيون ٻئي مهراڻ جون

گوني، پيچاري نياڻيون، ٻئي متي مهراڻ جون،
لاڙ سان لائئون لڏائون لهريون ڏئي لاڻ(1) جون.

ڄامشوري ۾ ڄميون هي، پينرون ٻئي ڄاڙيون،
ڳهه وجهي ڳوٺن تان لاٿئون، ڳٽيون ڳل ڳاڙهيون،
سانگين جي سرزمين کي، ڏيئي سايون ساڙهيون،
واهه واهه وک تي وٺايئون، وانگين جون واڙيون،
وانگين جي وات ۾ وايون، سندن واکاڻ جون!

پاءُ تن جو پر ۾ جهلو، چينل چڳو وچ ۾ وهي،
هي ننديو نينگر پنهين کان، رات ڏينهن رڙهندو رهي،
تِج امڙ جي، تر رسائڻ لئہ سوين سختيون سهي،
ٻئي پکا پاسا سندس، هو تو ڪتان جو ڪٽ وهي،
پُکڙا ميمڻ واري پونءَ کي، ڏي پريون تو پاڻ جون!

گس وٺي گوني، ٽندي ۽ ماتليءَ وچ مان مٽي،
ڪجهہ ڏندي کي ڏند ڏيکاري، پهرين پوٺن ڏي پٽي،
نانگ وارا وَرَ وجهي، وهندي وڃي وارن وٽي،
کن ڪمي تي ڪين، کاهڙ سندس کَٽيو کٽي،
سُو بسُو سانگين رسائي، سوکڙيون سرهاڻ جون!

پٽ پٽيهر پائي پيچاري، پکن پنهنجن پُري،
پيڻ کان پاڪر چڙائي، سهٽي سيريءَ کان سُري،
گس وٺندي گجندي گنجي کان، پانهن پلالن ڏي پُري،
دل دڙي جي ۾ داخل، چاهه ڏاڍي مان چُري،
چؤطرف ڇهري سندس، ڇمڪن ڏڃون پانداڻ جون!

دم دڙي ۾ پُديو، جر جال ڪئين جاتي اندر،

ڇوهه مان ڇوليون هٽيون، ڇُلڪائي جر ڇاتي اندر،
اُڃ اباڻن جي اُجهائڻ لئه اصل آتي اندر،
جهنگ جهر جهالار جهم ڪيا، تنهن ته هڪ جهاتي اندر،
جابجا جرڪي اُٿيون ڪئين جلوتون تنهن جواڻ جون!

چال چورين جا ڏسي، آيا ڪَهي ڪارا فرنگ،
دل اندر دولاپ تن جي ۽ ضميرن زهر زنگ،
ترت تاڙي تن طمع ڪيئڙو تڏي وارن کي تنگ،
جلد ڪيو جاڳو جوانو جابرن سان آهي جنگ،
مُنهن مترڪن ڏيئي ڪريو پوريون سڏون سانڊاڻ جون

اڄ وڳهه رُوپا به آهي، رت گهريو راڻا وري،
آهي ميران پُور متي، ۽ گهريا ڏُيي داڻا وري،
ڏيهه جا ڏاهر ۽ دودا، گهوٽ وجهه گهاڻا وري،
نه ته سوين ٿي سال ويندئي سنڌَ سَنڌَ ساٽا وري،
ٿيو چڙڪُ چورا چڏي، ڳالهيون سيئي چڪتان جون.

وانگين کي روڪڻ کي ويا وروڪي، هُلُ ڪري هٽ جون هٽي،
ڏوڙ ڏارين کي ڪرڻ لئه، ڏگ اُٿُ ڏرتيءَ ڏٽي،
پاڪ پنهنجي سرزمين تان، ڪر تون پاپين کي پٽي،
ڪيسن ڪوٽن منجهه "منشي" ڪنهن جي ڪُٽڪي ڪامٽي،
راک جون رکڙيون پَڌو، آيون رُتون رت ڇاڻ جون.

لاڻ: پوتي وجهڻ مهل ڳڙ ورهائڻ

ٹر جي ڏڪارتي

نہ وسڪارو وچڙين، نہ ٽڏڪار ٽر ۾،
اُجايل اکيون آس وندیون اَبر ۾.

لڳي لُڪ ڪيا سُڪ مڙن مال ماڻهو،
ويڙهيچن تي ويلا، نہ ڪو گاھ داڻو،
نہ پاڻي پُساڻو، نہ ڪو تن کي ناڻو،
وتي هر ڪو وانگي ويڳاڻو ويڳاڻو،
ڏڪاريل ڏکن ۾ ڏسي ڏيهہ ڏاڏاڻو،
ڪِجان پَسيو کاهڙ هي ڪاٺو ئي ڪاٺو،
اُتن ٿا ادا ڙي اوپار اندر ۾،
وسڪار وچڙين نہ ٽڏڪار ٽر ۾!

نہ يون يون بوٽيندن، نہ پُٽڪو يَليرو،
نہ ڦوڳن ڦلهارون، نہ ڪنهن ڦر جو ڦيرو،
نہ چيها نہ چالون، نہ چيرن جو چيرو،
پِتون پانگ پلجي، ڪيو ڪنهن نہ پيرو،
اَندر هر ڪنهين جو اُجيرو اُجيرو،
پلر ڪٽ نہ پسجي، ڪو پاڻيءَ جو پيرو،
ڏکي ڏِيل ڏک کان تو ڏوتين ڏُکر ۾،
نہ وسڪار وچڙين، نہ ٽڏڪار ٽر ۾!

نہ ڪا بوند برسي، نہ بر ۾ بهاري،
وسي وانگين جي وطن ۾ پيئي واري،
جياپي جو تن تي ٿيو جر نہ جاري،
تباھ تَونس ۾ ٿيا هرڻ، هر ءِ هاري،
ٿيا چَٽ چُرڻ کان چوپايا چوڏاري،
نہ ليکو لکڻ جو، زبون حال زاري،
اچن رُج نِپٽ جا نظارا نظر ۾،

نہ وسڪار وچڙين، نہ ٽڏڪار ٽڙ ۾!

پسي ڏُوڙ ڌرتيءَ، ڏُبڻ ڏڻ ڏٽولي،
نہ چوراڙ چر تي، ٿِهڪڻ سان ٽولي،
نہ گُرگالون گس تي، نہ ڪنهن گول ڳولي،
نہ ڪٿ ڪئي ڪچهري ويئي وَهي وچولي،
نہ هونگر همرچي جي ٻولي ڪنهن ٻولي،
سُڪا مُنهن سندن، ڪنهن کُلي، ڪِلَ نہ ڪولي،
وٺي ريءَ ويچارا ويڙهيچا وَيَر ۾،
نہ وسڪار وچڙين، نہ ٽڏڪاڙ ٽڙ ۾!

ڪٿي ويون ڪوهيون، نہ چيڪار چيلن،
سڙن سيٽ پيا ءِ نہ سينگار سرتين،
اَسر ڏيو اُٺن پنڌ پاٽي آ ميلن،
پري هيڙ هر ڪنهن وڏن ڪن وسيلن،
سڃو گهر، سڃو ڏينهن گهڙي پاٽي گهارين،
سُڪل سائون سُڪُ ٻُڙ مان سانجهاڻ سارين،
جيئڻ هي پسي، جل جاڳيا جگر ۾،
نہ وسڪار وچڙين، نہ ٽڏڪاڙ ٽڙ ۾!

هي جيئرا جنازا، گُنگا ڪن نہ گُڻ مُڻ،
نہ ڪنهن چپ چوري ڪئي چؤنرن ۾ چُڻ چُڻ،
نہ ساڏوهين تي ڪا سُٽجي ٽي سُڻ سڻ،
نہ ڪي پر پٽن جي ڪا ياڳين جي ٻُڻ ٻُڻ،
نهارين ڪٽيو نيڻ ڪنوٽين لئہ ڪُڻ ڪُڻ،
ڪاٽونبا کُٽي ويا، اندر تن جي اُڻ ٽُڻ،
مرن مور ماندا ڪارونجهر جي ڪر ۾،
نہ وسڪار وچڙين، نہ ٽڏڪاڙ ٽڙ ۾!

ٿهن چند نڳن لئہ ڪروڙن جا ڪوٽا،
لُڇن لال لک جت، اُتي مُنهن آٽڪوٽا،

نہ پرسايا پاپين پنوهارن جا پوٽا،
ڏئي مُنهن مارُن ٽِڪر ٽلها ٽوٽا،
ڪنيا ڪنهن نہ سانگين جي سورن جا سوٽا،
لڪين پيٽ پرين جا ٽڪر چند جُوٽا،
ترقي پيئي ٽِرڪي، چورن جي چڪر ۾،
نہ وسڪار وچڙين، نہ ٽڏڪاڙ ٽر ۾!

چني حق ورتا ڏيئي راڻن جتي رت،
ڪري راڄ پورهيت ۽ هاري حڪومت،
هزارين تنين ميل پوٽا جي پربت،
بنائي ڇڏيا باغ جنتَ ئي جنتَ،
ملي هت نہ "منشي" ٽي مارُن کي محنت،
پوري رت چوسيندڙ لغورن تي لعنت،
جيئڻ جن جهنم ڪيو سانگين جي سر ۾،
نہ وسڪار وچڙين، نہ ٽڏڪاڙ ٽر ۾،
اُجايل اکيون آس ونديون آبر ۾

(1974 ۾ ٿر ۾ ڏڪار آيو جنهن تي سيني اخبارن ۽ رسالن گهڻو ڪجهہ لکيو هو، ان کان متاثر ٿي، سينٽرل جيل ڪراچي ۾ هيءُ شعر لکيم. منشي)

ٻاپاڻن جا ٻار ٻري ۾

ٻاپاڻن جا ٻار ٻري ۾، ڪير ٻُڌائي ٻرندا ڪيسين،
جوتِ متي هن جيجل جا هي، ڳاڙها ڳوڙها ڳڙندا ڪيسين.

پورهتين جو پگهريل پگهريل ڏِيل ڏسي تو ڏِيل ڏري،
ڪاسي وارو ماسي مان هي پورهيت پوري ڪيئن ڪري،
سارو مهينو سٺ روپيا هو انگ ڍڪي يا پيٽ ڀري،
ڳالهيون ڳٽيو ڳيرن جون هي ڳٽتين ۾ پيو روز ڳري،
سندَ امڙ جا سانگيئڙا هي سور ڀلا چئو چرندا ڪيسين.

ليڙ لَتن ۾ لڱ لڪائي، لڄ ڀري ڪيئن لال پري،
وار سُڪي جنهن ويندا تي ويا، ناهي طاقت تيل تَري،
وِهر منجهان تي اُتي واندي، گهري وڏيرو گاه ڀَري،
هي ٻه ته ڪنهن جي ڄائي آهي، سوچي ظالم ته ڏس زري،
پاهُ ٻُکن پنهوار ڪيا، سي پاروڻن تي پرندا ڪيسين.

جهانگيئڙن جو جهوپو خالي، آيو وِهرَڻ سڀ عيال،
ڪارا گورا ٻار اگهاڙا، وينگس ويڙهيل هڪڙي وال،
گوڏن تائين گپ ۾ پريل، ٻار ٻُڌيا سڀ هيٺي حال،
ڪاوڙ مان ڪمدار اچي پيو، ڪانبر سان ڪندو قيل مقال،
جهُور جهُڪيل هي جهانگيئڙا، هن جهُوپن ۾ پيا جُهرندا ڪيسين.

چانب اتر ۾ چنڙي هيئيان، چورن جي ڏس چانگ الا،
واءُ اتر جي ائين سي ويڙهيا، ويڙهيل چڻ ڪي نانگ الا،
ڪاڙهن ڪاڙهيا سرديءَ ساڙيا، سانگين سُورن سانگ الا،
حال هنجن جو هيٺو هت ۽ ڪوڏ پيا ڪن ڪانگ الا،
مام انهيءَ ۾ ماروئڙا هي مارون ڪائي مَرندا ڪيسين.

سارو ڏينهن تغاري سر تي، پيءُ پُٽ شام جو روپيا چار،

پيٽ ٻُکيا ۽ انگ اُگهاڙا، گهر جا ياتي ٻارهن ٻار،
تن مان ڪي معصوم مُدي ۾ ڪن ڪي بُک ڪيو بيمار،
حال ڏسي تن حيرت پريو، آيل روئي ڏئي اوچنگار،
دوزخ جهڙي ان دنيا ۾ سانگي سادا سڙندا ڪيسين.

ٻارهي تي ڏس ٻاٻاڻن جا ٻارهن سالن وارا ٻار،
پيٽ گندي ۽ پنج روپيا، هت آهي ماڻهوءَ جو ماهوار،
ڪنهن جون عيدون ڪنهن جون شاديون، هي تہ هميشہ ڏورن پار،
سٺ روپين ۾ سال سڄو هن گروي پٽ تي گار جي وار،
ڪوس اهڙي ۾ ”منشي“ آخر ڪَلها ڪنهن جا ڪڙهندا ڪيسين.

دنيا جو دستور

عجب ڏٺوسون اڇي ادا ڙي، دنيا جو دستور هتي،
راهه رهڻ جي ڪائي ڪانهي، مسڪينن لئه مُور هتي.

سُڪل ماني سيمنٽ جهڙي صبوح منجهان هن ڪئي قندوري،
سر تي ڏلها شام صبح هي، پيٽ ڪٽي ڪيئن پوري،
ٻچڙا جنهن جا انگ اُگهاڙا، پيٽ پٽئي جي ناهي پوري،
سونهن وڃائي سورن ساري، پوءِ به سر تي سوري سوري،
لپ لسيءَ لئه هي لاڪيٽي، مفت مري مجبور هتي،
پيٽ بکئي جي لاءِ پلپل پيئي پچاري پُور هتي.

هفتي ۾ هزار مٽيءَ جو، سورنهن روپيا ست چٽان،
اڌ مُنو اٽو گهرجي، تيل ڪريان يا ميٽ ڪريان،
ڳنڍ جي ڪارڻ ڳڙ به گهرجي، ڪيئن ڪريان چئو ڪيئن ڪريان،
سيءَ سُڪائي سوڙها ڪيا، تن ٻچڙن جي ٻاڪار پَريان،
پيڻ ويچاري لڄ جي ماري، هڏ چم ڏيئي ٿي چُور هتي،
اهيئي ڏلها اهي ئي ڪوڏر، سهسين آهن سُور هتي.

سِرَ تي ڏلها سانجهي ٿي ويئي، جهڄندي پهتي جهوپي جهل،
ٻارن ڏسندي ئي ٻاڪاريو، اڇي امان پيئي جيجل،
سُڪل چهرا ساوا ٿيا ڪجهه جيجل آڻِ جلائي چُل،
ساڳي ماني سيمنٽ جهڙي ڳُڙ سان ڳڙڪي هر مهل،
ڌرتي هنڌ ۽ اوڇڻ اُپ جو، ڪيڏا ڪيس ڪلور هتي،
مسڪينن جي ماس منجهان ٿا موجون ڪن مغرور هتي.

سومر گذريو آيو اڱارو، اربع ڏينهن ويو اٽو کُٽي،
فڪر لڳي ويو فاقي جو، پر پاڻ ٻَڌائين پيٽ پَٽي،
کُلهن ڪر ڳل سر تي سارو، بُک مچائي ونجهه وٽي،
لوڻ ۽ پاڻي چلهه تي چاڙهي، پاڻ منجهان ڪيئين پٽي چٽي،
آس اڙايو ڏينهن جمع تي، نِير وهائي نُور هتي،

پاڻ پچائي، لچ لٽائي، جهُڳي ۾ جهُور هتي.

ڪير ڪمائي، ڪير ٿو کائي، هتي ادا حالات ڏسو،
ڪن لئه قائم ڏينهن سدائين، ڪن لئه ڪاري رات ڏسو،
ڪن جا پيٽ پلائن پريل، ڪن جي واري وات ڏسو،
سچ چوڻ لئه سِڪن سياسي، ليڊرشپ جي لات ڏسو،
اکين هوندي انڌا آهن، نابينا بي نُور هتي،
رشوت خور ريائي رهزن آفيسر منظور هتي.

اڌ ۾ اي سي چيف برابر، اڌ ۾ ايسڊيو ۽ انجنير،
داروغي کي ڌار کپي ۽ ڌار گهري ٿو پيو سروير،
ايسٽيمنٽ اڍائي لک جي، خرچ ٿيا ڪي ڏوڪڙ خير،
گڏيا جواري ٺيڪداري، تري ڇڪي جو آهي قير،
آفيسن ۾ عام کلي آ رشوت اورا اور هِتي،
ڏيڍ روپئي ۾ ڏينهن سڄو ڏلها ڪٽي مزدور هتي.

ظاهر ظلم زميندارن جا هارين تي هر بار هزار،
پاڻ پتوڙي لُنديون لتاڙي، اَنُ اُپائي ٿو جو انبار،
دل تي ڌاڪو، فڪر ۽ فاقو ٻچڙا بُک ڪيا بيمار،
سال سڄو جنهن سُور سَٺا، سو سير اَٽي لئه لاچار،
مرض ماريل مارويڙن جو، ڪريان ڇا مذڪور هتي،
سُورن جو سنسار هتي ۽ سُورن پٺيان سُور هتي.

سيءَ سيارو پاٽي پارو، گوڏ گنجيءَ ۾ ڪري گُذارو،
ڪانيون ٺيڪي، هٿڙا سيڪي، سال گذاري سارو سارو،
هَرُ هلائي، ڪيڙ لڳائي، ٿاهي ٻنيءَ جو ٻارو ٻارو،
وڏي وڏيري جو ته ٻه تنهن تي، گار مٿي ڏس گار جو وارو،
مزدور ادا مجبور هتي ، ڪري عَيش وڏيرو ٺُور هتي،
ڪانگ کائي انگُور هتي ۽ حور ماٺي لنگُور هتي.

منهنجن مارن مسڪينن جو، حيرت ڀريو حال ٻُڌو،

لاڙئون لڏيو اُتر اچي پيو، پورهئي ڪارڻ ڳالھ ٻُڌو،
پنج ٻَچا ۽ پوڙهو پيءُ هي اڪين ڏٺو احوال ٻُڌو،
طفل ويچارا پنڌ جا ماريا، تن جي قيل مقال ٻُڌو،
جتي تہ پيئي اُتي وهائي، سردي گرمي سُور هتي،
سُورن سهندي سانگين ڪي ٿيا ، نَس نُس ۾ ناسُور هتي.

گهر گڏھ تي، ڪَلها ڪُلهي تي، انگ بہ اوڇڻ ڏارا ڙي،
پير اُگهاڙا، تتل ڪاڙها، ڪلر ڪوسا ڪارا ڙي،
ڇهن ورهين جا ڇوڪرڙا ٿو، ٻارهي بيهاري ٻارا ڙي،
سوچي ڏس تون ايئرڪنديشنڊ ڪار ۽ بنگلي وارا ڙي،
اهڙو "مشي" ماروئڙن تي مڙهيل آ منشور هتي،
گُڏ ڪڍي ۽ گاھ بہ وڪڻي، غمن ڪيو غرقور هتي.

پٽائي سان مخاطب

ڀلاري ڀونءَ جي مٿان ته ڀاڳين ڀنيٺ، ڀيا ڀڙڪن ڀَلا ڀٽائي،
مرن پيا مارُو ڪُسن پيا ڳُوندر ڦَهرَ پيا ڪڙڪن ڀلا ڀٽائي.

ڇَپَن تي ڇَتيون، زبان تي مُهرون، ڪُڇون ته ڪاتيون، ڇنن ٽيون چاتيون،
سهم ۾ صدما، اندر ۾ اُدما، ڏکن ۾ ڏينهن ۾ روئڻ ۾ راتيون،
لڪايان ڪهڙيون لطيف توکان، ٻُڌايان ڪهڙيون برهه جون باتيون،
سون جون ڪانئي ڇڏيون ڙي سائين، ڪلون ته ڪولين ڀلا ڀٽائي.

اُميدون آخر ويون تي آسون، اسان ئي ڦُرجون، اسان ئي ڦاسون،
اسان جا ليڊر اسيمبلي لئه، هزارين باسيو اچن ٿا باسُون،
اندر ۾ ٻاهر ڪُڇن ته ڪافر، وٺيو وزارت ڏين اوٻاسيون،
هتي ته باغي هتي ته ڏوهي، سچا ٿا سڏجن ڀَلا ڀٽائي.

اجا عمر جو جبر آ جاري، اڃان مارئي نه ماڳ موٽي،
وڏا واعدا هئا ورڻ جا، مگر عمر جي نيت آ کوٽي،
ڪڙهي ڪڏهن ڪان اندر ته ڪوٽن، پيئي پنوهارن سندي هي ٽوپي،
هزارين هاڃان سٺا ته سر تي، سدائين سانگين ڀَلا ڀٽائي.

سَسُئيءَ جي سر تي اُهيئي ساڙا، اُهيئي حَب ۾ اهيئي هاڙا،
اُهي لُڪون ۾ اُهيئي ڪاڙها، اُهيئي ڏارين سندا ته ڏاڙا،
پٽي ويا ڪئين پريٽ پاڙا، ڀنيور وارا اَنگن اُگهاڙا،
سوين سَسيئون ڇڏيون ته ساڙي، وندر جي واٽن ڀَلا ڀٽائي.

اڃان نه موٽيو تماچي تڙ تي، هتي ته نوري چڙهي پيئي سوري،
ويا سي وينجهه، ڪڙهي پئي ڪينجهر، ملي ملاحن نه تي مزدوري،
سُڪي ويئي ڍِنڍ، سڙي ويا سنڌ، رليا رُهاڪي پٽونءَ نه پُوري،
هتي ته هاڃان ڪيا هنجن سان، ڪنگن ۾ ڪانگن ڀلا ڀٽائي.

گهٽائي گهاٽو چڙهيا گهمائي، مَئو نہ آهي مگر سو مانگر،
سُڪي سڙن سندي، ڦٽيون مياٽيون، مچي مدارن اندر ويو محشر،
پڇاڙ پُڇ جي ڏِسيو ڏڪن پيا هتي جي ڏيکاءُ ڏين ڏهسير،
اجان تہ ميدان ۾ مورڙا ڪي، تتا پيا ڏِسجن يَلا يتائي.

اجان بہ مون ڪي مدي آ من ۾ زهر پياري متارا ماري،
ڏسي پيئي اَوت اچن پيا راوت، نہ ٿي هوءِ پنهنجي بٺي بهاري،
ڏسي خزانا ڪري بهانا، ڪوٺيو سان قاتل ڪُهي ڪناري،
ملهايو مانجهين، هتي هزارن، مري متارن يَلا يتائي.

سوين تہ سُهٽيون هتي سڪي تي، سڙن مَرن ڪي جهِجن جهُرن ٿيون،
سنڌو سُڪي ويئي، ميهر مري ويا، چڙيون نہ چالن سندن چُرن ٿيون،
ڏهاڙي ڏم جو ڏسيو سي ڏهڪا، هزارين آسون هنئين هُرن ٿيون،
گهڙا ڪٽيو سي متي تي گهيڙن، اچيو اوسارين يَلا يتائي.

ٺُٽو نہ طلسم رُلن پيا راڻا، نوان تہ ناٽڪ ڪري پيئي ناتر،
سوين تہ سوڍا ڪُٺا ڪنڌيءَ تي، نہ ٿيو ڪو راجپوت اجان تہ رهبر،
ڪُوپ ڪُسڻ جو وهي ورهين ڪان، ويا نہ وَريا محل جا ماهر،
ڪو ماڻي مومل فريب ٽوڙي، چڙائي چورن يَلا يتائي.

سنڌوءَ تہ سانديا سدائين سيني، سوين هزارين ڏيا ڇ ڏهر،
دلير دودا، درياءَ خان ۽ ڪنڌار ڪوپا ننگر ۽ پُونگر،
نئون نياپو ديس ۾ ڪٽي اوهين جي اچو تہ هيڪر،
ڪيون ڪُڙم مان ملي تہ "منشي" ڏڪاري ڏارين يَلا يتائي.

سڙي سورن ۾ تي ساڙي

ڏٽين ڪان ڏار ڏڳ ڏڳندي، رُني رَتُ رات تي راڙي،
سدا ساري سنگهارن کي، سڙي سُورن ۾ تي ساڙي.

مَتي مِٿَ ويا منڊ جا، مُدت ڪان مامرن ماري،
ڳلن تان ڳوڙها ڳاڙها، ڳاڙيندي ڳٽين ڳاري،
ڪائڻ ڪارا بنا ڪاهڻ، پريءَ چڏيو پيئڻ پاڙي.

جا هر موسم اندر مهڪي، سا اڄ ٽاندڻ پيئي ٽهڪي،
سچو ڏينهن ساهَ ۾ سونڪو، سڙيو سُورن اندر سهڪي،
ڪسر ڪُل ڪان ڪُماري، ڪڙهي ڏس ڪيئن نہ ڪو ماڙي!

ڏيو وَر سا وجهي واهون، جنهن جا پنهنجا رهيا پاهون،
برھ ٻاريون اچي باهونءَ، ڪٽيو ٻانهون ڪري دانهون،
جگر جيرا جليا جنهن جا، آهي ڪوريءَ مِثل ڪاڙي.

جي "منشي" مئي جا مَٽ موٽن، رهي سا ڪيئن منجھ ڪوٽن،
گهٽا پيرا اڳي آجي، ڪٽي گهيرن منجهان گهوٽن،
اجان پُڻ آسرو آهي، سگها سانگي ٽيندا ساڙي.

گونگي ٻوڙي

گدلي گدلي گونگي ٻوڙي، ڪنهن جي آهي نينگري،
ڪنهن جي آهي نينگري،

مُنهن مُرجهايل گهايل گهايل، نار ننڍڙڪي پيٽ ٻُڪايل،
ٽڪجي پيئي آ ٻوڙي ٻوڙي، ڪنهن جي آهي نينگري.

ڏاڍا ڏکيا ڏينهن ڪٽي ٿي، پنهنجو چڪن سان ماس پَٽي ٿي،
ٻالاپڻ ۾ پسجي پوڙهي، ڪنهن جي آهي نينگري.

ڇُڙيل ڇَترا، هنجون هاري،ڳاڙها ڳاڙها ڳوڙها ڳاڙهي،
پرجهل ناهي پيچي ڏوڙي، ڪنهن جي آهي نينگري،

مائٽ مُنڊ منهن مَٽي ويا، ويچاريءَ لئہ وِرھ وٽي ويا،
سُورن "منشي" ڪئي آ سوڙي، ڪنهن جي آهي نينگري.

توکي کهڙا گيت ٻُڌايان

توکي کهڙا گيت ٻُڌايان، توکي کهڙا گيت ٻُڌايان،
پنهنجا ڏاهيان، پنهنجا ڳايان، پنهنجو من پِرچايان.

سُورن ساريل سانگيئڙن جي، منهنجي گيتن ۾ گُونجار،
مرضن ماريل مارئڙن، تن هارين نارين جي هُونگار،
تن سورن جون سنگهرون ڏاهي، پاڻ ٻچيءَ ۾ پايان-
توکي کهڙا گيت ٻُڌايان.

لوڏ ٻير ۾ ٻڌي ٻانهياري، لاڏ منجهان ڏئي لوڏا،
ٻُک ۾ ڏاوک ڏيءَ رڙي ٿي، چاتيون مادر چوڏا،
مون کي روئي جنن روئاريو، تن جون ڳاهون ڳايان-
توکي کهڙا گيت ٻڌايان.

ڪالهونڪر ڏس ڪورن آندن، هاري هو هارياڻيءَ،
پيٽ پُٽن لڳ پاهُ ٻُکن ۾، ڌرتيءَ جي ڌيياڻي،
پنهنجي وطن ۾ ويڳاڻا جي، تن سان ورھ ورهايان-
توکي کهڙا گيت ٻڌايان.

”منشي“ مور نہ ٻئي ڪنهن ماريو، ماريو مارئڙن جي ماٺ،
ڏيهہ سڄي ۾ ڏوتين کي ڏس، ڪيئن نہ ڏاري ڏاڍ جي ڏاٺ،
تن جي ڪارڻ جوڳي بنجي، ڳايان جڳ جڳايان-
توکي کهڙا گيت ٻڌايان.

ڪاراين ۾ ڪَڙيون جڙيون

ٻنهي ٽنگن ٻيڙيون جڪڙيل، ڪاراين ۾ ڪڙيون جڙيون
ڏوهي باغي ڪافر سڏجان، دانهون ڪُوڪون واڪا رڙيون.

ترٽل ترٽل ڪورٽ ٽاٽان، پاڻ ڪي ڏوهي پاڻ تو ڄاڻان،
شعر لکي مون اندا ڪاٽا، ڪنهن جي ننڊ ڦِٽائي پاٽا،
ڏات ٻہ منهنجي انڌي ڪاٽي ڪِريل ڪنهن اَکھ ڪِين وڪاٽي،
ڪالھ وڪي نہ ڪا اڄ سياٽي، ڄاٽي واٽي تند مون تاٽي،
اهڙيون گُهٽيون گهٽجي ويون، خوني هٿ جي نهن سان نِڙيون.

هر هڪ دل ۾ دردن ديرو، ماروئڙن من مور نہ ميرو،
گهر گهر تي اڄ پهرو گهيرو، چپ چُرڻ سان چر ۽ چيرو،
گولي، سوري، ڦاهي ڦيرو، وقت ڪري پيو نينهن نبيرو،
سُورھ پائين سوڀ سويرو، مُور نہ پانءَ مٿو مٿيرو،
آزادي لئہ اڄ اڏيءَ تي، گهارڻ ڪارڻ ڪڙيون گهڙيون.

هر هڪ ساسي ويٺو سهڪي، ڪينجهر جو پيو پاڻي ٿهڪي،
ڌرتي ساري ڌڳ ڌڳي پيئي، ڪيڏي ڪوسي لُوھ لڳي پيئي،
مارو تاءَ ڪان ويٺا تڙپن، پونءَ سڄي تي پنيٺ پڙڪن،
چڙ ڪٽي تون موھ مڏيءَ جو، اڄ وڏائي مان اڏيءَ جو،
"منشي" ڪيڏيون محبت پَريون، دردن ۾ ڏس دليون سڙيون.

سورهن ايڪڙ چنڊ تي

سنڌ وارن لئه ڪيو سرڪار ٽيڪڙ چنڊ تي،
هر ڪنهن هاري لئه زمين آهه سورهن ايڪڙ چنڊ تي.

پنهنجي ڪائي پنهنجي ڪيڙي، پنهنجي پوڪي پنهنجي ميڙي،
ناهي ڪو ناڪاستو يا باب سيڪڙ چنڊ تي.

ڏؤ اٿيئي ڏل معاف ۽ ٻي ڪانهه ڪا ڏورن تي ڏڪ،
ناهي صوبيدارن جي سونٽن جي سڙ سڙ چنڊ تي.

اُتِ نه ڪو انجنيئر ايسي ۽ نه پاڙي تي وزير،
ناهي ٻي ميرن جي يا پيرن جي ڪا گڙ ٻڙ چنڊ تي.

اُت نه ڪو اسلام خطري ۾ نه ڪو مرڪز جو موت،
عام هلندي اُتِ فقط سنڌيءَ ۾ لکپڙهه چنڊ تي.

ڊوميسائيل اُتِ نه ڪوڙو ۽ نه ڪو ڪوڙو ڪليم،
ڪو نواب اُت ناهي يا ٻيو ڪو به ڪاڪڙ چند تي.

هر مزو ”منشي“ اُتي آباديون آزاريون،
ناهي رشوت ۾ ڪو ڏيئڻو پئسو ڏوڪڙ چنڊ تي.

ڪٽڇي ڪُوڪارون

ٻُڌي هنج هليا ويا، ڪانگن جا ڪانگيرا،
ڳِجهن ڪي ڏسي ويا، ڇڏي ڳوٺ ڳيرا.

نہ ڪوئل ڪيسو ڦُل جي ٽاريءَ تي ٽپڪي،
نہ اندلٺ رنگن ساڻ جهرڪي ڪا جهپڪي،
نہ ڪونجن جا ڪيٽن تي وسندڙ واهيرا.

آئي مُند موٽي نہ تاڙي تنوارون،
نہ ٻولي ٻاٻيهي، نہ ڪٽڇيءَ ڪُوڪارون،
نہ اڄ نيرڳين جا پَسان پاڻيءَ پيرا.

نہ چارين نمن ۾، چتونئڙن جي چُون چُون،
نہ قُمري ڪبوتر جي، ڪن تي پيئي ڪُون ڪُون،
پَسِي پهہ پارهيڙين اُڪوڙيئون آڪيرا.

ولر مان ونجهين ڪيئن وڇوڙيا وڪوڙي،
باقي ڏيهَہ ڏوراهين ويٺا جاءِ جوڙي،
ڏسي ماڳ "منشي" جلن جانِ جيرا.

جانب سندي جُدائي

اڄ چؤطرف چمن ۾ آهي بهار آئي،
جيءَ جيل ۾ جلائي، جانب سندي جُدائي.

پيريون ۽ انب ٻُوڪيا، جهليون نمن نِموريون،
ڏيئي هير اڄ هلورا، هلچل هيئين مچائي.

چيٽن ۾ چُون چُون چُوڏس، لس لوڪ ۾ لابارا،
ڪنهن دل هوندي يقينن، منهنجي وات ٻه وائي.

پنهنجي ئي باغ ۾ اڄ، باغي پيو سڏجان مان،
تنهنجي عجب خدايا، واهه خوب هي خدائي.

“منشي” مُڪو نہ مون ڏي، سڄڻ ڪوئي سنهيو،
شايد آهي مون ڪان، ڪا قرب ۾ ڪچائي.

وڏيرن جو وريو وارو

وڏيرن جو وريو وارو ۽ خدا ڄاڻي ته ڇا ٿيندو،
وري ماڻن مٿي مارو، خدا ڄاڻي ته ڇا ٿيندو.

جمهوريت راڄ ٿيو جاري، چڱا چالان چوڌاري،
هزارين جيل ۾ هاري، ظلم ساڳئي ۾ نر ناري،
وري سُورن ۾ سنڌ ساري، نئين سر قيام ٿي ڪاري،
وري مظلوم ويچارو، خدا ڄاڻي ته ڇا ٿيندو.

وري رهبر بڻيا باطل، اهي ئي قوم جا قاتل،
سدا غم ڪُڙم ڪان غافل، پوڄاري پيٽ جا پاليل،
نئين نعري ۾ ٿي شامل، نئين ليبل اُها بوتل،
اُها بُگري اُهو ڍارو، خدا ڄاڻي ته ڇا ٿيندو.

وري گُنگا صنم ساڳيا، وٺي آيا جنم ساڳيا،
اسم ساڳيا جسم ساڳيا، وري سنگين ستم ساڳيا،
وري پاڳين پرم ساڳيا، وري ڪُوڙا قسم ساڳيا،
وري قانون اهو ڪارو، خدا ڄاڻي ته ڇا ٿيندو.

وٺي وئي مارشل موڪل، هنگامي آئي هٿ نوڪيل،
سنڌي ۽ سنڌ ٽاڻي ۾، هميشه جيئن رهيا روڪيل،
اهي ئي چور ٿيا اڄ چور دروازي ڪنان داخل،
نه آهي ڪو چوڻ چارو، خدا ڄاڻي ته ڇا ٿيندو.

هتي جهڙي پڙڪ سچ پولي، لڳي ٿي ترت تنهن گولي،
ٺڳن جي ٽاهي نئين ٽولي، خدا جي خلق تن رولي،
هلي هر هنڌ پيئي هولي، لڳي گولي سنڌي لولي،
ڪائي ميمبر پيو ڪڳمارو، خدا ڄاڻي ته ڇا ٿيندو.

ويون انصاف جون واهون، پيا مسڪين ڪن دانهون،
ڪيا جن قول تي ڪيڏا، ٻئي هر هر ڪٽي ٻانهون،
وزارت جون وٺي ڪُرسيون، ڪري ويا پير سپ پاهون،
ٿيو پڌرو اچو ڪارو، خدا ڄاڻي ته ڇا ٿيندو.

اُهي ڦُريون اُهي ڌاڙا، پوليس ڪئين پَٽيا پاڙا،
سفارش جا اُهي ساڙا، اهي رشوت سَندا راڙا،
وزيرن جا پري وارا، لُچن لالچ تي ڪيا لاڙا،
وَهي واهڙ پييو اوپارو، خدا ڄاڻي ته ڇا ٿيندو.

لڳي ڪُرسي مِٺي مصري ، ويا سپ واعدا وسري،
ٻُڌايون حال ڇئو ڪنهن کي، سپ ئي نانگا ٿيا نِسري،
سيئي سلطان هي ڪسري، سڏائن پاڻ کي پُسري،
ڪيو تن عيش ڏي آرو، خدا ڄاڻي ته ڇا ٿيندو.

جهنگن جا ساڳيا جهانگي، سيئي سُورن اندر سانگي،
ٻُکن بيحال ڪيا "منشي" ، نه تن جو ڪو رويو وانگي،
اڳوڻي ڪان ظلم آ ڳرو، مَلِي سون مُنهن تي دانگي،
ڪيوسون پنهنجو مُنهن ڪارو، خدا ڄاڻي ته ڇا ٿيندو.

مون پڪ سُڄاتا

مون پڪ سڄُاتا پنهنجا هئا، ڪي ڏارين سان گڏ ڏاڙي ۾،
تي وات ڏسيائون ويرين ڪي، ويهي وانگيئڙن جي واڙي ۾.

تن ڳاهي ڳاهي ڳاهُ ڪيا، ڪيئن ڳيرو ڳاڙها ڳوناٽا،
تن گونج مچائي گولين جي، ٿيا وانگي وطن ۾ ويڳاٽا،
تن ٻاڳ ٻليرن ٻاڳين جا، سڀ ٻينگ ڪيا آهن ٻون ٻاٽا،
تن ساهُ سڪايو سانگين جو، هر سانگي سِينو ساڙي ۾.

جِت چالون چِنيون چاهَ منجهان ۽ چؤڏس هئي چُونگار چڙن،
جت چورن چيلا چاچر ۾، تي چوڙي چڏيا چيڪ چنن،
اڄ ماڳ پَسيو سي مارُن جا، تا من ۾ منهنجي مچ مچن،
اڄ ٻوتن جا اُت ٻنيٽ ٻائو، ناهي ٻنوهر ڪو ٻاڙي ۾.

جِت چرچا چارئي پهر چمن ۾، چوڙيلين جا چاڳ هئا،
۽ مال وندن مهياڳ متارا، ماروئڙن جا ماڳ هئا،
جت لاکين لوئين وارين لائق، لوئيارين جا لاڳ هئا،
اُت چيرن جا چيخار ته چوڏس هيبتناڪي هاڙي ۾.

سي ماروئڙن کي ماري ماري، مال مَڏيون سڀ ميڙي ويا،
۽ ڪيٽ ڪڙا سڀ ڪاهڙ جا هو ڪوتا ڪوتي ڪيڙي ويا،
سي وقت ڪان اڳ ۾ وانگيئڙن ڪي، واچوڙي جيئن ويڙهي ويا،
سي رهزن راتو رات اچي، ڪيئن راڄ وجهي ويا راڙي ۾.

اڄ ڏارين ڪي ڏس ڏار ڪرڻ لئه، ڏرتي ڏوٽي ڏڳ اُٿيا،

اڄ لال لکين لڄ پال ڪٽي، ڪي لوهن جهڙا لڳ اُٿيا،
اڄ سورهيہ ساري سنڌ منجهان، ڪٽي سانن جهڙا سڳ اُٿيا،
سي مُرڪي مرندا ماريندا، ايندو مهندان جو ٻہ مُهاڙي ۾.

اڄ غدارن کي غرق ڪبو، ء ڪريون چو غلامي غيرن جي،
پر پهرين پٽٽي پاڙ اُٿئون، هن گهر جي چور وڏيرن جي،
جن ڪُڙم سڄي سان ڪيس ڪري، آهي خاڪ بنائيو پيرن جي،
اڄ پسجي "منشي" پُهچ پيئي، هر پنهور پير اُگهاڙي ۾.

بلوچن جون باهيون

بيٺا جنگ جوٽي، جبل جن جون جايون،
ٻنيءَ کن ٽيون ﭘﮍڪا، بلوچن جون باهيون.

ٻڌي بيٺ بيٺا نہ کن ننڊ نانگا،
لڙن سي لَڪن ۾ چڙهي ساهَ سانگا،
اصل کان اهي مڙس اڙٻا اڙانگا،
سٺا تن سلامن کهي چيچ کانگا،
وطن لئہ وڙهڻ جون جنين وات وايون،
ٻنيءَ کن ٽيون ﭘﮍڪا ...

بمن سان بلورن جيئن کيڏن کيڏاري،
بندوقن ۽ توپن سان تن نِت تياري،
وطن جي حقن لئہ سندن جنگ جاري،
بياهت (1) بياهت ٻولي کن ٻاجهاري،
سڏي سات سورهيہ سوپون کن سوايون،
ٻنيءَ کن ٽيون ﭘﮍڪا ...

ڏيئي ريت کي ريج رت جا ريگاڙا،
ٽڪر منجهہ ٽاڙيا ٽا مارين مُهاڙا،
مرين مارين(2)، پر نہ ڏين پنهنجا پاڙا،
جنين(3) مان جنين، کن ڳالهيون وات ڳاڙها،
بلوچن بُتين سان سچا سڳ سڳايون،
ٻنيءَ کن ٽيون ﭘﮍڪا ...

روان(4) مان روان، بس ٻڌن ٻي نہ ٻولي،
هو پادا(5) ۽ خلبو(6) ڪڏين لب مان لولي،
وٺن حق همت سان، جهلين ڪِين جهولي،
ڏٽي پنهنجي ڌرتيءَ سندا ڏڻ ڏٽولي،
دليون ظالمن جون، تن ڏونگر ۾ ڏڪايون،
ڀنيٽ ڪن ٽيون پڙڪا . . .

گذارين، گدانن(7) ۾ ڏيون ۽ تَتيون،
سواسون (8) پيرن ۾، ۽ چوغن ۾ چَتيون،
وطن لئہ وڙهڻ ۽ مرڻ لاءِ مَتيون،
پُٽن کي پينگهن ۾، سُتيون ڏين سَتيون،
گهوريان تن گهِگهيرين مٿان لک پايون،
ڀنيٽ ڪن ٽيون پڙڪا . . .

هي بي دير(9) اِرغ(10) ۽ پُچن ڪونہ پاٽي،
گُذر ڪن ڏوري ڏٽ ڏونگر ۾ ڏهاٽي،
هي چلتن جا چِيتا، چَريا چاڪراٽي،
محافظ وطن جا مَزن(11) دل ڪوهاٽي،
ٻرن ديم(12) خيس(13) سخن ۾ سچايون،
ڀنيٽ ڪن ٽيون پڙڪا . . .

چون بشبو بشبو(14) نہ جهلجن ڪنهن جهل،
ڏسي جنگ جزن(15) سي چڱي آرا انگل،
گروڪ(16) ۽ گرند جيئن پُچن ڀڙ تنهن پل،
هو نئلين(17) ۽ نئلين، هاڪارين هل هل،
چڱي "منشي" خاچگ(18) هو ڪن سر صفايون،
ڀنيٽ ڪن ٽيون پڙڪا، بلوچن جون باهيون.

1.اڇو اڇو
2.مرندا

3.نہ ڏيندا سين
4.وڃان مان وڃان
5. اُتو
6. هٽو بروهي پولي
7. ڏاس جون جُهڳيون
8. ڦڙهن جون چمپلون
9. پوڙ
10. ماني
11. وڏي دل وارا
12. مُنهن
13. ڳاڙها
14. اُتوءِ بروهي
15. هانءِ بلوچي
16. وڃ ۽ گوڙ وانگر
17. نہ ڇڏيندا سون
18. سُمهڻ

مان غدار آهيان

مان غدار آهيان ۽ مان غدار آهيان
چيم سچ، سوريءَ سزاوار آهيان

مان پورهيت پنوهارن کي پچندي پسان ٿو،
مان مارُن مٿي مچ مچندي ڏسان ٿو،
بگهاڙن کان تن کي نہ بچندي ڏسان ٿو،
نشي ۾ نگهبان نچندي ڏسان ٿو،
جلان ٿو پچان ٿو، تڏهن ڪجھ لکان ٿو،
ڪري مان چڪو پاڻ اقرار آهيان،
مان غدار آهيان، مان غدار آهيان.

جڏهن انگ اُگهاڙا اباڻا ڏسان ٿو،
وطن منجھ وانگي ويڳاڻا ڏسان ٿو،
ڏُکن ۾ ڏريل ڏاڏاڻا ڏسان ٿو،
سچي سنڌ جا سَنڌ ساڻا ڏسان ٿو،
مان لئون لئون لُڇان ٿو، تڏهن ڪجھ لکان ٿو،
حقيقت ۾ ڦاسيءَ جو حقدار آهيان،
مان غدار آهيان، مان غدار آهيان.

مان مورن ۽ ملوڪن کي مرندي ڏسان ٿو،
مان ڪنگن ۽ ڪانگن کي ڪُڏندي ڏسان ٿو،
مان ڏارين کان ڏرتي کي ڏُڏندي ڏسان ٿو،
مان ٻيڙي ڪا منجھ ٻارِ ٻُڏندي ڏسان ٿو،
سڙان ٿو ڪڙهان ٿو، تڏهن ڪجھ لکان ٿو،
مان پنهنجي ئي چڻ ڇاڻ جو ڇار آهيان،
مان غدار آهيان، مان غدار آهيان.

مان جيئري جوانيون، ڪئين جلندي ڏسان ٿو،
مان رزاق جو روح رڙندي ڏسان ٿو،
مان ڳُوندر ڪلها ڪنهن جا ڪڙهندي ڏسان ٿو،
سڄي سنڌ سُورن ۾ سڙندي ڏسان ٿو،
ٻران ٿو مران ٿو ، تڏهن ته ڪجھ لکان ٿو،
گنگهار آهيان، گرفتار آهيان،
مان غدار آهيان، مان غدار آهيان.

ڪٽي ڪو شرابن شبابن ۾ راتيون،
سڄي رات بک ۾ ڪنهن جهاتيون ٿي پاتيون،
ڏسي ڪنهن امڙ جون سُڪل ٺوٺ ڇاتيون،
ٻَران ٻارڙن جون ٻُڏي ٻوليون ٻاتيون،
جهُران ٿو جهڄان ٿو، تڏهن ڪجھ لکان ٿو،
مان پنهنجن پنوهارن جو پرچار آهيان،
مان غدار آهيان، مان غدار آهيان.

مان حاڪم جي هٿ هيري ڦيري ڏسان ٿو،
وطن منجھ وانگين جا ويري ڏسان ٿو،
مان اڪ سامراجين جي ميري ڏسان ٿو،
مان بازن جي گهيري ۾ ڳيري ڏسان ٿو،
مچن ۾ مچان ٿو، تڏهن ڪجھ لکان ٿو،
مان "منشي" مرڻ لاءِ تيار آهيان،
مان غدار آهيان، مان غدار آهيان.

اي سنڌ امان، اي سنڌ امان

تو قدمن تان قربان وڃان، اي سنڌ امان، اي سنڌ امان!
تو پير پٽي تان گهور وڃان، اي سنڌ امان، اي سنڌ امان!

تو ٻُڌ ڌرم جا ٻار ڏٺا، تو ڏاهر جا ڏهڪار ڏٺا،
تو پنهنجن جا هٿ پار ڏٺا، تو ڌارين جا ڌڌڪار ڏٺا،
تو ڪوپا ڪلنگيدار ڏٺا، تو سورهيہ ڪئين سالار ڏٺا،
مان پيار مان تنهنجا پيار چُمان، اي سنڌ امان، اي سنڌ امان!

تو عرب ڏٺا، ارغون ڏٺا، تو پنهنجا ٽيندي خون ڏٺا،
تو وحشي مدد معلون ڏٺا، تو مانجهي ڪئين مدفون ڏٺا،
تو غازي گوناگون ڏٺا، تو محبت جا مجنون ڏٺا،
مان صدقي تنهنجي جيئڻ مٿان، اي سنڌ امان، اي سنڌ امان!

تو بيگ ڏٺا ترخان ڏٺا، تو خون پياسا خان ڏٺا،
تو گهوڙن جا گهمسان ڏٺا، تو ميري من مهمان ڏٺا،
تو جوانن جا جولان ڏٺا، تو شهزادا ذيشان ڏٺا،
تو سانديا سيني سُور نهان، اي سنڌ امان، اي سنڌ امان!

تو دودا دنگ دلير ڏٺا، تو ننگر پارا شير ڏٺا،
تو خلجي ٽيندي ڍير ڏٺا، تو پُوچا چنيسر پير ڏٺا،
تو طلوع، تو اندير ڏٺا، تو ظالم ٽيندي زير ڏٺا،
تو روپ ڏٺا ڪيئن روان دوان، اي سنڌ امان، اي سنڌ امان!

تو سمان ڪيئن سلطان ڏٺا، تو دولهہ درياھ خان ڏٺا،
تو حاڪم ڪئين حيران ڏٺا، تو وسندڙ ڪئين ويران ڏٺا،
تو ارڏا ڪئين افغان ڏٺا، تو قدرت جا ڪئين شان ڏٺا،
تو ڏٺا تماچي، سپڙ سمان، اي سنڌ امان ، اي سنڌ امان!

تو مغلن جا معياد ڏٺا، تو بابر ڪئين برباد ڏٺا،
تو اڪبر دين ايجاد ڏٺا، تو اورنگزيب آزاد ڏٺا،
تو شاهجان ڪي شاد ڏٺا، تو ڪُسندي ظفر اولاد ڏٺا،
تو سرمد سوريءَ ڏٺو عيان، اي سنڌ امان، اي سنڌ امان!

تو ڪلهوڙا ۽ مير ڏٺا، تو مدد جهڙا نخچير ڏٺا،
تو پنهنجا پرايا پير ڏٺا، تو فتح جهڙا فقير ڏٺا،
تو وڏا وڏا ڪئين وير ڏٺا، تو دانا ڪئين دلگير ڏٺا،
تو سُورن شاهد زمين زمان، اي سنڌ امان، اي سنڌ امان!

تو فن فرعوني فرنگ ڏٺا، تو دل پليت سي دنگ ڏٺا،
تو آڙيڪاپ اڙٻنگ ڏٺا، تو وانگين پوندي ونگ ڏٺا،
تو هنج ڏٺا، تو ڪنگ ڏٺا، تو دنيا جا ڪئين رنگ ڏٺا،
چا تنهنجو زبان هي ڪري بيان، اي سنڌ امان، اي سنڌ امان!

تو پنهنجن کي مجبور ڪري، ۽ ڌارين ڌاريو نُور ڪري،
تن وانگين سان وهلور ڪري ڇڏيو آهي جيئڻ هِتِ سُور ڪري،
تن گهاءَ ڏنا ڪئين گهُورَ ڪري، سڀ احسان ويا اک پُور ڪري،
ڪٽيو ڪات ڪهاڙا وڍين زبان، اي سنڌ امان، اي سنڌ امان!

هي ”منشي“ آخر مرڻو آ، ۽ ويس مٽائي ورڻو آ،
هڪ پير نہ پُٺتي پرڻو آ، سو ڇئبو جيڪي ڇوڻو آ،
هو سُور نہ هاڻي سَهڻو آ، جو بيٺو آ سو ڍَهڻو آ،
تو مٽيءَ کي من ماڻُ ڏيان، اي سنڌ امان، اي سنڌ امان!

تون ۽ آئون

تون ڪالهه بہ هئين ارغونن سان، ترخانن سان غدارن سان،
مون ڪالهه بہ سوريءَ سينگاري هئي هوشوءَ هيمونءَ پارن سان.

تو حاصل هئا القاب ڪيا، ڪيئن ڪالهه بہ ياڙيا ياڙي تي،
تون ڪالهه بہ تن سان ڳَنڍي هُئين، جي ڏاريان آيا ڏاڙي تي،
مون ڪالهه بہ ساٿ ڏنو هو سوچي، سنڌوءَ جي تہ سچارن سان.

تون ڪالهه بہ ڳاڙها لال اسان جا، ڪوندر ڪيئي ڪُهايا ها،
تون ڪالهه بہ جيجل جا تہ جگر، ڪئين ٽانڊن تي ٽَهڪايا ها،
مون ڪالهه بہ توسان جهيڙو جهيڙيو، نيزن سان تلوارن سان.

تون روڳي روپ وٽي هِت آئين، ڪالهہ بہ قاضي قاضن جو،
۽ بابو نائون مل، چنيسر، چام فيروزتہ پارن جو،
مون ڪالهه بہ روپا، دبي، ميانٽي، جهيڙيو گڏ جهوُنجهارن سان.

تو اڄ بہ توکي چورن سان گڏ، چوڪيءَ تي چوبند ڏسان،
۽ جيجل جي جلادن سان تو، حاضر تو هر هنڌ ڏسان،
۽ اڄ بہ منهنجي جنگ آ جاري، غدارن تو پارن سان.

تون اڄ بہ قومي غيرت کي، پيو عام هتي نيلام ڪرين،
۽ جيجل جي جهوليءَ ۾ ٽانڊا، اڄ بہ پيو تون جام ڀرين،
مون ڪالهه وڙهيو هو گورن سان، ۽ اڄ وڙهان پيو ڪارن سان.

اڄ بہ ڏوتين ڏنب ڏيڻ ۾، تنهنجو رهزن ساڳيو رنگ،
"منشي" وقت وصولي وٺندو، پوندا ويرين واجهن ونگ،
مان اڄ بہ آزاديءَ لئہ ٻيڙيون، پائي بيٺس يارن سان.

ڦٽن تي هڻ ڦري ڦٽڪا

ڪبار ڪارا نہ ڪوٽن ۾ پنوهارن جا اچا پٽڪا،
ڦوهارا ڏي يا ڏي ڦاسي، ڦٽن تي هَڻ ڦِري ڦٽڪا.

سندم ساٿيھ سندا سانگي، سهن جي سُور سوريءَ جا،
مون ڳايا گيت تن هارين، مزدورن جي مزوريءَ جا،
ڪيا پڌرا وڪا آهن، مون جابر تو جمهوريءَ جا،
سزا سچ جي صبح سانجهي، پيو سهندس سر متي سَٽڪا.

ہ تي ڏينهڙا ڦيي تو ڦُرِ يلي ڌرتيءَ تي هڻ ڌاڙا،
يلي پيلاءِ ياڳين ۽ تون وانگيئڙن سَندا واڙا،
مون سانگين ڪي سلايا سنڌ جا سڀ سُور ۽ ساڙا،
اصل ۾ ان ڪري آئون، آهيان تنهنجي اکيان اٽڪا.

يلي ڪر قيد ۾ تون قيد، ڪوڙا هڻ ڪشي ڪيڏا،
نہ جُهڪندا سي اکيان جابر، جگر جن جا جبل جيڏا،
نہ سَهندا هاڻ سانگيئڙا ڪنهن رهزن جون رڏيون ريڏا،
ڪري پل جُهور جهوري وجھ ڏيئي جهٽڪن متي جهٽڪا.

مُندون مينهن سَنديون "منشي" آيون مارُن متان موتي،
ابر ۾ وچ اُتر ڪان اچ، ڪنوڻ ڪُڻ جي نہ ٽئي ڪوٽي،
سي ظالم تي زبون ويندا، اسان سان جنگ جن جوٽي،
ڪٽي ڏينهن قيد جي پيئندس وچي مارُن سان مَئي مٽڪا.

دوکي جي ڏپ

نيٺر ٽوڙي نڪري ويندي، ٽاريلي تو ٽاٽي مان،
دوکي جي اڄ ڏپ اچي ٿي، تنهنجي داٽي داٽي مان.

تون رهزن ڪيڏا رنگ ڪرين ۽ ڊارن، ڦالن ڊنگ ڪرين،
تو تاتاري ٿي تنگ پرين، يا جابر ٻنجي جنگ ڪرين،
پر وانگياڻيءَ ڪي نيٽ ته ويندا، گهوٽ ڪڍي تو گهاٽي مان.

ٻاڳيا جاڳيا، پونءَ پلاريءَ جا اڄ پائو پاڳ وندا،
تنهنجي ڦهري ڪوٽ ڪيرائڻ ڪارڻ گڏجي ڪاھ ڪندا،
آس نه لاٿي آهي اجان مون، سنڌ جي سوڍي راٽي مان.

حق وٺنداسون هاڪاري، مون هارين کان هُونگار ٻُڌي،
جهيڙو جهيڙو جهانگين کان مون، جهر جهنگ ۾ جهوُنگار ٻُڌي،
مون ڪي پاتا ڏينهن گهڻا تو نيٺر منهنجي ناٽي مان.

مون ڪي ماڙين مور نه ماريو، ماريو ماروئڙن جي مام،
درد دُکن ٿا دل تي دائم، ديس وندن تي ڏسندي دام،
لک لڏايا لوڙائن ڏس، ٻاڳيا پنهنجي پاٽي مان.

وير وٺڻ جون وايون ٻُڌيون، وانگين جي وات منجهان،
ڪُونڌر ڳولي ڳولي ڪيندا، ڪُڙم جا قاتل ڪات منجهان،
”منشي“ چاڻ ته نڪتو نڪتو، ڪاهڙو سارو ڪاٽي مان.

سهي ست ڪر سانگين جي

جي جاڳن هي جيئڻ ڪارڻ، سهي ست ڪر سانگين جي،
اُتي جيڪر پڌن آرڻ، سهي ست ڪر سانگين جي.

هي پورهيت پاڻ خود پارس، اُتن جيڪر چڏي آرس،
وطن پنهنجي سندا وارث، ٻارين ٻلواڻ تي ٻارڻ،
سهي ست ڪر سانگين جي
نه ڪنهن جي سي جهلڻ جهلجهن، نه ڪنهن جي سي پلڻ پلجڻ،
دليون دشمن سَنديون ڏڙڪن، زهر تي پئي گهڙي گهارڻ،
سهي ست ڪر سانگين جي
هٽي هوڪا اُتڻ جي هڙ، ٽماڙن ۾ ٿئي ٽڙ ٽڙ،
پٽي پاڙئون جبر جي جڙ، سِکن واڳون وطن وارڻ،
سهي ست ڪر سانگين جي
پنڻ واري چڏي هي پڙ، چنڻ حق جي سِکن هيڪر،
ڏِسن ڏکيو نه ڏينهن جيڪر، اچي جي پنڌ تن پارڻ،
سهي ست ڪر سانگين جي
مِڙي مارُو جي ڪن ميلا، وهي دشمن جو رت ريلا،
ٻرن ٻرڙاٽ سان ٻيلا، سِکن "منشي" مرڻ مارڻ،
سهي ست ڪر سانگين جي

ڪڙيءَ ۾ زندگي ڪڙهندي

ڪڙيءَ ۾ زندگي ڪڙهندي، ڪٺم ڏاڍي ڪڙي گذري،
ٽنگيل پالن ۾ پانيم سان، گهڙي جيڪا گهڙي گُذري.

چِٽي چچري جيئن چاڪُن سان چُهرو چم چوپائي،
حياتي تيئن سچي سُورن جي ساڙي ۾ سڙي گذري.

پُکي پيئي جا پينگهي ڪان، سُتي سُرن سا سِر پنهنجي،
اڙي آهي اجا تائين، جا گذري سا اڙي گذري.

اِجها ايندي هوءَ آزادي، منهنجي خوابن هي شهزادي،
عمر جنهن ڪاڻ لوڙهيندي، مون لوهن سان لڙي گذري.

سوين سانگين جي سيني ۾، مون سان گڏ گوندرن گاڏا،
متان پانئين "منشي" جي، حياتي ايئن چَڙي گُذري.

سج اڃي ويو نيزي پاند

ور ڙي سوڍا مومل ڪانڌ، سج اڃي ويو نيزي پاند

نٿهڻ اُس ۾ جو ٻه اُڏاڙو، تنهن جو سَنڌ سَنڌ ساڙُو ساڙُو،
ڦَٽڪي ڦَٽڪي ڦاهي ڦاٽو، پر ڪٽائي پڃري ناتو،
جيئن ڪارڻ ويٺو جوڙي، پڃري اڳيان پر پکيئڙي،
اندر ساڳي آنڌ ۾ مانڌ، سج اڃي ويو نيزي پاند.

پيرن چلڙا، چلڙون ڏورون، هينئڙي هُرڪُر اُڏرڻ هورون،
ويٺا وڻ وڻ واس وساري، ڦٽڪڻ تان ٿو مارِي ماري،
ڪيئن گُذارين جيئرا جيئڙا، موت قبولين چو نہ پکيئڙا،
ڪانگ ۾ ڪوئل ڪهڙي راند، سج اڃي ويو نيزي پاند.

”منشي“ ماري مرڻو آهي، واءُ سٽائو ورڻو آهي،
پاڻن جا سڀ پڃرا ٽُٽندا، مور، ڪبوتر، تتر ڇُٽندا،
وڻ وڻ هوندو ويس نرالو، ڪنهن جي هٿ ۾ تير نہ ڀالو،
هوندي هر ڪنهن هنڌ هيڪاند، سج اڃي ويو نيزي پاند.

پورب وارا

پاڻ پچائي پوُرب وارا، پت تہ پنهنجي پاري ويا،
ٻاڙي ٻاڙي مشعل مشعل، ٻارڻ ڏيئي ٻاري ويا.

پَٽ هٽي سي پَٽ متي ۽ آزادي جي سين سکيا،
جڳ ۾ جيئندا جُڳ جُڳ جوڳي، جَڳ جي جوت جياري ويا.

مُشڪ ڪتوري ساڻ وري ڏئي واس وطن کي واسيو تن،
هر هڪ انسان لاءِ هزارين هيرا موتي هاري ويا.

هُو مانجهي ها، ۽ وانجهي هئا، سانجهي ڪان اڳ سِير متان،
تيز تکي طوفان منجهان سي، تارُو ٻيڙيون تاري ويا.

عزت وارو موت قبولي، ذلت جا زنجير پنجي،
حُب وني سي واءُ سٽائي واڳ وطن جي واري ويا.

پوين ڪارڻ پاڻ پتوڙي، لال لهوءَ ۾ ليتڙجي،
حُب وطن ايمان نشاني، مرندي ويا پر ماري ويا.

ڪنهن پينوءَ وانگر پَٽ ڪٽي، هو در در بَکيا ڪين گهُرن،
هو سامي سر جو سانگو لاهي، سموريون رات سنواري ويا.

اهڙا مانجهي مرڻا ناهن، ويس مٽائي ورڻا آهن،
سون پري چڙ ساموندي ڪي، ڪيپ ڪٽي هن ڪاري ويا.

سِسيون ساسي، وٺ تِڙ واسي، پُورب پاسي پرين ڪاڻ،
جلندي پچندي، ٻرندي سڙندي، سهٽا سبق سيکاري ويا.

آزاديءَ جي آس رکي هو "منشي" مانجهي مرد متير،
گهاٽي نينهن سان گهوٽ گهڙيون، گهمسان وڏي ۾ گهاري ويا.

جهڙو ماڻهو تهڙو ناڻو

جهڙو ماڻهو تهڙو ناڻو، هر ڪو پنهنجي اگهہ اگهاڻو،
جيڪو ماڻهو ڪونہ وڪاڻو، سو ئي ماڻهو موتيءَ داڻو.

ڪنهن جي تي هِت ذات وڪامي، ڪنهن جي تي هِتِ ڏات وڪامي،
ڪنهن جي تي هِتِ مَتِ وڪامي، ڪنهن جي تي هِتِ رات وڪامي،
هيڏي وڪري جو نہ وڪاڻو، تنهن ڪي مليو جيل ۾ ٽاڻو.

ڪنهن جو تو هت رَتُ وڪامي، ڪنهن جو تو هِت سَتُ وڪامي،
ڪنهن جي تي هِتَ وڪامي، ڪنهن جي تي هَت پَتِ وڪامي،
ڪيڏا ڪلنگيدار وڪاڻا، ڏسندي ڏسندي چاڻو سُجاڻو.

ڪنهن جو رنگ ۾ روپ وڪامي، ڪنهن جو ننگ ۾ نام وڪامي،
ڪنهن جي چوريل چنگ وڪامي، ڪنهن جو تنگ تي انگ وڪامي،
لاش لکين هت روز وڪامن ، ناهي ڪوئي ٽائم ٽاڻو.

صبح ۾ سانجهي پيئندي ڪانجهي، "منشي" مور نہ وڪيا مانجهي،
مصريءَ ماڪيءَ ڪان بہ مٺا مون، اهڙا ڪي انسان ڏٺا مون،
قول عزم تي قائم رهندي، گهوٽ قبولي هليا گهاڻو!
جهڙو ماڻهو تهڙو ناڻو!

آهي پت پارڻ ڏکي

تو ڪنا جيجل جدا، گهوڙا گهڙي گهارڻ ڏکي،
واعدا ويئس ڪري، پر آهي پَتِ پارڻ ڏکي.

ڦُوڪ سان ڦلهيار، جتُ اکين اُڏاميو تو پوي،
ٻاهرن جي ٻُرڪ تنهن ٻارڻ ڏيئي ٻارڻ ڏکي.

وقت ڪان ويرين جي ور، چڙهي وانگين جي ويءِ،
وات مان ويرين جي سا اڳ وقت ڪان وارڻ ڏکي.

جنگ هي جاري ئي رهندي، جان جيسين جان ۾،
ڪنڌ، اڏيءَ ڪاتيءَ ڪنان، مون لئه سسي ٽارڻ ڏکي.

لهرين لوڙهي ڇڏي، ٻيڙي پُراڻي سِير ۾،
آهي "منشي" اڄ پري، سا تار مان تارڻ تکي.

قلم

قلم جيڏا گرم هئا، ڏِس وري اوڏا نرم ٿي ويا،
قلم اگهه ۾ اگهامي ويا، قلم تي ڪئين ڪرم ٿي ويا.

قلم ڪي قوم ڪان ڪاٽي، ڪيئون ڪارا پنا ڪيڏا،
قلم جن قوم سان ڳنڍيا، قلم تن جا الم ٿي ويا.

جڏهن تاريخ مُنهن کولي، پنهنجي ٻوليءَ ۾ ايئن ٻولي،
تہ ڪهڙا قاضي قاضن، ڏؤر هن ۾ بي شرم ٿي ويا.

قلمڪارن ڪپايا هَٿَ، ڪي ڪِريا ڪُل قلم ڪُن ۾،
يا راتو رات ياڳين جي، سڄي يون تي پرم ٿي ويا.

قلم ڪي قوم جا قاتل ٿي، سينو سنڌ ويا ساڙي،
قلم "منشي" ڪي سيني سنڌ سڙيل جا ملم ٿي ويا.

مُنهن موڙي هليا ويا

هليا ويا ڪيئي مُنهن موڙي هليا ويا،
سنڌوءَ سان ڏس سنگت ٽوڙي هليا ويا.

پنا پينون ڪياٽن ۾ ڪڙي ڪئين،
وٽي لاڄو پڳهه ڇوڙي هليا ويا.

ٽي اُٽيا قوم جا قاتل قلم ڪي،
جيجل جيءَ ۾ خنجر ڪوڙي هليا ويا.

ڪي ويا مڙهه تار مان تاڙو ٽي تاري،
ٻُجهي سمجهي ڪي مڙهه ٻوڙي هليا ويا.

ڪي ڪارڻ قوم قاتل زهر پيئندي،
ٽُٽل جيجل جگر جوڙي هليا ويا.

جنين ڪي سڪ سسئي واري سي "منشي"
جبل جهاڳي وندر ووڙي هليا ويا.

ڪُونج ورني ڪامڻي

او ڪامڻي او ڪامڻي! او ڪونج ورني ڪامڻي!
ڇا ڪان ٿيئي مُنهن ٿامڻي، او ڪامڻي او ڪامڻي!

مان گيت تنهنجا ڳائيان، تو روح کي ريجهائيان،
ڇئو رَتُ ڏيان ڇئو ستُ ڏيان، ڪنهن ريت تو آٿت ڏيان،
ڇئو ڪنڌ پنهنجو ڪوريان، ۽ گهور توتان گهوريان،
اي پياري پرت واري، مان تو پيرن جي پٽي-
او ڪامڻي اوڪامڻي!

تنهنجي نصل جو هي فصل، آهي اصل موتي امل،
ڪاريون پنيون ڏس ڏاڙهيون، رت ۾ ڪُهاڙيون ڳاڙهيون،
ويرين سان ڏس وڙهندا اچن، تو راهَ ڏي رڙهندا اچن،
تون چور چپ او چاڳلي، هيڪر خوشي مان کل ڪٽي-
او ڪامڻي او ڪامڻي!

تنهنجي حُسن جي هاڪ تي، آيا ڪَهي ڪئين ڪاڪ تي،
ٻيرو ڪئين اوچي ڳاٽ سان، هر گهاٽ پنهنجي گهاٽ سان،
راڻن سَندا ڏس روپ اڄ، وهندو ڪُسڻ جو ڪُوپ اڄ،
سو ڪيئن بچائي بت وڃي، جنهن تو ڏٺي اک جي اَٽي-
او ڪامڻي او ڪامڻي!

سهڻي پياري سُرڪَ تو، ڪيو مست "منشي" مُرڪ تو،
جنهن مُرڪ ۾ ساڃاهَ هئي، ڪنهن پتڪيل لئہ راهَ هئي،
هڪ پل نہ شل پاسي ٿيان، جيسين حياتي دم جيئان،
تو سا ڪئي الماس دل، جيڪا هئي ڪائي جي ڪَٽي-
او ڪامڻي او ڪامڻي . . . ! !

بُڏي ٻانهن پيئي

موتو مل مهاڻا، بُڏي ٻانهن پيئي،
بُڏي ٻانهن پيئي، ڪٺو سڙهه سياڻا، بُڏي ٻانهن پيئي.

چولو ٻگ(1) چٽڻ سان، ڳتيل لڳ ڳهن سان،
هٿ ٻہ مهندي هاڻا،
بُڏي ٻانهن پيئي .

ڳوري ڳل ٻئي ڳاڙها، پڙون جنهن جا جاڙا،
اکيون موتي داڻا،
بُڏي ٻانهن پيئي.

ڪُنديا وار ڪارا، عجب نڪ نظارا،
سيني گل ساماڻا،
بُڏي ٻانهن پيئي.

مِڙيا "منشي" ماري، آ وَهَ ۾ ويچاري،
ٽيس سَندَ ساڻا،
بُڏي ٻانهن پيئي

ٻگ: اڇي رنگ جي چنيءَ کي چٽبو آهي.

نئين ڳالهہ ناهي

چڙهڻ سچ جو سوري، نئين ڳالهہ ناهي،
ٻنهين جي آ پوري، نئين ڳالهہ ناهي.

ڪٽي سچ انا الحق چئي جُڳ جيئي تو،
ڪٽي سچ زهر جا پيالا پيئي تو،
ڪٽي سچ سرنهن جيئن گهاٽي گهُمي تو،
سٽاءَ اي سموري، نئين ڳالهہ ناهي.

جڏهن دار جي دل گرم رت گهُري تي،
پنهنجي اُڃ اُجهائڻ لئہ چالون چُري تي،
سڏي ڪنهن کي باغي جيئڻ جو حق ڦُري تي،
وڃائي دنبورِي، نئين ڳالهہ ناهي.

ڪري لومبا، ڪڏهن فيوچڪ تياري،
ڪڏهن وانتروئي، ڪڏهن پبلو واري،
ڪڏهن رت جگر ڏئي جميلہ بوهاري،
ڪڏهن رت هاري ڏئي صادق مزاري،
سوريءَ اُڃ اڌوري، نئين ڳالهہ ناهي.

ڪڏهن دودو، ڏاهر پنهنجو رت پياري،
ڪڏهن دار بختيار، هيمون جياري،
بلو ڪڏهن رزاق اهو روپ ڌاري،
ڪُسڻ بي قصوري، نئين ڳالهہ ناهي.

لکڻ ناهي ليکو، لکين سر لهي ويا،
ڏيئي سر سوريءَ تي سچا سچ چئي ويا،
نہ جُهڪيا نہ وِڪيا، وڏي وهَ وهي ويا،
اِها جنگ جهموري، نئين ڳالهہ ناهي.

ويندي رات ظلمات جي مات ڪائي،
ٿيندي دار جي دل دهلجي تباهي،
۽ رهندي هميشہ سندي سچ سوائي،
ٿيڻ ائين ضروري، نئين ڳالهہ ناهي.

نہ سوريءَ جي "منشي" اجا اُج اُجهاٽي،
نہ مانجهي مُڙن، سڌ سوريءَ سُجاٽي،
ٻئي هڪ ٻئي جي ويا ڄاڻ ڄاٽي،
جيئن گل پنيوري، نئين ڳالهہ ناهي.

پليت پير ڪر پري

جنگ جنگ جنگ آ، منهنجي توسان جنگ آ،
پليت پير ڪر پري، هيءَ ڌرتي منهنجو ننگ آ،
جنگ جنگ جنگ آ

جڏهن بہ جنگ طبل وڳا، تہ ڌاريان يونءَ ڇڏي ڀڳا،
ڪئين سوڍا سنڌوءَ پيٽ مان، ٿيا پار انهيءَ پيٽ مان،
جڏهن بہ هٿ ٿا ڳهِندڙ ڳُڙن، مرڻ ڪان مانجهي نا مُڙن،
اچو اچو اچو اچو، ٿيو وقت ڏاڍو تنگ آ،
جنگ جنگ جنگ آ.

جڏهن بہ سنڌ سڏ ڪيو، تہ پهچي پٽڪي وَرُ ويو،
۽ جوڙي سي جٿا جٿا، ٿي گهورئيون ڏَر مٿان مٿا،
نہ هِچڪيا نہ هَبڪيا، نہ دم دلير دبڪيا،
اجائي تو اچي هتي، اڙائي تن سان ٽنگ آ،
جنگ جنگ جنگ آ.

ڪِلي سندا هي ڪوڏيا، جبل جيئن ڪنهن نہ لوڏيا،
۽ جن جون مائون شينهڻيون، آ موت تن لئہ مينهڻون،
نہ تو هنن جي تاءُ جي، خبر آ ورتي گهاءُ جي،
هنن سندو ٻچو ٻچو، سو تير جڻ تُفنگ آ،
جنگ جنگ جنگ آ.

هي ديس پنهنجي جا ڏٺي ٿا رُڪ روهي ڪن پٽي،
جي ميري اک سان آيا، مٿان سي يونءَ ڀڄائيا،
مرن هي ”منشي“ ماڳ تي، ۽ پنهنجي يونءَ جي ڀاڳ تي،
جيئڻ مرڻ جوو جُوءَ ۾، هنن جو پنهنجو ڍنگ آ،
جنگ جنگ جنگ آ.

دودي ڏاھر جو اولاد

دودي ڏاهر جو اولاد، دودي ڏاهر جو اولاد،
مان ئي آهيان، مان ئي آهيان، منهنجو عزم فولاد،
دودي ڏاهر جو اولاد.

سُکي ستابي سَوَ ڳُڻَ جنهن ۾، سا مون سندو ماءُ،
هوشو هيمون دريا خان ۽ پونگر منهنجا پاءُ،
جن جي رت سان جيجل جيئري آهي سدا آباد-
دودي ڏاهر جو اولاد.

ڪين قبوليا ڪوٽ عمر جنهن، سان مون مارئي پيڻ،
پٽ پٽولا پٽ هٽي جنهن، لاٿا وانگين ويڻ،
اسان ٻاڳهين ٻار، اسان ڪيا دشمن ڪئين برباد-
دودي ڏاهر جو اولاد.

رني ڪوٽ جو رهواسي مان، موهن دڙي جو واسي،
سج چندبر تارا شاهد، منهنجي ڌرتي نہ ڪنهن جي داسي،
منهنجا سانگي جهانگي وانگي، مارو زندهہ آباد-
دودي ڏاهر جو اولاد.

منهنجي گونج گنجي ۾ گونجي، پليل ۾ پڙلاءُ،
نيرن ڪوٽ ۽ ديبل بندر ۾ پڻ منهنجو ساءُ،
گار غلامي آهي اسان لئہ سدا آزاد-
دودي ڏاهر جو اولاد.

ڏُبي مياڻي ميراڻ پور ۾، "منشي" مان خود پاڻ،
مان تہ وڳهہ جو والي، منهنجي روپا منجهہ رهاڻ،
ڪيٽي ڪان ڪشمور وچي، مون نگري نگري ناد-
دودي ڏاهر جو اولاد.

ڪي ڪي ماڻهو

ڪي ڪي ماڻهو مارين موت، موت چون ٿا ماري آهي،
موت ڪي مارڻ وارڻ ماڻهن، جڳ جي جوت جياري آهي.

دنيا ساري ماڻهو ماڻهو، ڪو ڪو ماڻهو موتيءَ داڻو،
ڪنهن ڪنهن سيني جوهر جرڪي، باقي سيني واري آهي.

هر ماڻهو جي مائٽ مٽي، مٽي جو پر مائٽ سو،
رت ڏيئي جنهن ريجُ مٽيءَ کي، مٽيءَ سان پت پاري آهي.

”منشي“ ماڻهو روز مرن ٿا، پر سي ماڻهو مرڻا ناهن،
سر ڏئي سوغات ۾ جن هٿ، سنڌ جي سِيند سنواري آهي.

ڊي. پي. آر

ڊ ڄ نہ ڊي پي آر ڪان ساٿي، ڏيڍ ڏکن جو ڏينهن اٿئي،
ٿا ڏينهن تپن جنهن ڏيهہ مٿي، اُتي موتي وسندا مينهن اٿئي.

ڪا هوندي حياتي موت اٿيئي، ڪو موت حياتي هوندو آ،
ڪو جهيڙو قوم جي ڪاڻ هجي، ڪو جهيڙو ذاتي هوندو آ،
۽ قومي جهيڙي ڪنڌ سدائين، هيٺان ڪاتيءَ هوندو آ،
تان اڄ اوچي ڳاٽ اڏيءَ تي، جي ڪو ناتو نينهن اٿيئي.

جنهن ڪِين سري سا گهيڙ گهڙي، هي تار انهيءَ ڪي ترٽو آ،
جنهن ميهر ڪارڻ جيئٽو آ، جنهن ميهر ڪارڻ مرٽو آ،
سو ڏيان ڏُريائين ڪِين ذري، ڪو پاڙي مرٽو پَرٽو آ،
۽ عشق نہ پڇندو آهي ڪڏهن، تان کهڙي گس تي شينهن اٿيئي.

جت سيٺ وڏيرا سيئي گڏجي، پورهيت پوتر رت پيئن،
۽ ننگ پريون نيرانيون ناريون، ڳيي ڳيي لئہ ڳاهُ تين،
جتي هڪڙو حب لئہ مورن جهڙا، مارو سُڏڪي ساهہ ڏين،
سو "منشي" پنهنجي قوم مٿان، اڄ آيا اهڙا ڏينهن اٿيئي.

چؤواٽي تي

هت هر هڪ ماڻهو بيٺل آهي، دنيا جي چؤواٽي تي،
ڪو ماڻهو پاڻ ملهائي ٿو، ڪو ڇهتل آهي ڇاٽي تي.

ڪو قوم جي ڪارڻ قيد ڪٽي، ڪو قوم جي ويٺو پاڙ پٽي،
ڪو قوم لئہ پاڻ پتوڙي ٿو، ڪو قوم جي ٻيڙي ٻوڙي ٿو،
ڪنهن قوم جو ڪيڏو بار ڳرو، آ ڇايو پنهنجي ڳاٽي تي.

ڪو قوم جي ڪارڻ جنگ ڪري، ڪو قوم کي ويٺو تنگ ڪري،
ڪو ڪُرسيءَ ڪارڻ قوم جي سيني، روز هٽي بندوق ڀري،
ڪو مُورک مورهين آهي رهيو، مست سدا مڌ ماٽي تي.

ڪو ڪو ماڻهو قلب ۾ ڪيڏا، قوم لئہ ويٺو ڪاڄ ڪري،
وچ وچ وونڪا، ڳج ڳج ڳنجا، واڇڻ وڇيو واڇ ڪري،
سڌ ڪري پيو سنڌ ڏٽين کي، سورهيہ اُت اَڄُ ساٽي تي.

جو جو ماڻهو قاتل آ، سو ڇاتل قوم سُڃاتل آ،
"منشي" مورهين معاف نہ ٿيندو، جيڪو قوم سان باطل آ،
پنهنجا پرايا قوم جا قاتل، چور رهيا چيڙاٽي تي.

جهنڊا ڪٽو

جهنڊا ڪٽو، نعرا هڻو، وڙهندا هلو، رِڙهندا هلو.

هي رات جو پويون پهر، جهاڳي چڙهيا آهيو جهڳر،
ڪڏيا هو سج ڪرڻا ڏسو، ۽ جهڙُ اندر جهرڻا ڏسو،
ٽاٽن، حويلين ٽرٽلو، آهي زمين ۾ زلزلو،
رهزن ۾ جيسين رت ڦُڙو، مارڻ مرڻ کان نا مُڙو،
ساٿي سنڀاريندا هلو ۽ ڏاڍ ڏاريندا هلو، جهنڊا ڪٽو.

سنسار جا سرواڻ ٻئي، پورهيت ۽ هاري پاڻ ٻئي،
هڪ ٽي وڙهو هاڻ ٻئي، چاڙو وڙهڻ جي چاڻ ٻئي،
هٿ سامراجين ساڻ ٻئي، ڪنهن جي ڪيو چو ڪاڻ ٻئي،
تقدير کي موڙي ڇڏيو، ڳاڙها جهنڊا کوڙي ڇڏيو،
اُجيا پيارينڌا هلو، جذڙا جياريندا هلو، جهنڊا ڪٽو.

بندوق بم خود بن ٽون، ٽي توپ ٽئنڪ ۽ گن ٽون،
ٽنهنجا اڳي فولاد هڏ، تن ۾ ڀري بارود ڇڏ،
ويريءَ تي اهڙو وار ٽئي، ڏڪ ساڻ ٽُڪڙا چار ٽئي،
ماڙين اندر ٽڙڪاٽ ٽئي، ۽ پونءَ اندر پڙڪاٽ ٽئي،
وک کي وڌائيندا هلو، جڳ کي جتائيندا هلو، جهنڊا ڪٽو.

"منشي" مَرُون ۽ مارِيُون، سڀ وير پنهنجا واريون،
سر سامراجيت جو سٽي، گڏجي ڇڏيو پاڙئون پٽي،
سِر ٽي اوهان سڀ ڪجھ سَٽو، هاٽي اُٽي واڳون وٺو،
ڪو نئون نظام هٿ آڻيون، موجون نئين سر ماڻيون،
شمعون جلائيندا هلو، ڪونٽل ڪُڏائيندا هلو،
جهنڊا ڪٽو، وڙهندا هلو، وڙهندا هلو.

باغي آهيان

باغي آهيان، باغي آهيان، گيت بغاوت جا ٿو ڳايان،
باغي آهيان باغي آهيان.

مون بم ٻريا ڪئين بيتن ۾، تن گوريلن جي گيتن ۾،
هر گيت هي منهنجو گولي آ، ۽ گولي منهنجي ٻولي آ،
مون جنگ جبر سان جوٽي آ، هر ڳالهه ڀي مون وٽ ڪوٽي آ،
غدار وطن مان ناهيان ناهيان، باغي آهيان باغي آهيان.

جن ٻيليا سانگين سيڙها ويڙها، تن سان منهنجا جنگ ۽ جهيڙا،
خوب هنيئي ڌرتيءَ تي ڏاڙا، مون ڪنيا اڇ ڪات ڪُهاڙا،
مان ديس پنهنجي جو دوداڻي، مان لاکو آهيان ڦولاڻي،
مان چورن سان ٿو چڪري چاهيان، باغي آهيان باغي آهيان.

مان وڙهي وطن لئه ڄاڻان ٿو، مان دشمن سنڌ سُڃاڻان ٿو،
مان ڪيئي وڏا ڏنگ ڏير ڪيا، مون ظالم ڪيئي زير ڪيا،
مان واهي ڏڙي ۽ ڏنگ سَندو، هر ٻوٽي گل ۽ سنگ سَندو،
مان رهزن سان رت راند رچايان، باغي آهيان باغي آهيان.

مان جهانگين جي جهُونگا ڪريان، مان هارين جي هُونگار ڪريان،
مان پورهيتن جي پرچار ڪريان، مان مزدورن اُپٽار ڪريان،
مان بيتن ۾ بارود ڀري، ٿو ڳايان وچولي لاڙ سِري،
مان "منشي" ڳايان جڳ جاڳايان، باغي آهيان باغي آهيان

لکان ڪجھ لھوءَ سان

پاريھر پيارا پکن جھل پکوڙي،
لکان ڪجھ لھُو مان ۾ ٽي قلم ٻوڙي.

لِڪي لوڪ کان تون، ويھي ھُت حبيبن،
پارانيا ڪولي پر، پڙھائيچ پرين،
جگر جل، جن جي چڙيو نينھن نِھوڙي.

مٿان مُندا آ مينھن جي مٿان پَرَ پُسائين،
پکي پت پارج، مٿان گت گُسائين،
بچي تون بازن کان، وڃج واٽ ووڙي.

پکي پار پرين جا پوُرا ڏيان تو،
مان "منشي" جنين جي سھاري جيان تو،
حُسن جنھن اڳيان چندر، جھُڪي ٿيو جھڪو ڙي.

موت کي ڏي تون مات

ڪات هٽي ڪٽ رات،
روٽ زمين کي ريج ڏئي رت جو، موت کي ڏي تون مات.

ڏکيا ڏک جا ڏينهن ڏهاڙا، ڇا ڪان ڳاڙين ڳوڙها ڳاڙها،
سُک جي ڪارڻ سر تي سوڍل، سُور سمجهه سوغات،
ڪات هٽي ڪٽ رات.

ڏوران ڏس هو ڏيئڙا ڏيئڙا، اڄن جلايو جند جو ڳيئڙا،
ڏيهه کي ڏينهن ڏيکارڻ ڪارڻ، ڏک سندن آهي ذات،
ڪات هٽي ڪٽ رات.

من ۾ جن جي مڇ مڇن ٿا، تي پتنگ سي آڳ اڇن ٿا،
آزاديءَ جي آهي انهن کي، وائي سدائين وات،
ڪات هٽي ڪٽ رات.

ظلم جبر جو وڻ مروڙي، پاڙان پٽي ڇڏ تنهن کي اُکوڙي،
هر جابر سان جنگ آ ڪرڻي، جنهن ۾ ذات نہ پات،
ڪات هٽي ڪٽ رات.

جيل تہ هِت هُت جيل سدائين، وانگين ويل تي ويل سدائين،
"منشي" تي کي مات ڪرڻ لئہ، اک نہ ڏي جهپ جهات،
ڪات هٽي ڪٽ رات.

هتي هزارين همير سوڍا

پنهنجي ٻنيءَ ۾ ٻوڪ پيا ٻوڪيون، ٻولائي ڏيئي ٻوليون ٻوليون،
چٽ ڇِٽيون پيا سيهي چيرا، جنهن مان ڦٽنديون گوليون گوليون.

گولين مان بم گولا ٿيندا، قومي ڪاج ۾ ڪم سي ايندا،
ريج ٻنيءَ کي رت ڏيون پيا، سوچي سمجهي ست ڏيون پيا،
مڙي ڪيو اڄ مانجهين ميڙو، سيا اسان جو ڏاڍ سان جهيڙو،
بم بندوقون هٿ هٿ هونديون ، ٿاندن جهڙيون ٿوليون ٿوليون.

پاڳيا پونءَ جا اُٿندا پڙڪي، دشمن تي پوندا ڪڙڪي،
اها ڪريون پيا اڄ آبادي، جنهن ۾ نسلن جي آزادي،
جُنبي وياسون جوڙا جوٽي، خبر لهون پيا ڪري ۽ ڪوٽي،
هر ڪا جيجل لال پنهنجي کي، اهڙيون ڏئي لوليون لوليون.

سنڌوءَ درياءَ ڳاڙهو پاڻي، جنهن مان وهنجي ايندي راڻي،
اِجهي اُٿي پيا ست لک هاري، ٻهڪي ٻنيءَ جي ٻاري ٻاري،
کُهلي ڪوڏر کَها کُهاڙيون، هر هڪ هاري اکيون ڳاڙهيون،
ڪِين جهليندا ڪنهن جي اڳيان ، هاڻ هي هاري جهوليون جهوليون.

بيهي رهياسون جوٽي جڙا، ”منشي“ پاڻ وطن جي وڙا،
پنهنجا نيٽ ته پنهنجا ٿيندا، ڌرتيءَ ڌاريان ڪم نه ايندا،
سنڌ جي ڌرتيءَ ڏُوچ پلي آ، فصل نسل کان ڪجھ نه جهلي آ،
هتي هزاري همير سوڍا، هلي هلائي ويا هوليون هوليون.

سوريون جتي سينگاريون

پوندي اُتي پڙ ۾ پَرک، سُوريون جتي سينگاريبون،
پيا لٽڪندا ڪئين لاش لک، سُوريون جتي سينگاريبون.

جن سپِ ڇڏيون مايا مَڏيون، ڪنڌ اُتِ جتي ڪات ۾ اَڏيون،
بيهندا اُتي بس ڪي برک، سُوريون جتي سينگاريبون.

آزادي جت انسانيت جي لئه گهُرڻ غداريت،
ڇٽڪا اتي چڪبا جا چڪ، سُوريون جتي سينگاريبون.

جن جا جبل جيڏا عزم، سر تي سهن بارود بم،
آزادي ڏسندي سائي اک، سُوريون جتي سينگاريبون.

"منشي" مرڻ توڙي جيئڻ، آزاديءَ ڪارڻ جن هئڻ،
سيئي بندوقن ٿيندا بَک، سُوريون جتي سينگاريبون.

سي چارڻ نہ چئجن

سي چارڻ نہ چئجن جي چارڻ چپاتا،
نہ ويھي وڃائن، اڳيان ان داتا.

جنين ساز سانديو، رکيا روپ ڪارڻ،
مري بُک نہ چو تنھن، ميراثي جي ماتا.

چڱا چِٽ ٿيا چَٽ، تندن زنگ زهري،
ورهيہ ٿيا وڃڻ ريَ، نہ سي سُرَ سُراتا.

ڪٽي ساز ساجھہ سپڙ در جي سھڙيا،
ويھي جن وڃايا، سي وريا وڙاتا.

سُتا جي سري ٻانهن ڏيئي سنجهيئي،
انھن ڪي ڏنا رات آيل اوراتا.

رکي سِرَ ترِيءَ تي، هٽن سِرَ صدائون،
انھن جائي "منشي" ڪُلن روز ڪاتا.

پاڳياٽي

او پاڳياٽي او پاڳياٽي! مينهن ڏاريون ڦرپيو ڏائي،
توکي آرس کھڙي آهي.

پَس، پسون پيا پاسارون کن، سيڙهون کڏ اُت ساهي،
ڏارين کي کر ڏار ڏکا ڏيئي، پنهنجن کي پرچائي،
توکي آرس کھڙي آهي.

ڳُڏيءَ ڳُجر لئہ گڏو جو آنڊئي، گاھ گڏھُ سو کائي،
جھڻ ڦُڙيءَ لئہ جھوتون ڏيندئي، پاڙو صبح پُڇائي،
توکي آرس کھڙي آهي.

اٽين آندن عيال چڏيئہ، کتو ٻين کارائي،
وجھي رکيئي سانياڻُ صبح لئہ، کير ٻلو سو کائي،
توکي آرس کھڙي آهي.

اوڳي تنهنجي اِجلس چڏيو، "منشي" من منجهائي،
مُڙسالوءَ جي ماني مَک لئہ، ڦتي تہ رک ڦڙکائي،
توکي آرس کھڙي آهي.

خواب

مون ڳاڙهي رت ۾ وهندي سارو ديوانو درياهه ڏٺو،
مون صدين کان پوءِ سانگين کي اڄ، سوکو ڪٽندي ساهه ڏٺو.

جتي جهنگل جهر بر بحر تي تي جهوميا، جهانگين ۾ جهُونگار نئين،
جتي هر هڪ ناري ناز نئون، هئي هارين ۾ هونگار نئين،
جتي سانگين سر ڏئي سنڌ وطن لئه، سَر ڪئي سرڪار نئين،
اُتي پاپن کان هئي پاڪ زمين، اُفڪارن نوان اُپٽار نئين،
مون هاڻ توڙي لوڙائن اُت، پاپين ٽيندي پاهُ ڏٺو.

جِتَ پنيون پارا پهڪيا تي، هئا روپ نوان ۽ رنگ نوان،
جت چونئرن ۾ هئي چُڻ پڻُ ڇهري، چئوائن تي چنگ نوان،
جت سوني ڌرتي، سونا سونا سيني ساهيا سنگ نوان،
جت گهوڙن چڙهيو گهوٽ گهُميا تي، ٽاٽيو تازين تنگ نوان،
اُتي ڌوڙ ۾ ڌڙ مون ڌاڙيلن جا، جا عضوو هر اوڙاهه ڏٺو.

مون ڪوڏي وانجهي پيلهاڙو اُت مانجهي ڪُڏندي مل ڏٺا،
مون سانگين وانگين سيڙها ويڙها، سَهنجا ياڳين پل ڏٺا،
مون وڏين چاڏين کان ٻه وڏا اُتِ چالن ڪندين چل ڏٺا،
مون ڳهه ڳهه ڳتيل ڳوناٽين جا، ڳاڙها ڳاڙها ڳل ڏٺا،
مون هر ويري پنهنجي وطن جو، ڳوناٽن هٿ ڳاهه ڏٺا.

اُت پنهنجي پنهنجي چوڙي نبيري، پنهنجا پنهنجا رسم رواج،
پنهنجي ڏيتي پنهنجي نيتي، پنهنجي ڪيتي پنهنجا ڪاڄ،
پنهنجو اَن ۽ پنهنجو ڌن ۽ پاڻ ڏٺي خود ڌرتيءَ ڏاج،
پنهنجي پنهنجي ڪومل هر ڪنهن، پنهنجو راڻو، پنهنجو راڄ،
ڏک هو ڪوهين ڏور اُتي، مون ڪونه بندو بيواهه ڏٺو.

ڪنهن ٻہ وڏيري رئيس نہ ڪو پوتار سندي ڪا جرئت هئي،
ڪنهن ميجر جرنل ڪرنل جي اُتِ، ڏپ نہ ڪا ڪا ڏورت هئي،
ڪنهن لوسي چور چڪار سندي اُت حشمت ڪاٿي نہ حرڪت هئي،
اُتي چَپ چَپ چشڪو چاش ڪان وڏ مون چِتِ چِتِ چاهت چاهُ ڏنو.

اُت ڪير نہ ڪنهن جو نيچ نموني، ناٽي ورتل نوڪر هو،
سڀ ٻار ٻُڍا ۽ جوان جتي، خوش چينپيل ڪوبہ نہ چوڪر هو،
اُت رهواسين جو رت پياڪو لُفنگ نڪو ڪو لوفر هو،
اُتِ مست مڙوئي مال ۽ ماڻهو مؤج ۾ سارو موهر هو،
۽ ڦر ڦريا تي ڦوٽاڙن تي، عام گسن مون گاهُ ڏنو.

اڪ ڪُلي تان اڳيان منهنجي، ساڳيا ڪٿا ڪوليون ڪيل،
ديهن جيڏيون ديوارن ۽ جڪڙيل پاتم اندر جيل،
ساڳيو صوبيدار سري ڪان، آيو ساجهر آهي سويل،
"منشي" من ۾ مانڊ مچي ويئي، ڏسندي وانگين ساڳيا ويل،
ڪانجهي وٺندي ڪل پيئي مون، ڪيڏو ٿهندي ٿاه ڏنو.

خواب

مون رات ۾ گنجي ۾ گجندي، ڪيڏا سنڌوءَ جا سرواڻ ڏٺا،
تي ٻهڪيا مُنهن ۽ ٻانهن ٻَر، مون ٻلواڻن هٿ ٻان ڏٺا.

جتي مانجهين ميڙو ميڙو هو، جهونجهارن مُنهن جهيڙو هو،
تي راڻن سان راند ڪئي، تن وڙهندي ڪِين ويساند ڪئي،
هو پاڪڙ پڙ ۾ پائي بيٺا، سينا پنهنجا ساهي بيٺا،
لاڳاپا سڀ لاهي بيٺا، چاڙو پير ڄمائي بيٺا،
لاکيٽان لڄدار لٽل مون، سورهيہ پُٽ سرواڻ ڏٺا.

هُتِ پيچ پني جو پڙڪا ها ۽ ڪانن جا ڪيئن ڪڙڪا ها،
هٿ گونج متل هي گولين جي، ۽ ٽڪر ٽولين ٽولين جي،
ڏيئي مُنهان منهن مهاڏا، تي چڻ سانَ وڙهيا ڪي پاڏا تي،
هن ير جا ياڳيا يونيا ها، ۽ اڳيان چور ايونيا ها،
مون جنگ اندر ڪئين جوڌا جاني، سورهيہ پٽ سڄاڻ ڏٺا.

هي آزاديءَ جو جهيڙو هو، ۽ پائر پائر پيڙو هو،
هڪ غدارن جو ٽولو هو، جنهن ننگ نسل ۾ رولو هو،
سو ڏاڙيلن سان هو ڌُر بنيو، ۽ سنڌ لئہ سُورن سُر بنيو،
هئا لعنت سان مُنهن لال سندن، چا ويهي ڪريان مان ڳالهہ سندن،
ان ڪُڙم جي قاتل ٽولي جا، مون پيلا منهن خود پاڻ ڏٺا.

هِتي ڌڌڪا ها ڌُوپارن جا، تي ڪِريا ڪنڌ قنڌارن جا،
۽ ڪُنڀهي ويس ڪڙهي تي، جا جيجل پاڻ پٽن کي پرتي،
هئي جنگ دڙي ۽ دنگ سندي، لڄ لوءِ نازڪ ننگ سندي،
او آزادي او آزادي! او شهرن ڳوٺن شهزادي،
ان نعري هٽندي ”منشي“ ڪئين مون راٺا پُٽ رت چاڻ ڏٺا،
مون رات گنجي ۾ گُجندي ڪيڏا سنڌوءَ جا سرواڻ ڏٺا.

مان هوندس نہ هوندس

نہ هونديون حويليون، نہ هوندا هي ٽاٽا،
مان هوندس نہ هوندس ، سو پاٽا نہ ڇاٽا.

جڏهن ڏينهن تپندا، مٿان مينهن وسندا،
گسن گاهہ ڦُٽندا ۽ چوپايا چرندا،
نوان سازُ سُرندا، نوان چنگ چُرندا،
مارو مال مچندا ۽ ٻيلا ٻہ ٻُرندا،
نوان نينهن لڳندا، ڪئين رنگ رچندا،
ٻوهيا ديس ٻهندا، ڏُڪر ڏيهہ لهندا،
نوان ڄام ڄمندا، نئين راهہ رمندا،
نئين ڪاڪ اڏبي، نوان ايندا راڻا،
مان هوندس نہ هوندس، سو پاڻ ڇاٽا.

سگر سات سڏبا ۽ مظلوم گڏبا،
نوان ڳاٽ اَڏبا، چوڙي ڇانگ ڇڏبا،
نہ ظالم ڪي رهندا، نہ مظلوم مرندا،
سياري نہ ٺرندا، اونهاري نہ ٻَرندا،
نہ محڪوم حاڪم، نہ ظالم بہ بالم،
نہ ڪنهن گهر ۾ ماتم، سکيو سارو عالم،
نہ وانگي ويڳاڻا، نہ گهوٽن تي گهاڻا،
مان هوندس نہ هوندس، سو پاڻ ڇاٽا.

"منشي" مُنهن موچارا، وچن قول وارا،
هي هاري هاڪارا، سدائين سوڀارا،
ڪيڙيندا ۽ ڪيندا، نہ ڏيهٽين کي ڏيندا،
نہ ڪنهن ڊاءُ ڊڄندا، نہ جهوريءَ ۾ جهڄندا،
پنهنجو اَن پنهنجو ڏَن، پنهنجو ڪک پنهنجو ٻَن،
پنهنجو گاهہ پنهنجي ڏَن، پنهنجو رَڃ پنهنجو ٻَن،
ڪٿي ڪِين ڏسندس ، ڪُوڙي گل ڪوماڻا،
مان هوندس نہ هوندس ، سو پاڻ ڇاٽا

مائُن مهاندا ياد پيا

مينهن جي موسم ڏسي، مائُن مهاندا ياد پيا،
سانورا گورا ٻرندڙ، مُنهن ٽاندا ياد پيا.

اڄ پنوهارن پڪ پڪا، پوٽن متي هوندا اَڏيا،
سانگ جي سانگي سي سانگي، لاڙ کان هوندا لَڏيا،
۽ مچر مُئي کان متاهين لئہ گهٽن ئي گهر چڏيا،
پر پٽن وينا پري پاڳيا، سي پاندا ياد پيا.

سرليون هڪڙيون ٻلاريون، مال ۾ مائُن ٻَڌيون،
وس چَرڻ جي لئہ ولر واري تہ وانگياٽيون وڏيون،
ماٽيون هونديون متن تي ۽ ڪُلهن سٽيون منڌيون،
پونءِ اندر پُٽڪاٽ پوٽنديون پُٽاندا ياد پيا.

ڪَي ڳُجرون گوشيون ڪُنديون، ڪاريون پَليون چالون پليون،
ڳانديا، ڳانيون ٻچين ۾، ڪِن ٻچين چيرون ٽليون،
پنهنجي مُنهن پهريو چرن، "منشي" نہ ڪنهن جهليون پليون،
جيڏين جوٽيان اسر سي، جنڊ ۽ جاندا ياد پيا.

اُميد

اُهو ڏينهن ايندو، پري ناهي پيارا،
اُهو ڏينهن ايندو.

ٽيندا پور تنهنجي پرم جا هي پاندا،
ڌرم دين دوکا، مکاريت جا ماندا،
ٽِڪاٽا تنهنجا ٽول تو لاءِ ٽاندا،
توکي ڏيهہ ڌاتن سان ئي ڏنبِ ڏيندو،
اُهو ڏينهن ايندو.

نہ محلن ۾ محفل مچائي تون سگهندين،
نہ مظلوم ناريون نچائي تون سگهندين،
نہ رنگين راتون رچائي تون سگهندين،
جڏهن رت پورهيت جو ٽهڪار کيندو،
اُهو ڏينهن ايندو.

کنبي کوٽ کنگرا ڪِري پَٽ پوندا،
نہ توکي زمين آسمان ساٿ ڏيندا،
تو جهڙا ڪئين چور چکيا تي چڙهندا،
هي تولئہ سچو ترٽلو ٽاڪ ٽيندو،
اُهو ڏينهن ايندو.

اُهي چنڊ چاندي ۽ سوني جي سِڪا،
کُٽا قوم جا جنهن سهاري تو ڪِکا،
چوين ٽو انهن لئہ ڌرم جا هي ڏِکا،
اُهو تنهنجو ناٽو نهوڙي تو نيندو،
اُهو ڏينهن ايندو.

جُڳن جي سُتل جاڳُ جنتا هيءَ جاڳي،

ورهن کان ڏني وات ۾ جنهن تو واڳي،
گهڻو وقت دوکا ڏيئي تو ڏاڍي،
نہ هاڻي سندن رت بيڪار ٿيندو،
اُهو ڏينهن ايندو.

اجهي پونءِ ۾ ”منشي“ کي پڙڪاٽ ٿيندا،
۽ چورن لٽيرن جا پڙڪاٽ ٿيندا،
حويلين ۽ ماڙين ۾ ٽڙڪاٽ ٿيندا،
نہ ظالم کو مظلوم جو ماس کيندو،
اُهو ڏينهن ايندو.

ڪتيون ڪئين قيد ۾ گُذريون

ڪَتيون ڪئين قيد ۾ گُذريون، چڱو چيتن ۾ ملنداسون،
سرنهن پيلا جهلندي گُل، تڏهن ڪيتن ۾ ملنداسون.

اُتر جا واءُ جڏهن ورندا، اچا سر، ڪانهه سنگ ڪيندا،
لهنديون ڪُونجون جَتي ڪُٽڪي انهن ڪِيتن ۾ ملنداسون.

چڏي درياءُ ويندو دهشت، بنائي پيٽ پيلاٽيون،
چڙهي تڏهن ناءُ نِنيڙي تي، انهن پيٽن ۾ ملنداسون.

جڏهن آزاديءَ جهندا، پيا جهر جهنگ جهوليندا،
ڏٽي يونءِ پيٽ پيا چڙهندا، اُنهن پيٽن ۾ ملنداسون.

پرين جي پيار پنهنجي تي، لڳا پهرن مٿان پَهرا،
تہ لنگهہ لانگها جهلي "منشي" پيا اڪ ٽيٽن ۾ ملنداسون.

آزادي

اڄ رت سان لکيل خط مليو، هوءَ منهنجي اڳڻ تي اچڻي آ،
سو سورهن اڄ سينگار ڪري، ٻڌي چير هوءَ نازڪ نچڻي آ.

ڏنا سوڍن سر ڪئين سُوتيءَ ۾، هن پاڻ قبولي قيمت سا،
سا سوڍن سِر جي سانگي ساءِ، واءَ سٽائي ورڻي آ.

هن ڪيئي ولاتون واسي چڏيون، هر جاءِ حسن هيڪار سندس،
هو ڪيئي ڳاڙهن ڪنهبن ۾ ته هميشه ڳاڙهي ڪنوار تي پرڻي آ.

هوءَ محلن ماڙين مات ڏئي، ڪري جهرمر جهانگين جهوپن ۾،
هوءَ رت جو دريا جهاڳي اچي تي، ڊاءُ نه ڪنهن جي ڊڄڻي آ.

هوءَ ڳاڙهي ڪوسي رت ۾ وهنجي، پاپن ڪان بُت پاڪ ڪري،
ساز نئين، انداز نئين سان، راڄ منهنجي ۾ رهڻي آ.

هوءَ چوڏهينءَ جي چنڊ وانگي چلڪي، نالو سندس آ آزادي،
اڱڻ اُجاريان ان لئه "منشي" هُوءَ نچڻي ٽپڻي هرڻي آ.

انسان ازل کان آجو آ

اِجها رات کٽي ۽ باک ڦٽي، انسان ازل کان آجو آ،
کي غلام ڇتا کي ويندا ڇٽي، انسان ازل کان آجو آ.

ڪو ڪيڏو ڊوهي ڊوه ڪري، زنجير وجهي ۽ جيل ڀري،
ٽي ڪڙيون ڪڙيون ويندا ٽُٽي، انسان ازل کان آجو آ.

حجاج هلاڪو هٽلر هئا، ڪري ڪيس ڪُٽي جي موت مُئا،
آزادي گهُٽا ڏيندي نہ گهُٽِي، انسان ازل کان آجو آ.

هي ٿورو غلاميءَ عرصو آ، آزادي آدم ورثو آ،
سو پاڻ لُٽيو، جنهن حُريت لُٽي، انسان ازل کان آجو آ.

ڪو زهر پيئي، ڪو ڦاهي چڙهي، ڪو تيل ڪڙهاين منجهہ ڪڙهي،
وچ سمجهي "منشي" ڳالهہ ڇٽي، انسان ازل کان آجو آ.

منهنجي ڏات ڏوهاري

منهنجي ڏات ڏوهاري پُٽڙا، منهنجي ڏات ڏوهاري،
اَرهي اک جي آس هئين، پر تنهنجي مٽي موچاري –
پُٽڙا منهنجي ڏات ڏوهاري.

تو جهڙا پُٽ ڪيئي مرن ٿا، روز هزارين رڙندي رڙندي،
سيءَ سياري سڙندي سڙندي، ڪاڙهن ۾ ڪي ڪڙهندي ڪڙهندي،
ڪنهن جي اک مان ڪِين ڏسان ٿو، ڳوڙهو هڪڙو ڪڏهن به ڳڙندي،
ڪنهن جي ڪنهن جي لاءِ روئي، منهنجي دل دُکياري-
پُٽڙا منهنجي ڏات ڏوهاري.

چڱو ٿيو جو سڙيل ڳريل، سماج هن جو نہ چکئي ساءُ،
گهارين ها نہ تہ گهُٽ ٻوسٽ ۾، سهندي گهاون پٺيان گهاءُ،
ڏسڪي ويئي ڏاڏي تنهنجي، جيڪا منهنجي جيجل ماءُ،
پاهہ ٻُکن ۾ پُٽ ءِ پوٽا، جنهن جا هاري ناري –
پُٽڙا منهنجي ڏات ڏوهاري.

مُنهن ڏيکاري پوءِ تہ مرين ها، چئن پينرن پونگر ياءُ،
خوني چنبا ويا چوڙي، ڪنهن کي پيئي ڪَل نہ ڪا،
مون ڪان منهنجي چندٻ ڪَسڻ ۾ ويري توکي ورجايو چا،
دردن ماريل دلين ۾ تو ڪيڏي آگ اُياري-
پُٽڙا منهنجي ڏات ڏوهاري.

لکين پٽڙا لانگهي لانگهي، روز مرن ٿا هت تو وانگي،
تڙپي تڙپي هڪڙي حب لئہ، ڪيئي اَبهم مانيءَ ڳپ لئہ،
سهڪي سهڪي ساهہ ڏين ٿا، جيئري ”منشي“ زهر پين ٿا،
ساري حياتي سوچيندي مون گُوندر منجهہ گذاري-
پُٽڙا منهنجي ڏات ڏوهاري.

قَسم نامون

سنڌڙي سيني سيباڻو، ساز آزاديءَ سنَدو،
مون ٻُڌو زنجير مان، آواز آزاديءَ سنَدو.

مون کي تنهنجي پاڪ پوتر آهي پاڻيءَ جو قسم،
مون کي بختاور بهادر هارياڻيءَ جو قسم،
مون کي تنهنجي پاڪ پوتيءَ رت هاڻيءَ جو قسم،
ٿلتي، ڪرڙي ۽ مون کي ڏُڀي، مياڻيءَ جو قسم،
تنهنجي سڌ تي ڪَنڊ ڪُلهن ڪان ڪپي ڪوري ڏيان،
جي جُسو هي جان جيجل، گهُر ته گهوري ڏيان.

مون کي ڪارونجهر ۽ ڪينجهر ڪوهسارن جو قسم،
مون کي تنهنجي نُور سان ڀريل نظارن جو قسم،
مُند اونهاري، سياري ۽ بهارن جو قسم،
تو مٿان چمڪن ٿا جي، تن چنڊ تارن جو قسم،
تنهنجي ڪيران جي ڪران ۽ ويڙهه مان و چ تان وران،
ڪوڙهه ۾ ڪوڙهيو ٿيان، ۽ منهن ڪاري سان مران.

جي جهڄن جهُوپن اندر، تن جهانگاڻين جو قسم،
جي سماج هن ساڙيون تن سانگياڻين جو قسم،
جي ورهن ڪان وِرهه ۾، تن وانگياڻين جو قسم،
جي پرم پونءَ جو سدا، تن ڀاڳياڻين جو قسم،
ويرين سان ويڙهِ رهندي، ڏاڍ جيسين ڏيهه تي،
ڇَڪ اوڏي ڇَم ناهي، ڇُل منهنجي ڇيهه تي.

تنهنجي پورهيت جو ۽ مون کي تنهنجي هاريءَ جو قسم،
تِن ڪتيءَ ۽ چيٽ پوڪيل ٻاريءَ ٻاريءَ جو قسم،
تنهنجي سنڌو ننگ ڀريل، ناريءَ ناريءَ جو قسم،
تنهنجي ٻولي ماءُ جهولي، تنهنجي پياريءَ جو قسم،

تنهنجي آزاديءَ لاءِ مُرڪندي سوريءَ چڙهان،
ساهه سيني ۾ آ جيسين، تنهنجي لئہ لڙان.

مون کي مُرشد پرجهلي، پٽائيءَ جو قسم،
تنهنجي بيتن جو قسم ۽ تنهنجي وائيءَ جو قسم،
مارئيءَ مومل ۽ مون کي ڀاڳهي ڀائيءَ جو قسم،
هر سِميءَ سوڍيءَ سياڻيءَ سنڌ، ڄائيءَ جو قسم،
سر ڏيئي سنڌو سسيءَ مان ٽوڙٽي آهي سَنگهہ،
تيسين رهندي جنگ جاري، جيسين گهاتن تي گهنگهہ.

مون کي ماڻن پيٽ ٻُڪين، انگ اُگهاڙن جو قسم،
ٻارڙن، جوڌن جوانن ۽ ڪُراڙن جو قسم،
تنهنجي ڏورن ۽ ڏنڍن، مون کي پهاڙن جو قسم،
تنهنجي چولين، چاچرن، ٻيٽن ۽ ڄاڙن جو قسم،
تنهنجي آزاديءَ لئہ لڙندس پيو جو دم جيئان،
قوم ڪاڏيارو ٽيان جي پير مان پنٽي ڏيان.

مون کي تو ٻلواڻ ٻاٻاڻن جي ٻَنين جو قسم،
وِرهہ ۾ ورتل ورهن ڪان، تن مون ونين جو قسم،
مون کي منڇر جو قسم، ڪينجهر جي ڪنين جو قسم،
چوسِرن چوٽن مٿان، اوڊيل مون چُنين جو قسم،
تنهنجي دامن ۾ امڙ هر درد منهنجي جي دوا،
ٻَن پوي جيجل جيئڻ، بس تنهنجي آزاديءَ سوا.

مون کي دريا خان دولهہ دودي، ڏاهر جو قسم،
تنهنجي ٻيلن، تنهنجي پوٺن پاٽر جو قسم،
توکي سينگاري سدا جو تنهن مون سائر جو قسم،
تنهنجي عظمت لئہ وڙهيا جي، تن جي واهر جو قسم،
موت تن ماري نہ ”منشي“ مُئا جي مادر مان لئہ،
مون مرڻ توڙي جيئڻ، آهي امڙ تو آن لئہ.

سِڪ جي آهي سرنهن ڦُلاري، چاهت جا ٽيا چيٽ چٽا

وينگس ترُ تي ميڙي سيڙي، ميٺ ملي ۽ وارن ويڙهي،
اندلٺ وارا رنگ نکيري، سرڪڻ ڦاسي سيني سيري،
ڪيئن نہ موڪي سڌ متارا، ڳچيون ڏيندا ڳاڙهہ ڳٽا،
سِڪ جي آهي سَرنهن ڦلاري.

وڻ وِڻ مان اڄ واس اچي ٿو، جيڪو روح کي راس رچي ٿو،
هير اُتر کان پير پريو آ، ڪاچي کان واهوندو وريو آ،
اُپ مان آهن ويس وسڻ جا، چئني ڏسين چٽا پٽا،
سِڪ جي آهي سَرنهن ڦلاري.

گُجر گلابي گجرا پاتا، واڪ آهس ورو واڙتا،
سون هزارن سڌ سُچاتا، اندر جن جا آتا آتا،
سيني سهبا تنهنجا سونل، پل پري هڻ ٻاڻ ٻٽا،
سِڪ جي آهي سرنهن ڦلاري.

رُسڻ رساماڻ رِيسون وييون، گڏجي جيسين جيسون ويون،
ڏار ڏٽين کان نکري مون کان ڪيڏيون ڪيهُون ڪيسون ويون،
ٻيج ٻني آ هر ڪنهن ٻاڪر، پاڻ رهون ٻلا چو تہ چِٽا،
سِڪ جي آهي سرنهن ڦلاري.

ظاهر دڙميون رنگ اسان جا، سنگ اسان جا ننگ اسان جا،
ٻيجل رات ٻَرائي چڏيا، چئني ڏسين چنگ اسان جا،
رُتِ رَتائين آئي آهي، ڪهڙي سر جي سٽ سٽا،
سِڪ جي آهي سرنهن ڦلاري.

چؤڏس چوڏهن چندڊ ڪڙي پيا، رَت رَتا رابيل ٽِڙي پيا،
ڪٽرن ڪيتا چڏيا هن هنڌ، ماروئڙن جا مال مِڙي پيا،
"منشي" پاڻ ۾ گڏ گُذاريون، هن رُت پيارل ڪيم پِٽا،
سِڪ جي آهي سَرنهن ڦلاري.

بيت

ڪانڊ جنين جا قيد ۾

بي ڏوهيا بند ٿيا، قيد جنين جا ڪانڊ،
سيئي پوتين پانڊ، روئي چو نہ رنگيندين.

ڪانڊ جنين جا قيد ۾، ڪارڻ قوم ڪڙهن،
مُنهن تنين جا مٺيرا، ٻين ڪان ٻاين،
رکيا جن سُور سهي، ٻرم ٻتارن،
مُرڪن، مارڪن، سدائين سي ساٿ ۾.

ڪانڊ جنين جا قيد ۾ بيٺا باسي ڏوهہ
چون ڪنهن پر قوم سان ڪِين ڪنداسون ڊوهہ
اَديون اهڙين آهرين، ڪير مَٽيندي موهہ
لؤن لؤن اندر لوهہ جيڏيون سي جڙي ويا.

ڪانڊ جنين جا قيد ۾ مٽيا مهينا سال،
اُتن آڏيءَ تن جا، چرڪ ٻريو چال،
اکيون تن آسائتيون، لُڙڪ وهائڻ لال،
منهنجي ڇا مجال، جو روڪيان سندن راهَ ڪان.

اڃان ويس هانءَ جو، لڳان نہ لاٿم،
اَديون ڙي آيم، وڇوڙو ورهن سَندو.

ميںديءَ رتا هٿڙا، اگر واسيل وار،
ٻري چرڪ ڇڏي ويو، جهيڙي ڏي جهُونجهار
ٻينر مون ٻتارم جهلڻ ڪنهن نہ جهليو.

هڪ نہ ٻَليم سِڪَ، ٻي ڦٽيس ڦوڙائي،
دل کي ڊوڙائي، ٽَڪيس تا نہ ٽاڪ ٽيو.

ٻلا تنين ٻاڳ، جيڪي ڪانڊن ڪڇ ۾

سَرتيون مون سهاڳ، ڪيو سڳ سنڌوءَ سان.

سچو سڳ سنڌوءَ سان، جوڙي رکيئين جي،
ڏُک ڏکيءَ ۾ پي، هتان مون کان هليو.

سچو سڳ سنڌوءَ سان، مون سان مٽيرا،
انهيءَ اپسرا، هورو هئن هِينئڙي.

سچو سڳ سنڌوءَ سان، جيءَ رکيئين جوڙي،
مون کان منهن موڙي، پيچ ڪيائين پڌرا.

سُٺي سڌ سنڌوءَ جو هٺي، هٺي هليا هام،
ڪاهوڙين کي ڪام، اديون انقلاب جي.

سُٺي سڌ سنڌوءَ جو، ترڪ ڪيائون طعام،
اکر عام عوام، اُچاريندي اُٿيا.

سُٺي سڌ سنڌوءَ جو، سَرتيون چڙي سيج،
ڏيئي ڏک مون ڏيج، هلڻ هارا هليا.

منهنجي روئڻ نہ روڪيا، ڪُڇ نہ ڪڇيائون،
پلڪ نہ پڇيائون، ڏيئي ڏولائو ڏور ٿيا.

ٿي ڪڙهہ تي ڪُپ، روڪيم وَر وڃڻ کان،
ساڳي چپن چُپ، ڏکي مون کان ڏار ٿيو.

ڀنيءَ نڪري ڀاڪران، ڀينر ويم ڀتار،
سدا سُور سنڌوءَ جو، ڪاڙهو هئن ڪپار،
واسي ويڙهيان وار، اَديون ڪنهن پران ريَ.

ڀينر مون ڀتار ريَ، هڙيئي ڀڳل هڏ،

ڏسي ڏک ڏوٽين جا، لاڏن لاٿي لڏ،
سُٽي سنڌوءَ سڏ، ترنہ ترسيا تڙ تي.

ڪاٺ پيو سو پاڻ، جنهن عشق انقلاب سين،
مون من ڏيئي ماڻ، سر تي ساٿ سين.

ادي نہ پائيم اِئين، ستاڙي ئي سنيڙندو،
جيڏيون جهليم جيئن تيئن تي ويو تڪڙو.

کهڙا قيدي ڪاڻ جا، سر تي سُور سَليان،
پل نہ پاسي رهي، پليو جيئن پَليان،
هاڻي هيڪر جي اچي، پائي جهول جهليان،
ويٺي ميٽ مَليان، پنهنجي قيدي ڪاڻ لئہ.

ڏيئي ڏوراپا، کهڙا مُنجان ڪاڻ ڪي،
هاڻي حقيقت جا ويو، چاتيءَ تي چاپا،
ميم ويهي ماريا، تہ محبت مٿو ناهي ڪو.

ڪوٽ ڪِرن، قيدي ڇُٽن، جلي منهنجو جي،
ساڙين سانوڻ ڏينهڙا، پيا سياري سي،
ٻولي مونکي ٻي، اَديون مور نہ آئڙي.

اديون اَڄُ اُهڃاڻ، تو سٽايان تن جا،
سدا سي سُورن سان، ڪن راتو ڏينهن رهاڻ،
ڇاٽي ٻي سڀ ڇاڻ، ڪُل ڇڏيائون قوم لئہ.

ڪڏهن مليل مُشڪ، ڪڏهن پُٽن پيوت،
ڪڏهن منجهہ سڪوت، ڪڏهن شور سمونڊ جان.

ڪڏهن ڪاڳر ڪچ ۾، ڪڏهن بم بندوق،
پينر مون ملوڪ، ڏونگر ڪان ڏاڍا گهڻو.

انئي پهر اون، انهن آزاديءَ جي،
ڪن ڪيائون ڪونہ، اکر ٻيو ڪو اُن ري.

سندن سخن سچ، ڪُوڙ نہ اوڏا ڪڏهن،
محبت سندا من ۾، ويا مچائي مچ.
ڳِٽن پريون ڳچ، ڳالهيون تِن مون تن ۾.

ڪُوڙا نہ اوڏا ڪڏهن، نہ ڪو سچ سَلين،
پنهنجو پاڻ پلين، ٻيائي ٻوليءَ ڪنان.

اَديون اهڙا آتڻا، رهي ڪن نہ رهاڻ،
ساٿي هوندن ساڻ، تہ مون لئہ راتيون رُڪ جون.

هڪ تہ تازيان تيز ءِ ٻي جا مُنهن مٺيان،
لڪين لائق تن جا، ڪهڙا ڳُڻ ڳايان،
منهنجو ڏار ڏٺيان، جيڏل جيئڻ جي ٿئي.

سا تنوارين تات، جنهن ۾ سرهو سيڪو،
ڏسيو ڏرن ڏُک ۾، اصل آدم ذات،
لڪين لات منات، پيچي تِن پورا ڪيا.

ڪڏهن رهن رُڃَ ۾، ڪڏهن جهاڳن جر،
ڪڏهن قيدن قيد ٿيا، ڪڏهن ڏيهہ ڏونگر،
ڪڏهن پينر پر، اچيو رهن راتڙيون.

ادي سندن اگهہ، ڪتي ڪنهن نہ ڪتيو،
سرتي سندن سگهہ، پهاڙن پُرزا ڪري.

ٻُکون باسيائون، سُکن ڪارڻ ساهيڙي،
واڙو واسيائون، آزاديءَ خوشبوءَ سان.

ڪلي ڪنيئون ڪريا ڪري ڏک سموري ڏيهہ،
ويهڻ ڪري ويهہ، قيد قبولي هليا.

سارا سانگيئڙن، سُور ڪنيائون سِرَ تي،
جهوري جهانگيئڙن، پيڙا هئن پاڻ سين.

ڪولين ڪٿن هيريا، سُوريون سمجهن سيج،
ڏک ڏکوين ڏيج، ڪنيئون سِرَ تي.

ڪُلهن قومي جنگ جا، ڪنيئون ڪُل ڪتاب،
ادي هو اصل ڪان، هلڻ سان حساب،
جوڙي ڏين جواب، هڪيو هر ڪنهن هٿ ۾.

ڪاڙهو رُڳو قوم جو، ٻولي ٻي نہ ٻُجهن،
وڃن ڪُوڪون ڪندا، جيسين سڌ سُجهن،
پانچاريا پهچيو وڃن، ڪيرا جت مُنجهن،
سڌيو ساٿ ڪڏين، پينر پنهنجي پونءَ تي.

جاڳن تان جلن، سُرن سمهڻ تن جو،
هميشہ ان حال ۾ ڪارڻ قوم ڪڙهن،
اهڙو اهيڃاڻن، مهنديرا مٽي ويا.

پُڇيم پائي پاندَ، ڪنهن لئہ ڪٽين قيد تو؟
ڪندَ ورائي ڪاندَ، ڪئي ڳالهہ ڪُرم جي.

اهڙو ور وساريان، سو نہ مُنهنجي وس،
ڦوڙائي ڦٽيو هنيئون، پوءِ بہ ڪونهي ڪس،
جيڏل تِن ڪي جس، جي قيدي ٿيا قوم لئہ.

اهڙا ور وڙائتا، پينر پاڳين پُون،

حق سدائين حاڪمين، چٽين اڪرين چُون،
هيٺان ڪاتيءَ هُون، ته به اکر پيو نه اُڪلي.

انهن جون اَدي، ڳُڻن پريون ڳالهڙيون،
آئون آهيان ان جي، ٻانهي ٻول ٻڌي،
موران جن مدي، سانڍي ڪانه سرير ۾.

بيٺا قومي جنگ ۾، جوٽيون جوتي،
پڪون پون پڙ ۾، ڪري ۽ ڪوتي،
ماناتو موتي، شل ڪانڌ منهنجو ڪر ڪٽي.

سوپارا تي سُپرين، منهنجا موٽن شال،
ڏک سموري ڏيهه جا، ڪٽي کهيا ڪالهه،
ويٺي تن لئه فال، وجهان ۽ واجهائيان.

پنهنجي قوم ڪروڙ جا، سر تي ساٽن سور،
پينر ٻڌي پريون ڪري، ويا ڏوريندا ڏور،
هئن مُنهن مذڪور، ته آزادي اڪيين ڏسون.

پينر پنڌ تان ڪريون، جي گهوٽ ڏسون گهاتي،
هو ته ويٺا قوم لئه، ڪڏهن ڪند ڪاتي،
سندن ئي ساٿي، آزاديءَ جو آسرو.

جيڏل جن جاڙِي، گهوڙا گهڙي تن سين،
ٻڙي ٻِواڻي، ڪڏهن ٽئي سا ڪانه ڪا.

سڏي سُورائتن کي، سات ڪيائون ساڻ،
ارادا انهن جا جي چڙي چاڻ،
پاڻ وجائي، پاڻ ٽئين گهوري اهڙي گهوٽ جي.

هو واپاري ولات جا، سوداگر سُورن،

پاڻ پڌاري هليا، پائي مون پُورن،
ڪامان ٽي ڪُورن، ساريون قيدي ڪانڌ ڪي.

سودي سوديائون، سور سموري سنڌ جا،
ٻڌي سي ڪُلهن ڪري، ڪِرِيا ڪنيائون،
آهيون چيائون، واپاري ورهاست جا.

سانگين ٽيئڙا سال، سهندي سُور سماج جا،
ڏسي ڏک ڏري پيا، هيڻن هارين حال،
پينر مُنهن مقال، هُين هميشہ تن جي.

وجهي وڏيرن ونگ، وانگيئڙا ونگي چڙيا،
لُڪن تِن لوساٽيا، اڌ اُگهاڙا انگ،
رهي اُتي راتڙيون، رچايئون رنگ،
جيڏل جوٽيئون جنگ، پاران پنوهارن جي.

ويري ڪن ويري، جتي ڏسن ڏيھ ۾،
نہ سي سهن ساٽيھ ۾، جن جي اک ميري،
ڇُرن چورن پُٽ ۾، پاڻ ٽيو پيري،
اَديون اُڪيري، آئون انهن لئہ آهيان.

جتي ظلم زور، اتي اڏيئون نِجهرا،
ڪٽي پير پيرائتا، ڇِتا ڪئون چور،
گهورا ڪري گهور، تن ويل ڇاڻ ورائيا.

ياڳيا يانئين ياڳ، هاٿو هٽن هتڙيون،
ادي هي اتي وجبو، سانگي ڪن سجاڳ،
تڏهن موٽن ماڳ، جڏهن جوءِ جاڳي پوي.

اِنهن آڪيرا اُپ ۾، نظر تائين ناٿ،
سر تي سارو سات، گڏي آٽين گس تي.

جڏهن گڏي گس، ڪندا پنهنجي قوم کي،
تڏهن هاڻوءَ هڪڙي، ڏيهہ نہ پوندو ڏس،
ٿيندي وطن وس، ڪِڙندا سج سُکن جا.

ويا ٿي واقف واٽ جا، هلي هلي هاڻ،
پينر قومي جنگ جي، چاڙي چڏيئون چاڻ،
اَديون اهڙن ساڻ، لڳيون سي لال ٿيون.

چڙي وجهو چَر ۾، تنهن کان ڪيم چڙيو،
پهرين ڳالهہ ڳڙيو، تہ چم بچي ڪيئن چر کان.

چون عورت ذات، آهي ڪاچ پتين جو،
ڪيڏو وڏو ڪوڙ آ، ڏينهن کي چون رات،
هٿ هٿن جهڙا، واتن جهڙا وات،
ڪٿو ڪاتيون ڪات، اچو ڏيهہ ڏيکاريون.

نڪري اچو نجهران، پيٽون ڏٽي پون،
ڪسابن کان ڪوس ۾، جيڪي چڙياسون،
هاٽي تونهين تون، تکي تند تنواريو.

ڳائي وڄائي، اچو قومي جنگ ۾،
سرتيون سر سهائيو، پاڻ پُرين لائي،
ڏاريون ڦر ڏائي، چوريءَ تنهنجي چال پيو.

ڪوهہ ڪري تون ڪوهہ ڏمرئين ساري ڏيهہ تي،
وچ وسامي ويهين رهين، چڙهي منزل موهہ
ڏر ۾ وانگي ڳوهہ لڪيو لباڙون هٽين.

نہ ڪو بم بندوق تو، نہ نيزا نہ ڀالا،
هنيا تو نہ هٿن سين، نہ سنئي سنوالا،
البت اوڀالا، ڏينڻ مليئہ ڏاج ۾.

ڪيڏي دعويٰ عزم جي، ڪيڏو پٽر پور،
ماڻهو هن مخلوق ۾، مڙئي ناهن مور،
زرهہ ڪنان زور، ڪنهن ڪنهن ماڻهوءَ هينئڙو.

تو جي چيتا چٽڙا، ماڙهو ماڙهو من،
عمل عقل وچ ۾، اُگهاڙا آهن،
ڏيئي پڙهن تن، توئي پرهڻ ڪسيا.

عمل ري انسان آ، نپٽ اُگهاڙو،
عقل جو چاڙهو، اُتي آهي ڪِين ڪي.

نيندي نسل نند مان، پاڻ گسائين گس،
هڪڙا ڏيئي ڏس، وجي ٻيو ٻي واٽ تي.

سيا تنهنجي سڏ تي، ايندو ڀلا ڪير،
پُوچا ڏيئي پير، توليءَ ڪان ٽُٽو وجين.

جڏهن تنهنجي ڏيهہ تي، ڏکن ڀريا ڏينهن،
تڏهن تنهنجو نينهن، ڏمريو پاران ڏاڍ جي.

وجهي ٻج ٻنيءَ ۾، سلن ڏنئي سوڪ،
جي نہ مليئي موڪ، تہ هُرلو هٿان چو ڇڏيئي.

هلت هيٺو ئي سهي، هو تہ اريجان ريج،
پر تو هينئڙي هيج، پيلائڻ تي پاڙيو.

ڪڏهن منهنجا گيت، ڌرتيءَ تي ايئن گونجندا،
سلا جهڙيءَ ريت، اُپرن اُتي مينهڙي.

شهيد عبدالرزاق سومرو جي عقيدت ۾

سندوءَ سيندڌ سُڪلَ، رت گهُريو راڻن ڪنان،
بهادر ڏيئي بُلَ، سِر سَهايو سومري.

سنڌ صدا هنئي سِرَ جي، چوري چاڙهي چنگ ۾،
ثابت قدم سومري، آڇيا پنهنجي ننگ،
مٿو ڏيئي ملنگ، ڏٽي ويو ڏياچ ڪي.

سَٽا سنڌ لئہ سومري، ڇاتيءَ منجهہ ڇُڙا،
ڪُونڌر تو ڪُرا، ڪائر ٿيو ڪونہ ڪو.

ڪُسي ڪوسو رَت، سورهيہ ڏنو سنڌ ڪي،
جلنڌڙ نگر جيجل ۾، سوڍا پريئي سَت،
پوري پاريئي پت، ڪاٽي ڪنڌ ڪُڙم سان.

تون گهُريو هن گهوريو، سڏ سان ڏيئي سڏ،
صدقي ڪيئن سنڌ تان، هڪل سان ئي هڏ،
اهڙن پُٽن پَڏ، سدا پل تون سنڌڙي.

تو گهُريو هن گهوريو، وڏا ڏيئي واڪ،
بهادر بيباڪ، سِرَ ڏيئي ٿيو سُرخرو.

جنين سَٽا سِر تي، ڦاسيون ۽ ڦٽڪا،
مُور نہ ٽِن مورن ۽ مانجهين مٿ ڪا،
پُسائي پٽڪا، مون جها ڪئين موٽيا.

ڪيڏو ڏونگر ڏوريو، ڏکيو ڏکوين،
ڌرتيءَ جي ڌيان تي، ڪا جا ڪل پين،
جلن ۽ جيئن ، ڏسيو وارو ويسرا.

جيڪي رهيا جيل، سي سڀ منهنجا سنگتي،
هاءِ مونکي هيل، ڪيئن نياڳ نهوڙيو.

پورهيت پير پدم، جوٺو ڀيو سڀ جڳ هي،
سندن دم قدم، آهي ڪارن ڪُلَ جو.

وڏا هاري وڻ، ساري هن سنسار تي،
حاتم ۾ سپڻ، تنهنجي اڳيان ترِ جيئن.

سنگ سنگ ڏيئي ساهه، ڪري ۾ ڪوڙيون ڪرين،
تو نه سريو گاهه اَن ارهندن ميڙيو.

لوڪ سڄو ٽيو موڪ، تون هاري پُڇين هُرلا،
رَتَ جي رُتِ نه روڪ، ته تون پڻ موجون ماڻيئين.

ڏينهن ڏينهن سارو ڏيهه تون ڪيئن رهين رات ۾،
ڪُتي ڪارو ڏيهه، ڪدين ڪوهه نه ڪُڙم مان.

ڏوري لهه سو ڏينهن، جنهن ۾ رات نالو ناهي ڪو،
ناتو تنهن سان نينهن، ڏيئي رت رچاءِ تون.

ڪيرو ڪائي ڪريا، سمهڻ نه ڏيئندئي سک سان،
ڪڻ ڪاهيون، پڌ ڪوڙڪيون ويهه نه وڳ وريا،
چِلا مَنگڻ چيڪ اڳ، پُوندڻ پير پريا،
سوئر سنگ چريا، تون سُتو ساهين هڏڙا.

اُتي جِڙوچاٽ، پَڌ ڪَڙهَ تي ڪُڏٽان،
رکي ٽپ ٽارن جا، ويهه جهلي تون واٽ،
تون خود آهين توبچي، ڪر ڪُلهي ترِي ناٽ،
گولي ٽئي گهوگهاٽ، جيئن پير چوري پٽ تان.

ڪريو ڪو ڪوندو، ڪُڙمي ڳُوندر ڳڏجي،
سوئر سنگ چري ويا، پوءِ چٽيندا چوندو،
پوندي تي پُوندو، سدا سَهندا سنڌ ۾.

رڪ، پنهنجي رڪ، واڙي واڙي واڙسين،
جي پنيرڪي پيلي ويا، ٻُڪ جو ٽيندين ٻَڪ،
پتا ۽ پن ڪڪ، سانديُ سدائين ساهَ سان.

جاڳيو سارو جڳ، تون سُتين سري پانهن ڏئي،
هاٽو رات هٽي ويا، واري ڪيئي وڳ،
اُتو ڦرون اڳ، لوڙائن کي لنگهه تان.

ڪنو آهي ڪٽم، جهيرن جهانگيئڙن جي،
ڪارون بنگلا ڪُرٽي ويا، هيٺن هڏا چم،
هاري اُتو هڪ تي، ڪريو هم نہ تم،
برسائي ڪي ٻم، وٺون واڳ وطن جي.

لٽ تي ڏيئي لٽ، ڏارين ڏِڪي ڏار ڪر،
ويهه نہ هڪ پل ويسرو، وٺ ڪري وٺ وٺ،
ٽُرت هڪالي تن جا، هوڏ ڀڃي ڇڏ هٺ،
ڪهڙا ڪندين ڪٺ، جي وڏا وڳ وري ويا.

جهوتون ڏين جهنگل، چورن رسا چيلهه تي،
ڀڏئون مينهن وڇ ڀڪري، ٽِرڪائي سان ٽَل،
پير لڪائي پُريا، ماري ويا منزل،
ڪڙون ڪڙي ڪاهي پيئي، پويان تہ ياڳين گهل،
جي لڪائيون ڪنهن لل، تہ ياڳين پُنگ پري ڏنو.

چور ٻہ ڇٽا چار، پتي پنجاهُ سؤ ملي،
پر جي پڏرا تي پيا، ياڳين ڪئي پرمار،

ٽاٽا پُليسون ٽرٽلو، سڪمون صوبيدار،
پنجھا سؤ مان نہ پرچي، هر هڪ ڪان هزار،
وٺيندو سپ وهنوار ويهي وڏيرن وچ ۾.

چور بہ اُهي زور جي وڏيري وهاريا،
اشاري تي اُن جي، ڪاهين ڏيگا ڏور،
اُهي ڪتا ٻچ جا، وجهن جهانگين جهور،
اهڙا بہ تي چور هر وڏيري هٿ ۾.

ڪاٽڙيا، ڏاڙيل، رسمي رساگير پيا،
ٻِشني، ٽگ بدمعاشيون، اهي نندا ڪيل،
وڏا ڪن سي ويل، جي صاحب هن سنسار ۾،
هن جي پيٽ پلاھ تون رُڪيءَ تي راضي رهين،
سنگ سنگ ڏيئي ساھ عيش ڪرائين اُنَ کي.

ڇَٽَ اهڙي ڇَٽ، جيئن سَلا مورن سيرا،
پورو پاڻيءَ ياڻ پريون، گهوٽ نہ ڪجئين گهٽ،
ويئي ڏرتيءَ وٽ، تہ سِڪندين سدا سنگ لئہ.

تڙ تان ڇورا تڙ هي گورم ڪنهن جا گڏيا،
لوٽن لگ ليڙا ڪيا، ڏُٻي پيو ڏڙ،
مون پنهنجا ڪِين پياريا، تون ڪرين ويرين تي وڙ،
هڪل پيا هڙ، آئون پنهنجا پياري وٽان.

ڇوري ويا ڇري، ساري سيڙها سانگ جا،
ويئي پونءِ پڙيانگ تي، جا هميشہ هَري،
تڙي ڪيون تر مان ، نہ تہ ٿيندي ڳالھ ڳري،
پئو ماڳ مري، پر ڦر نہ ڦِرڻ ڇڏيو.

مِڙ ڏيئي ڪڍ مڙ ڪا پونچاٽيل پاسي نہ رهي،
ڪائي، ڪل سائي ڪندي، پوءِ نہ ڇڏيندي پڙ،

نَلهہ تي ٽيندي ٽِڙ هي آهي ذات حرامڙي.

وڏيري جو ويڙ قائم پنهنجي قوم سان،
ڌارين جا هن ڌرتيءَ تي پُختا ڪن جي پير،
اهڙا پاڙين پير ڌناسون ڪئين ڏيهہ ۾.

ڌرتيءَ جا ڌاڙيل پريان ئي سي پڌرا،
ور ور ڏيئي وانگين سان تن وڏا ڪيا ويل،
مانجهي ڪريو ميل، تہ ڌاڙُ لاهيون ڏيهہ تان.

چاڙيم بڪ لباڙ آهي وڏيري ورثو،
پنهنجي هٽي پنهنجي ڪٽي، پنهنجي وات ولاڙ
جي سانگين سيني ساڙ سي ٻڌڻ ڪان ٻرو چڙهي.

صبح سانجهي شام پيٽ بکيا ڪن پورهيو،
بگهڙ ميڙي ڪن ٻيءِ ۾ هٽ روز حرام،
اهو جي اسلام تہ ٻيلي پنهنجي بس آ.

پيتو رت پورهيت درندن دوکو ڪري،
آڙ وٺيو اسلام جي، پاڙ بچائڻ پَت،
تن لُٽيرن لعنت جن آهي ڏيهہ ڏڪاريو.

اوڏانهن اَڏين نِجهرا جيڏانهن وسي وس،
وڏيرا هن وطن جا، ڪنهن پر سهن نہ ڪس،
وارث والي قوم جا هي پُرين ڪان پس،
ناهي سگهي نس، ڪميڻن جي قوم لئہ.

ويهہ وڏيرا ويهہ تولئہ ماڙي مالڪ موڪلي،
هارين مڪئين هر ۽ ٻيو بُڪ جو ديهہ،
تون اُڏا عيش ڪر تو ڏي ڪمائي ڏيهہ،
ڪاڻ تون ڪندون گيهہ اسين رُڪيءَ تي راضي رهون.

ڪارو هي قانون، جيئي ڪيئن نہ جڳ ۾،
پيئي رَتُ پورهيت جو، خوراڪ آهس خون،
هٿن ان هٿيار سان، ڏاڙا گونان گون،
چوري ڪريو چُون، ملڪيت مالڪ موڪلي.

ڪاتا مِڙ ئي ڪاتا، ڪهڙا ڪاتا ڪوليان،
وزير ڪان سوار سڀ، پرڪيم پنج واتا،
سين جا اِن سودي ۾، نينهن پريا ناتا،
سيپئي ساڪاتا، ڏٺا ڏيهہ اکين سان.

ڦِبي تن ڪان ڦر، سدائين سماج جي،
بيڪارن جي بُر، هاري پرين هٿ سان.

آهي ڪينسر قوم ۾، وڏيرڪو وجود،
ڪيا جنهن قوم جا، نسل ڪئين نابود،
شاهد ۽ شهود، آهن هارين حالتون.

وڏو آهي وِيھُ، وڏيرڪي وجود ۾،
ڏنگي ساري ڏيهہ کي، تن سِڪايو ساٽيھہ،
منجهان گولپ گيھہ، پيئو تو پوريون ڪري.

ڏينئُو ڏينئُو ڏيھُ، چِڪين چارئي ڏِسيون،
چِت، چِپر چِڙيا وتن، ناهي چَتن چيھُ،
ور ور پري وِيھُ، ڪرڙيئون ساري قوم کي.

اصل آهي ڪرٺو، انهيءَ جو علاج،
هر ڪا پي پوءِ هاج، سولي آهي سنڌ ۾.

اهي اُت پکي، نہ اُڏار ۽ نہ بار جا،
انهن ڪارن گورن ڪان، گولپ گپ مکي،

انهن ڪانءِ چڪي، انبي آزاديءَ جي.

سمجهي رڙا راڄ، تو ڪلوڙن ۾ قيد ڪيا،
ڪڱمارا ڪاهڙ ۾، تو ڪاڏا ڪئين ڪاڄ،
پڪين پڪڙجي وئي، وڏيرا تو واڄ،
ڪنهن ڏينهن چني چاڄ، هاري حويليون هٿ ڪندا.

هتي لوڪ لنگهڻ، تون پت پتين تان اُڇلين،
ڏيهي مرن ڏُڪار ۾، تن ڏاريان مڙهيا ڏڻ،
وڏيرا وڻ وڻ، واڪو تنهنجي وقت جو.

اُتيا افلاطون، هاڻ نه بچندئي بنگلا،
ليکو ليکي سان ناهي، خون بدلو خون،
گُڙيا گوناگون، هارين جهندا هٿ ۾.

گولپ ڪندي گُذريون، توکي سن صديون،
اجا ميٺيون ڪِين ڪِي، تنهنجي باب بَديون،
تنهنجي مُنهن مَديون، پاڪُ وڏيرو پاپ ڪان.

سِڪن ۽ سَهڪن، ڪاٺائون ڪاهڙ سَندا،
ڏارين ڏاڙيلن، ڏوتين ڏِيلُ ڏنجها ڪيو.

ڏيئي ڏيئي ڏَڏا، مارين مارُو ماريا،
وتن پنهنجي وطن ۾، ٻاپاٽا ٻڏا،
لاڪيٽن لڏا، آزاديءَ جا اولڙا.

ويرين واري ونگُ،وڏا ويڙهيچن ڪي،
نه ڪا چُون پچار تي، نه ڪي چُريا چنگ،
گهوٽي گهاٽي يَنگ، ڪنهن پياري قوم ڪي.

ڏتم ڏيها ڏيهه ، ڏوتي ڏکن ڏُٻرا،

ڏارين ڌرتيءَ تي ڪيو، وِهن ويچارن ويہ،
گُرگ پيئنِ، گيہ، ڏٽي ڌوڙن پُلڪيا.

جن نہ پلجي جوءِ، سي ٻہ اسان تي آڪرا،
هِتي هرڪو چوءِ، هيرن ڪاٽيون هُتِ مون.

اهڙن سان اُهڃاڻَ، ڏسان جڏهن ڏيہ ۾،
اندر منهنجو ائين جلي، جيئن ٻاھ پُراڻي پاڻَ،
چِرون ڏيئي چاڻَ، منهنجو تَن تپائيو.

چِتا ڪُتا چيڪ، پُچر وتن پُونڪندا،
جيئن وڏيرا قوم ۾، نالي سندا نيڪ،
مُنهن سبيا ڏئي ماڙُهين، ڪُتن ڏنئون ڪيڪ،
انهن ئي انيڪ، سوئر سانڍيا سنڌ ۾.

ماڙُن مڱيا ڏينهن، پر ڳڙن ڳوٺ ڳڱاتيا،
ڏاڍا ڏکيا ڏينهن ، آيا اباڻن تي.

ٻڏٽي ڪونہ ٻاولا، گنجو پيو گُڙي،
جٿو جوانن جو، مرڻ ڪان نہ ٿو مُڙي،
هي راڪا رت ڦُڙي، پلئو وٺن پاءَ سان.

ڪھوڳن ڪھاڙيئين، جھنگ جنين جو ننگ،
پاڻ متارو پڏرو ڪرين، جوتي تن سان جنگ،
انگ انگ اندر انگ، هي سرِجنديئي سڪيا.

سنڌوءَ سدا سانڍيا، سوڍا پُٽ سڌير،
اندر ٻاهر اُجرا، اڇا جھڙا ڪيِر،
مِٽن سان ماڪيان مٺا، ڪڙن لئہ وھ وير،
پاڻ ئي ڌرتيءَ ڌير، پاڻ ئي ڌرتيءَ جا ڌٽي.

ڦورن هٿ ۾ ڦاندڙ، ڌرتي ڏسي ڏک ڇڪيا،
جيئن سُئي مڇي ڪاندڙ، لڳي ڦٿڪي نہ مري.

جيئن چوي ڇم ۾ ڇم، تيئن ڪارا فرنگ سنڌ ۾،
ٻنهين ساڳيو ڪم، راتو ڏينهان رت سين.

جلان ڏسي جلان، ڏاڙيلا ڌرتيءَ مٿي،
هيڏي آهي هلان، تہ بہ ڪاهڙ سچو ڪونگهرا.

ڌرتيءَ مٿي ڌم، ڌارين ڏاڙيلن جي،
اٿئي پهر اندر ۾، غلاميءَ جا غم،
صدين کان سهم، سانگين سٺا سنڌ ۾.

سنڌ سڄي آ جيل، جڪڙ جِت ڪِٿ جهانگين ،
وانگين مٿي ويل، چارين چوڌاري ڪيا.

ٻَرن ۽ ٻَڙڪن، مارُو هر، ڪنهن مُند ۾،
ڪوسيءَ منجهہ ڪُپاٽيا، ٿڌيءَ منجهہ ٿڙڪن،
ويڙهيچا وڙڪن، سدا گُوندر گڏيا.

نيٽن نظارا، ڏٺم ڏکوين جا،
سدا گڏيل گوندريون، مارُو موچارا،
پسي انگ انهن جا، اُٿن اوٻارا،
وانگي ويچارا، ڌاريان اڄ ڏٽي ٿيا.

مون کان ٿا پُڇو، تہ ڪيئن ٿو ڪاٽين جيل ۾،
جي سرئان سُور سرير ۾، تہ ڪر ڪِين ڪُڇو،
لئون لئون هوند لُڇو، جي سمجهو سُورَ سنڌوءَ جا.

مون کان مارن ماءُ، جهيرن آهي جهِنجهوڙيو،
گهنگهر گهارين سهندي، گهاون مٿان گهاءُ،

جيئن جنين لاءِ، جهنم جهڙو جڳ ۾.

سنگهارن کي سيڪ، اَلا اچي مَ ڪڏهن،
بيدي رهن بند هي، ڇُٽي رهن ڇيڪ،
هو نسورا نيڪ، ويساهه وِسهي وڪوڙيا.

جبل جيڏا جل، جيڏا مون جگر ۾،
ڪريان وس وساڻ جا، ٻيٽا ٻرن ٻَل،
گهوڙا هيڏي گهل، سر تي سانگيئڙن جي.

جيڏا، جيڏا وڍ، آهن مون اندر ۾،
شال نہ ڪنهن جي ڪڍ، ايڏا هُونِ اڻ ميا.

ٻارڻ ائين ٻَرڻ، اندر منهنجي آڪرا،
جيئن باهہ جهوني جهنگ کي، لڳي سر سڙن،
ٻنيٽ ڪيو ٻڙڪن، سيني سُرَ سندوءَ جا.

ٻراين، پنهنجن ڏنا سُورَ سندوءَ کي،
ڇَڪن ڏسي ڇاڳلي، منهنجا ڇاڪ ڇِڪن،
ٿگن ٿڳيو ٿل تي، سدا سانگيئڙن،
وارو جي ورن، تہ هاڻو رهي نہ هڪڙو.

مگر منهنجي من، ٻرن ٿاندا ٻاٻرا،
مون کي ڇاڻ ڇرون ڏنيون، سندوءَ جي سُورن،
جيئن منجهہ جيلن ”منشي“ وڏو مامرو.

پوڇيو پنوهارن پوڇيان، جن سان جڙيو جيءَ،
ڪوسيون لُڪون قوم تي، ٻيا پارا سيءَ،
اچي ويرن ور ۾ ويئي وانگين ويءَ،
تن کي لڄ نہ ليهہ، جي ڌُڙا ڏاڙيلن سين.

هٿين هٿ ڪڙيون، منجهن سٽيون سنگهرون،
آزاديءَ جي آسري، اٿم جان جڙيون،
ڪندي رات رڙيون، جڏهن ايندو ڏينهن اُهاءِ سان.

لڙهيون اڄ لڙيون، ارتي سنديون اڪين مان،
ڦري ڦٽ ڦاٽي پيا، پسي قوم ڪڙيون،
ڏٺم تن تڙيون، تہ بہ رهيون نہ روئڻ ڪان.

اَلا منهنجا انگ، ڏُيڻ چو ڏرتيءَ مٿي،
سُٽان سر وجڻ جا، چوڌاري پيو چنگ،
جوڌا وڏي جنگ، ڪڙڪي آئي ڪنڌ تي.

ڪٽن ڪانئي ڪل، ڪولين ڪامان ڪيئن ڪُچان،
ٻاهر ٻاپاڻن تي، ڪڙا قيد ڪُفل،
ڪُل ڪي ڪهڙي ڪَل، ٻنهين پارين چا ٻري.

وهڻ مون لئہ وِهہ، سُمهڻ هلڻ سُور ٻئي،
جيئن سوراخون ٻهہ، سِينو تيئن سپ سَل ٿيو.

نِير وهائي نيڻ، ڦلٽان تي ڦاٽي پيا،
جيئن ڪر بتي ميڻ، پگهري پچاڙي ڪري.

جيجل مون جيءَ جل، ٻاڦون نڪري ٻڙڪيو،
سُورن تنهنجي سنڌڙي، سيني ڪيا سل،
جيئن پڪي اڌ ڪٺُل، ڦاسي ڦٿڪي نہ مري.

سوين سنڌوءَ سُور، ڏنا مون کي ڏيج ۾،
پارڻ پيا ضرور، ڪنهن پر ڪنڌ ڪڍائيان.

مٿي سان مِٿي آهي جن ازل ڪان،
ڪن سي ڪيئن ڪِتي، ٻارن جيان ٻار تي.

ڏرتيءَ سندي ڏُوڙ سرس مون لئہ سون کان،
پرکي ڇا پروڙ ، مٽيءَ سندي مان کي.

سا مون ڌرتيءَ ڌڄ، مهڪ جنهن جي مُشڪ جي،
مادر مٽيءَ اڄ، ڪيئن ولاتون واسي ڇڏيون.

جيڪو جيجل ڏسيو، سو نہ پروڙيم پند،
کهڙو کٽان ڪند، مُرکي مهندان ماءُ جي.

نہ ڪانگي نہ وانگي، نہ وارُو ڪو وِلهيءَ جو،
ٻُٽڪو سُٽان نہ ٻونءَ ۾، سُتا سپ سانگي،
جاڳيا هُلَ جگر ۾، جيءَ گهمي جانگي،
ٻوليندڙ ٻانگي، ٻُوت ٻَڌي ٻوڙا ٿيا.

ڪنن ڪپهہ اکين ڪوپا، ٻوٽن ٻُوتاڙا،
جهڙا ڪر اٿ جوڳ جا، سدا ستاڙا،
سيني ۾ ساڙا، پر ڪيہائين ڪُڇڻ ڪان.

سڪ منجهاران سڏ، ڪيم ڪوندر قوم جا،
اڇو ويهي ورهائيون، گُوندر سندوءَ گڏ،
هڙئي آهيون هڏ، جي گڏجون تہ ڪو گس ٿئي.

جهانگيئڙن جهيرون، جهُرن جهڄن منجهہ جهوپڙين،
متان "منشي" سمجهين، تن جون تقصيرون،
ڪاساين هٿ ڪات ٿا وجهن تڪبيرون،
جنين جون ڏيرون، تن ئي ڪُٺو قوم کي.

ڇڪليون ڇڪي، ماڙهو لاهيو مُنهن تان،
ساٿي ساٿي سڏ کي، ڪيسين سند سڪي،
جو اندر ڇهڪ ڇڪي، سو وڏي وات وتاڙيو.

اندر آ ڪيڙا، پائي پيچ پريت جا،
لاهي سڀ ليڙا، اُٿيا سي آجا ٿيا.

بڪ بڪ، بڪ نہ بڪ، هتي راند آ رت جي،
جي وڙهين تان ويھ تون، نہ تہ ڪر ٻين ڪڪ،
نڪر وڃائج نڪ، تہ سُڃاڻ سولو ٿئين.

سُور سدائين سنڌ، سَتا ڌارئين سگ ۾،
سُڪائي ساڻا ڪيا، سُورن جنهن جا سنڌ،
ٻريو، ٻڙڪيو، ٻاڦون ڪڍي، هيٺي هر ڪنهن هنڌ،
ڪڏهن ڪٽندا ڪنڌ، ويرين مٿان واهرو.

ڌارين ڪي ڌوئي، جنهن ڏنا سجائي سانگ،
تن پيلي ڪيا پڙيانگ، پُنگا پيٽيون پاڙيين.

سنڌ ۽ فلسطين، اکر ٻئي هيڪڙي،
هُت يهودي پڌرا، هِت مُنهن ۾ مسلمان،
دل ۾ ٻنهي دين، هڪڙو آهي هوُبهُو.

ساڳي صورتحال، سنڌ ۽ فلسطين جي،
ٿاندي ڪٽندي بورچي، دنيا جي جنجال،
وانگين تي وبال، ٻنهين پارين ٻريا.

سوگهي سنڌ سَنگهر ۾، مارُن تي مارُون،
ٻُڌئي ڪين ٻيڙين ۾، ٻر ٻر ٻاڪارون،
ڪُنُل ڪُوڪارون، پيئي ڪري پُٽن ڪي.

سوگهي سنڌ سنگهر ۾، ڏکيا مٿس ڏينهن،
جالي جيجل جل۾، سُک اچي ٿو ڪيئن،
اُتِ نياءِ نينهن، سوڍا، سر ڏئي سنڌ تان.

رات ٻہ ٻُڌم رڻ سنڌوءَ سوڍن سڏ ڪيا،
ورو ڪري وڻ ڇڪيا چاڙهين چور پيا.

سوگهي سنڌ سنگهر ۾، سوين ٽيئڙا سال،
وڃي پيئي ويرين جي، ڌرتيءَ تي ڌمال،
چورا ڏيئي ڪو چال، امڙ کي آجو ڪريو.

سوگهي سنڌ سنگهر ۾، لکين لڱن لوھ،
اُتي پنهنجي امڙ تان، ڍاهيو ڊوهين ڊوھ،
ڪنهن کي ڏيندا ڏوھ جي سڙي مُئي سَنگهرين.

سوگهي سنڌ سنگهر ۾، ٻيڙين ۾ ٻڙڪي،
ڦورن ڦڦڙ ڦتيا، ڦتڪي ءُ ڦڙڪي،
سُورن ۾ سڙڪي، وارو ڪو ور ڪجا.

ڪيو سنڌ سنگهر مان، مان سورهيہ تي سُجان،
رکي سر سانڍاڻ، مُترڪن کي مانُ ڏيو.

ڪيو سنڌ سنگهر مان، ڪٽي بم بندوق،
هر هنڌ پوري هاڪ، وونڪا اهنجي ويڙھ جي.

ڪيو سنڌ سنگهر مان، ترت پڇي تاڙا،
وانگين جا واڙا، اُپونين اکائيا.

ڪيو سنڌ سنگهر مان، ڇڏيو ننڊ نياڳ،
ويرين هٿان واڳ، وٺو پاڻ وطن جي.

ڪيو سنڌ سنگهر مان، هٽي اڄ هوڪا،
ڌارين جا ڌوڪا، ڌرتيءَ تان ڌوئي ڇڏيو.

ڪيو سنڌ سنگهر مان، چورا ڪٽي چيٽيون،
ڀُنگا ۽ پيٽيون، پرم پاڳيئڙن جو.

لاهو ڪتي، لوھ ڪيو سنڌ سنگهر مان،
ڪري وارو ويرين تي، چورا چَنديو چوھ،
ڪنهن ڪي ڏيندا ڏوھ جي پير ڪڙيون پئجي ويون.

باغي ڪڻ بندوق، بم بہ ٻڌج بيٺ سان،
ويرين اهڙو وارو ٿئي، جو هر هنڌ پوي هاڪ،
مانجهي سو ملوڪ، جو سنگهرون لاهي سنڌ تان.

هل حلالي پٽ، ميران پور معرڪو،
آيا پُٽَ، اکٽ، سُٽي سڏ سنڌوءَ جا.

چري اڄ چُري، ڏُک سٽايل ڏِيل جا،
حلالي هوڪا هٽي، ساٿي ٿيا سُري،
تن ڇيڳيرن چُري، ڪنڌ قبولي پانهنجي.

چوري جنهن چاتي، پيتي پنهنجي ماءُ جي،
متي ڪنڌ ڪاتي، سوئي سهندو سنڌ لئہ.

ٺُڪي مادر تڇ، ڇُوپي ڇُسڪا چار جو،
مُور نہ تنهن کي مَڇ، جو ڪريو امڙ کير ڪان.

نئين نسل جا نينگرا، ڄامشوري ڀُل،
مُنهن ٽاندباٽا هوڪرا، ڳاڙها جهڙا گُل،
اصل سي بي مُل، آزادي لئہ آتڙا.

نڌر نڌڙڪا نينگرا، وات اڇي ويا واڳھ،
گهوري جنهن گهاگھ، ڳيت ڏيئي ڳڙڪائيا.

نئين ٿهي نڪتا، قليليءَ جي ڦاٽ،
گهاڙيتوءِ گهاٽ، جهڙا پُٽ هڪ پيءُ جا.

نڊر نڊڙڪا نينگرا، ڪيسين نڊڙڪا،
مروڙي مَٽڪا، يَجي ڄُٽندا يُوت مان.

نڊر نڊڙڪا نينگرا، مٿان جهولا جهڪ،
پوري اٿم پڪ، جهاڳي چڙهندا جهريون.

پونءَ پلاري پيٽ، چڙهيا جيڪي چاهه مان،
تن جي رت رِجائيا، ڪئين ڪيٽيون ڪيٽ،
ٿهان پوءِ ڪتيون چيٽ، آجا ٿيا انهن جا.

نونڊيين چاڙهيا نينگرا، جنهن پنهنجا قوم ڪالهه،
اڄو پُڇون انهن ڪان، آزاديءَ احوال،
لاٿي پيڙ پُرين تان، جن ڏيئي لهو لال،
اڻ ڳڻ ڳڻن ڳالهه، آهي سدا تن جي.

ڪوپا تئين منجهه ڪُوپ، جيئن پاڏا سانَ پِڙ ۾،
سوني روپي رُوپ، منهن چڻ ٿاندا پاڀرا.

جن جا ويا جنگ، سي مَر مَرڪن مائرون،
تن جا مُنهن منجهه مارڪي، ڪڙهن ڪُنهنبي رنگ،
ڏيهه سڄي تان ڏنگ، جن ڏُور ڪرڻ لاءِ ڏوريو.

اُٿي الله توهار، متو آ ميدان اڄ،
مائن ڪيئي موڪليا، ڪوُپا پُٽ قنڌار،
آهي آزاديءَ جو، جهيڙو هي جهوُنجهار،
سنڌڙي جا سينگار، ڌرتي پرتي آهِ تو.

ڏيئي تنگ تٽي، وجهه، تون سَنج سنجاف تي،

هاڻُو تنهنجيي حد ۾ آيا هوڏ هٺي.

ڏُر گڏيا اڄ ڌرتيءَ تي، ڌاريان ۽ ڏٺي،
ٿجئين پير پٺي، مٿان ماءُ لڄائيين.

پٽم تو پاليم، اصل انهيءَ آسري،
اڇين شال ڪُڙم ڪي، ڪِلي ويلي ڪم،
جيسين پاڇو پٽ جو، جاني موٽين جم،
مٿان سنڌ سهم، لاهج رت جي راند سان.

وڙهه ۽ تون رِڙهه جيسين سگهه سَرير ۾،
ساجهر ڪٽي سِڙهه ساندارو ڏي سِير مان.

ڪارا فرنگ ڪڙڪيا، مٿي مياٽي،
پٽڪي ور پهچي وجو، تي رت گهري راٽي،
لوڙائن جي لشڪر ۾، گهوٽ وجهو گهاٽي،
مٿان سياٽي، هونئان ڳت ڳچيءَ ۾.

ڪَپ ڪٽي تون ڪَپَ، جڙون جابر جڳ مان،
رتو تنهنجو رت پيي، ساماٽا جي سَپَ،
ڌرتيءَ مٿان ڌَپَ، ڇڏ ڌوئي ڌاڙيلن جي.

اڏيا اُڏوهي، ڪائي تو ڪوڪا ڪيا،
تون تِتر تي تنهن ڪي، ڇڏ ڌرتيءَ تان ڌوئي،
ڪِتِ نہ ڇڏ ڪوئي، نسل نياڳيءَ جو.

هوندي ٻل نہ ٻر، تڙڪو تيز اڄ تڙ تي،
پُڇين ڪهڙا پاٽٽي، چورا اُيو چر.

تُرها تن ترڪ ڪئا، جن جي جوش جگر،
پسي جر نہ ڏر، هتڙيا ڪئين هُن پار ويا.

هلو هلو جهوڪ ۾ مَتو پيو ميدان آ ۾
نہ ڪي رنڊ نہ روڪ ۾ جيڪو هٽي سو ڪٽي.

ڪُتل ٽيو ڪَتا ۾ اُهڪا ڏينهن اڳي اجان ۾
هي تان ڪونہ حساب ۾ جي آن سهم سَتا ۾
ٽيندو بت بتا ۾ جي چورا رهيا چيڪرا.

جاڳي جڳ ۾ جيءُ ۾ سُتن سَريون سَنگهرون ۾
جُڳ جُڳ جيئڻ جنهن ۾ سو پيالو پيءُ
تن ڪي لچ نہ ليہ ۾ جن چينن اندر چين ڪيو.

چينن اندر چين ۾ ڪيئن تو اچي ڪوٽ ۾
ساهي ڪڍ سگين مان ۾ سِر ڏيڻ جي سين ۾
رت ڪُهري ٽي رين ۾ اچي ڏينهن آزاد لئہ.

پري ڪان ڏس پڌري ۾ پره ڪنئي باڪ ۾
ڏئي ٽي ڏيهين ڪي ۾ سون ورني ساڪ ۾
اُٽي اڪيين آڪ ۾ سُتن سور پرائيا.

امڙ مُڪيون اڄ ۾ گاڏيون پري گوندرين ۾
سَهي ڪَرٽ ڪنڌ تي ۾ لوئي رڪج لڄ ۾
واجي وانگر وڄ ۾ ماٽ گهٽا ئي ماريا.

ماٽ گهٽا ماريا ۾ متان ڪريين ماٽ ۾
هاڻن هيري ڏاٽ ۾ وانگي ويرين وات ۾.

ڪُجندڙ قابو ڪاٽ ۾ پر ڪُجڻ نہ چڏجئن ڪڏهن ۾
ڳهر ڳالهائو ڳاهيا ۾ اڳي آهي اٽاٽ ۾
سِڪ مان سنوڻ ساٽ ۾ سانگين لئہ ساڱاهه تون.

ڪوُندر ڪُڇ نہ ڪُڇ، پس قوم ڪند تي ڪاتيون،
پورهئي پيٽ پلا ڪيا، پير پري تن پُڇ،
لوھ لوساڻيا لِڱڙا، ساري لوئڻ لُڇ،
ويريءَ وَتي مُڇ، ڪوس وڌو آ قوم ۾.

پوڳ نہ پائيو پاڳيا، ڌرتيءَ ڏاج ڏٺي،
آنڪي نند نِهوڙيو، آهي ڳهر ڳھٽي،
پر جي، پير پِٽي، سُيا ٽيندا سنڌ ۾.

پر پيا ڪن پَر ۾، پنهنجا پڪا پير،
رکيو اڇن راکن سان، من سدائين مير،
ساڳيان سسئيءَ ڏيرَ، دوکو ڪندا دام ۾.

جي وڃين تان وڃ، هينئر جهنگ جهَڪو اٿئي،
ڪڻ ڪُهاڙي ڪڇيءَ ئي، ڪپي پاڙون ڪڍ،
ڏيئي هنئين ڏڍ، ويٺين تان ورسئين.

جان تو سَريا سُور، سيني سهم سانگيين،
تان تان سَهٽيون سوڍڙا، زنجيرون ضرور،
جيسين نڪري نُور، سج نئون ڪو سنڌ تي.

سدا ڪج سچي، ڪوڙو مرض آ ڪوڙھ جو،
چئي سچ سوريءَ تي، نانگا چڙھ نچي،
پڪي پار پريتڙي، ڪجئين ڪِينَ ڪچي،
راهو رنگ رچي، هل تہ هِتِ هڪ ٽئين.

هي تان ڏُکن ڏک، سيج نہ آهي سُکَ جي،
ساٿي پهرين سنڌ لئہ، سِرُ ڏيڻ تون سِکُ،
پوءِ وڏائي وک، وونڪا واهر ويڙھ ڏي.

آزاديءَ جي آس تون، رکين تان ڏي رت،

سوڍا سِر تريءُ تي، وڙڪائيندو وت،
پوري پارج پت، وارث دودي ديس جا.

سنڌوءَ ڪاڻ سنڌي، سڏون سوڍا ڇڏ تون،
ڏس نہ حوس ڏس ۾، اصل جيئڻ انڌي،
ڪاهڙ جي ڪنڌي، سر ڏيئي نياءِ تون.

سوڪڙي ڏي سِرُ سوڍا پُٽ سنڌوءَ ڪي،
سانڍي سَڏون ساھ ۾، هاريا ائين نہ هِرُ،
منان سپ مِڪرُ، مار تہ منزل ماڻيين.

ساٿي سَڏن سنڌ، آجي ٿئي نہ آزار ڪان،
جيسين پنهنجي جند، گهوري ٿا گهوريو.

واڳونءَ هٿ واڳون، ڍولڻ ڪيمَ ڍريون ڇڏيو،
ماري تون مارين ڪان، موٽائج ماڳون،
پوڳڻ نہ پاڳئون، هيءَ آهي صفائي هٿ جي.

ادا انقلاب، آهي نہ ماڪي اَڪَ جي
ڳاڙهو رت آ ڳاڙٽو، جهڙو گُل گلاب،
جي اکين هارين آب، سي پڻ سکيا سڌڙيا.

روئڻ ريت ڪريت، ڪِلڻ ڪرين ڪم،
جڳ ۾ تن جي جيت، جن جوٽي جنگ جبر سان.

وجي پيو وڏندو، گهيرو تنهنجي گهر تي،
سلو سوڍا سُور جو، سُتي تو سُرندو،
وپاتو ورندو، ٽڪر هٽي ٽوڙ تون.

هڻ مصلحت ڪي موچڙو، اٽل عزم ڌار،
سائي تند تنوار، جنهن جا جڳ جاڳي پوي.

نينهن پري هي نيند، سچا ساٿي سنڌ جا،
ڳائي مارئي سِيند ڪنهن نہ جڳ جاڳائيو.

قربن پري ڪوٽ، مانجهي منهنجي ملڪ جا،
جيڏا اچو جاڳائيون، منجهان ڳهرن ڳوٺ،
راڻا ڏرتي روٺ، ريج گهري ٿي رت جو.

ڪهڙيون قوم غلام جون، شانَ پريون شاديون،
جيسين هاڻُن هٿ ۾، وانگين جون واديون،
ادا آزاديون، ملن ميڙاڪن سان.

وڃاءِ واول، ڪڍ نہ ڌُهل ڪَنڌ مان،
مياڻيءَ آهي ملاڪڙو، مِڙيا ڪيئي مَل،
جاڳاءِ ڏيهہ ڏونڪا هڻي، جي لنگها تو ۾ لل،
در در جهول ۾ جهل، هتي لک آ لک جي.

گڙاءِ گرنار، ڪشي وڃاءِ ڪينرو،
راڙو رنگ محل ۾، ٻُڌجي جيئين ٻيهار،
جهونگارائين جهوُنجهار، جيئن جهونا ڳڙهہ جهڪور جي.

ڦِڪا پَسي ڦل، ڪئين چڏي ويا ڪينرا،
وٺي پِن پاسي ٿيا، پيٽ پريائون پل،
جيءَ جنين جي جل، ڪنڌ تنين جا ڪينرا.

جهاڳي جهونو جهنگ، تڙي ڪڍي ڏيو توپچئين،
باقي بلا نہ رهي، ڪو نديو وڏو ننگ،
تِج نہ تاڙو تنگ، جاسين جُو جُو جُوءَ ۾.

تنهن شڪاريءَ شاباس، جنهن مهمانيءَ ماريا،
ڪجا ڪُندِ ڪُرِچ مان، نسل نِهاري ناس،

وچائي وماس، ڳولي مار ته ڳالهه ٿئي.

جيئن گهُرين جڳ ۾، گدڙ ٿي مَ گُذار،
موٽون لوڙهون منيڙا، ڪائي ٿي مَ خوار،
ڪر ڪر تازي ماس لئه، شينهن ساڻ شڪار،
لڳي جو هڪورا، ته تانگهه نه رهي توئنڻ جي.

ڪڻ هاٿيءَ تي هٽڙا، ماڪوڙيون مَ مار،
جوکو جنهن مان جان جو، ساري سپ چمار،
آفت سان اُجگار، مار ته مانائتو ٿئين.

ڄَنو نه ڇِنو، ڪايا پاڻ ڪِري پيا،
لاٽڻ سان ليٽي ويئي، جنهن تو ڏڍُ ڏنو،
ٻُندڻ ٻُر ڪٽي ويئي، ٽوٽين پيءَ پنو،
ڪيسي ايءُ ڪنو، وڪندو واتورين تي.

ڇِنو ڇڪي ڇن، جو اُڏيار اُبتو اَڏيو،
وڏو اڏ ويو واءَ ڪٽي، جنهن ڪي رسيا جن،
ڪِري ڪندو ڪِن، مٿان مُند آ مِينهن جي.

رکي من ۾ مير، اڏيارن اُبتو اَڏيو،
پاڻ پڌاري هليا، ويهي منجهه ڪا وير،
پوين هڪڙو پير، سري نه ڇانوَ ڇپر جي.

تاڙِي اڄ تاڙي، آجي موسم مينهن جي،
ٿاري ٿاري ٿپ ڏيو، ڪوڪي منجهه ڪاڙهي،
رت تن رئاڙي، جل جنين جي جيءَ ۾.

سِڪي ڪين سُڪي، راند ڪڏهن رت جي،
ڳاڙهو جهندو سا ڪٽي، جنهن جو ڏِيل جي ڏڪي،
چگن هٿ ڇُڪي، جي ملي ته مانُ لهي.

قبولين ڪڙيون، جي غلاميءَ جون جان تي،
اهڙيون بي وڙيون، ڪٿ نہ منهنجي ڪُڙم ۾.

اسين ڇُلون ڇيڪ، واڙ نہ منهنجي وطن ۾،
سِگر جن جي واڇ، ڏُوتين جي ڏُتار تي.

هر هڪ ڌرتيءَ ڌيءَ، مارئي منهنجي مُلڪ جي
سهم سَهندي سِرَ تي، جاتُون متي جيءَ
ٽاريلياٽي تي، اوتان نہ اوجهري.

پيٽن مُڪا ياءَ، سُٽي سڏ سنڌوءَ جا،
ٻاگهين جي وياءَ، مُڙن ڪِين مرڻ کان.

ٻَڌو رکڙيون راڪ، پينر پنهنجي پائرين،
سدا سنڌوءَ ساڪ، آهي سوڍن سِرَ سان.

اَديون هي الان، لاشڪ اُتيا لاڙ کان،
پينر نہ تي پُلان، تہ نئين ٿهي ٻارڻ ٻاريا.

سنڌ سسئي جيئن سُور، سَتا ڌارئين سگ ۾،
باهيون ڏيئي ڀنڀور کي، ڏير ويا تي ڏُور،
پُنهل ڪارڻ پُور، پيئي پچائي پٻ ۾.

جڏهن اُٺ اوٺڙ تڏهن سوارن صحيح ڪيو،
نسل نياڳو پڌرو، جي ڪائي ڪين ڪيڙ،
تڙي مٿان تڙ جتن ڪديو جُوءَ مان.

چؤڏس ملڪ چري، چانگو جڏهن چور ٿيو،
آيو هڪ ڏينهن اوچتو، واپس وڳ وري،
ڪريل ٻچ ڪري، وڃي لڳو لوڙائن سان.

لڳي لوڙائن سان، ڌوڪ هيئين ڏڙا،
ڇيو سوارن سچ هو، هي پٽيندو پاڙا،
وانگين جا واڙا، هن ڏاڍي ڏسي ڏول ڪيا.

ڪڏي منجهان ڪم، هاڻي هڪالي ڇڏيو،
ڪيڙ پوءِ ڪائڻ لڳو، غرق رهندي غم،
جتن ڏسي جان تي، ظاهر ڪئين زخم،
پٽيون ٻڌائون ڀنيون، ٻيا ميي ڪي مرهم،
چانگي هڏا چم، جتن وري جياريا.

ساٽا هڏا سَگها ڏسي، ٿا سُوار سينگارين،
ونيو ٿا ولات مان، چندن ول چارين،
ميي مصريون موڪ ٿا، پل پل پيارين،
واڳون جي وارين، تہ هلڻ سان هاچا ڪري.

توڏي، سندي تيڪ جون، دانهون ديسا ديس،
جتن ڪئين جتن ڪري، وڏا ڪرايائيس ويس،
جهُلون، جهُومڪ، جهالرون ٻيا ڪڙن ڪٿا ڪيس،
ميي وڏي ميس، مِڙيو ڏيهہ ڏسڻ لئہ.

پوڙهي سُوار پڙ تي، ٻيهر چوريا چپ،
اچي تي هن اُٺ مان، مونکي ڏاڙيلن جي ڏپ،
هي دوکو ڪندو ڏٽين سان، هن کي سمجهو سَپ،
متان لاهيو دپ، هي پاليل آهي پر جو.

ٻُڏي اڻ ٻُڏي، ماڻهن مچي ڪانہ ڪا،
ڏين ڏسيو ڏاڍي کي، وڏا واڪ ڪري،
چڙهي پهتو چوٽ تي، گونئري گر ٻڌي،
ڪرهي دل ڪُڏي، ڏسي پوڙهو ياد پيو.

هاڻي هر ڪو چوءِ، پوڙهو وڏو پارکو،
ڏاريل ڏاڙيلن جو، سو ڪيئن هتي هوءِ،
وانگين واڪو ووءِ، تہ گونئرو گس چڙهي ويو.

ڪيڏا ڪارا ڏينهن، قاتل آندئي قوم تي،
نانگا تنهنجا نينهن، هو پاپي پنهنجي پيٽ سان.

تو تہ چيو چند، ڏيندس ساري ڏينهن کي،
ماندي مَندي مَند، توتارا پڻ تمام ڪيا.

ماندي مَندي مند، تو قاتل ڪيڏو ڪيس ڪيو،
زهر ملائي کند، کاهڙ کي کارائي تو.

تو تہ چيو هو پاڪ، پاپي ڪندس پڪ مان،
ٻاٻاڻن جا ٻاڪ، قورن ٻيٽان ڦاڙيا.

تو تہ چيو هو رنگ، ڏيندس نئون ڏوھ کي،
واقع تنهنجا رنگ، سانگين لئہ ڪيئن سُور ٿيا.

تو تہ چيو هو چنگ، سُرندا وڄندا سچ جا،
دوکي جو ٿيو دنگ، ڪوڙ رسيو وڃي ڪورٿين!

تو تہ چيو هو حق، هر ڪنهن پوندو هنج ۾،
اکر لئہ انصاف جي، چئني ڏسين چڪ،
ناهي پِتو تو نڪ، جو جيئرو آهين جڳ ۾.

تو تہ چيو هو رک، روحان ڪندس راڄ جي،
ليکا ڏيئي لک، ماتم وڏئي ملڪ ۾.

تو تہ چيو جو جوءِ، جرڪائيندس جوت سان،

لڇائيءَ سا لوءِ جو کاهڙ سپ کامي هليو.

ڪاهوڙي

جي تو پائر پانئيا، سي ڏارين جا ڏوڙي،
وِهه انهن جي وات ۾، نانگ نہ پانءِ نوڙي،
اَن ڪپر ڪاڏا ڪيترا، گرو، گاروڙي،
ڪو ڪپي ڪاهوڙي، جو چيلا گُرو چٽ ڪري.

سانگ سڄوئي نانگ، ڪپر گهوڙيال ڪئين،
پَرَ بچايو پنهنجا، چورا ڏيئي چلانگ،
ڏيهي ڪٽي ڏانگ، ماري ڪيو ملڪ مان.

ڪٽون، ڪپر، گهوڙيال، ڪارا پدم ڪيترا،
بي پِيرا، بي وڙا، بي گُرا بدچال،
چورا ڏيئي چال، ماري ڪيو ملڪ مان.

جهانگين هٽي جهٽ، سَپن سوين ماريا،
بي گُرا، بي پِيرا، اُهي نانگ نپٽ،
جي ڪير پيارين ڪٽ، تہ بہ ڏنگڻ سندن ذات ۾.

ڏاري مانجهي مور، نهو ڪيو نانگن سَندو،
پيرين ننگا پند ڪن، جهانگين لهي جهون،
سَندو زهر زور، سُتن سوايو ٿئي.

چنبي ڪير چپ، چوري اُپي چڙ تي،
آهس ڪنهن ايندڙ جو، اوسيئڙو اندر،
ور ولهيءَ جا ور، چڏ نہ چوري چيڳري.

ور ريءَ هيڏا ويس، ڪوه ڪياءِ ڪامڻي،
هو ڪو تنهنجي حُسن جو، آهي ديسان ديس،
مري ويندئي ميس، جي پنهنجن ڪان پري رهيين.

اُره ائين نہ ڪڍ، پائي ڪشيل ڪپڙا،
وجهين ٽي واٽهڙن ڪي، وڪ وڪ تي وڍ،
ڏاڏي پوٽن ڏڍ، ايندءِ ڪم ڏينهن ڪيترا.

اڌ اُگهاڙا انگ، وڙڪين ويرين وچ ۾،
نانگي تنهنجو ننگ، ڪوه ڇاٽا ڏينهن ڪيترا.

چهرو چوڏهين چنڊ، جوڀن ڀيو جمال،
چري تنهنجا چال، چُٽڪي هر ڪنهن چت ۾.

ڀرن ٽاندا ڀاڀرا، من منهنجي مچ،
آهي اُجهائڻ جي، پرين تون پُهچ،
سچڻ سچڻ سچ، سيهي مان سون ڪري.

ڀرن ٽاندا ڀاڀرا، ڪامان منجهہ ڪوري،
چئي تو چاڳلا، پوان نہ پوري،
گهٽا تو گهوري، آگ منجهان آجا ڪيا.

دردن منهنجي دل ۾، دمايو ديرو،
سڙي، بچي سِڪَ ۾، ڪامي ٽيو ڪيرو،
ٽتو نبيرو، ڪڻ برابر ڪو ڪري.

ٻري ٻاڦ نڪري، رهي اندر روح،
سنجهي ۽ صبوح، سيني ساڙو سڪ جو.

آهيان واڳونءَ ريءَ تو، روئي روئي رت،
ساجن، تنهنجي سُور ۾، سنڌ ڇڏي ويا ست،
جيءُ جُدائي جهوريو، موڙهي ويئي مت،
عجيبا ارواح کي، اچي ڏيو آتت،
پرين پاريو پت، ته اگهائيان آجو ٿيان.

ديهن جيئن ديواريون، اُپيون انمبر لڳ،
جدائيءَ جي جل ۾، جگر ڏوڏا ڏڳ،
پاسي ڏيئي پڳ، جي لنگهيا سي لهسيا.

ڏِيل ڏئي ٿي ڏنڀ، بند ۾ مُند بهار جي،
جيئن ڪو کُهيل ڪنڀ، پکي ڦٿڪي پڇري.

موتي مُند ملڻ جي، ٻيرين جهليا پير،
سوگها سڄڻ سنگهرين، هٿ ڪاريون پير،
توريءَ ڄاڻي ڪير، حال منهنجي هينئڙي.

ٻڪل پيرُون ڏوڻ سان، جيئن ڇُڳُن مان ڇٽن،
آهي اڪڙين، ساڳي رت روئڻ جي.

نِڪون نيٽن ائين پَريون، جيئن سانوڻ پاڻي موڪ،
نه ڪا رنڊ نه روڪ، جيئن گهارو بچاءَ بند کي.

پاڻي وهي پورو ٿيو، هاڻي روئڻ رت،
اکڙيون عادت، مُور متائن ڪِين ڪي.

پوريندي نہ پوريون، چنيڻ چڏيائون،
ڪا چس چکيائون، جيئن ٻئي ڏسڻ ڏمريون.

هيئن اکين پاڻ ۾، پاروتان ٻنڌڻ،
ڪارڻ تن چنڻ، مون هڪ ٻہ هلي ڪانہ ڪا.

جيئن ڪو چپر ٻير ۾، ڦاسي ڦتڪي نانگ،
هينئڙي ساڳيو سانگ، آهي آزاديءَ لئہ.

ڪوڙڪي ڪمانبين، جيئن ڦاسي جيئي جانار،
پريم ساڳيو پار، هاجو منهنجي هينئڙي.

جسم منهنجو جيل ۾، هينون تو سان هڪ،
پلجي ڪين پلڻ سان، ڪا جا پيتيئن پڪ،
نِت سوائي سِڪ، رُڪ نہ روڪي سگهيو.

جيئن جيئن سڄڻ ساريان، تيئن تيئن تپي تپ،
اندر اُڏمان عشق جا، پر گناه چورڻ چپ،
سيني پالا سامهان، ڪاتيون ۽ ٻيا ڪپ،
سڄڻ سانديل سَپ، ڏنگين ساري ڏِيل کي.

ٻاتاڙيو ٻنڌڻ ۾، رهي رڪ نہ روڪ،
وساري ويهي رهيو، هيڏو پريو لوڪ،
سڪي ٿيو سوڪ، پر ٻي ڇِڪ ڇمي ڪِين ڪي.

ساجن منهنجي ساھ ۾، سارو ڏينهن سُرين،
پلپل پليندي پرين، جتان ڪِين چُرن،
هئين اِئين هُرن، جيئن چولين ساٿِ سموند سين.

ساجن منهنجي ساھ ڪان، پري ناهين پل،
اندر وراڪيل ائين تون، جيئن وڻ ويڙهي وَلِ،
جيل جدائي جل، جُسي ۾ جاڳائيا.

جيڪا چُشڪي چاش جي، چڪائي چپن،
ماڪين مٺي مٺاس ۾، ۽ مڙني مٺاين،
مرڻ تائين من، مُور نہ وسري ميٺ سو.

ڇُري جئن ڇانهين ڪي، چيرا ڏيو چاتي،
تئين دل ساري تو پرين، ڦارون ٽيو ڦاٽي،
ڦيدن ۾ ڪاتي، ڏاڍا ڏکيا ڏينهڙا.

هينئڙو رات حبيب ڏي، ويو چوڪيءَ مان چوري،
ماڙهُو مٺي ننڊ ۾، هن هيئين هوري،
لِڳيس ڪا لوري، جو سوگهو رهي نہ سَنگهرين.

بدن بندن بند، قلب ڪوٺيان ڪاٽ ٽيو،
جتي سهڙن سُپرين، هِيئون انهيءَ هنڌ،
ماڪيان مِٺو منڊ، ڪو پيٽئين جو پهريو وڃي.

پرين پياري پِڪَ ڪا، جو گهاري هِتِ نہ گهڙي،
جسو جنجيرن ۾، سارو ويو سڙي،
روئي روح رڙي، هليو هوتن ڏي وڃي.

قلب ڪوٺيان ڪاٽ، رهي نہ مون وٽ راتڙي،
ڦٽڙائيو ڦندن مان، ڦڙڪيو ڪائي ڦاٽ،
ڪا چڪي آهس چاٽ، مُحبن سندي مڏ مان.

هٿين هٿ ڪڙيون هٽان، پيرين پيئند وجهان،
مور ڪان تن منجهان، ڇرڪيو ڇنايو وڃي.

راڪا رکيم تي، تہ روڪين راھ رڙھڻ ڪان،
سُور پسنديئي سي، ڪڏيئون ھع هيئين منجهان.

جيئن ڪُونجن ڪُڪ روھ ڏي، تيئن هيئن ۾ هورو،
مون تي ون پرينءَ جو، ٿورو نہ ٿورو،
ناحق نِسورو، جدا رهڻ جِندڙي.

ڪائين ڪوري وانگيان، ڪولين منجهان ڪتا،
سُري سَهسين سَرير ۾، ٿيا سُور سَتا،
جيڪر لوھ لٿا، تہ ساجن ساعت نہ رهان.

جاڏيون پتيون جيل جون، چؤڌاري چوڪيون،
راهون جن روڪيون، وچڙيل جي وصال جون.

جاڏيون پتيون جيل جون، ڪامان ڪولين منجھ،
مارين ڦٽ فراق جا، ڏيئي ڏيئي ڏنجھ،
واءُ سٽائي ونجھ، مُحب ميڙائي موڙيو.

لالڻ لاهي در ۾ پليسون پَهرا،
جيل منهنجي جيءَ کي، گهاءُ ڏنا گهَرا،
لهرن تي لهرا، اُڏمن آڏيءُ تُنهنجا.

جاڏيون پتيون جيل جون، پيني ساڻ پٽر،
گورا اڏي ڪارن کي، ويا ڏئي ڦلنگي ڦر،
آزاديءَ کي آڏيون، ديواريون دلبر،
جاني هي هيڪر، جهُرن تہ جهوليءَ ۾ هجان.

پاٺهي ڪِرنديون ڪِين ڪي، ٽُٽنديون ٽوڙڻ ساڻ،
تيشي تيشي تو ڏسان، آهي هٿ هٿ هاڻ،
مَڪر جو مانداڻ، چاڻ تہ ڍهي ڍير ٿيو.

ڏٺو ڪي ڏٺو، چؤڏاري چؤپول،
صدين سڙيل سماج آ، ڪيڏو قوم سَتو،
ڪُل تي زور ڪنو، جي لاهيو تہ لٽ ئي نہ جهلي.

انڪساري

جاني وچ مَ جنگ، ڏيئي ورهہ ورهن جا،
آس نہ لاٿي مون اڃان، چوري چاهت چنگ،
تون ئي نانگيءَ ننگ، تون اَجهو تون اولڙو.

مِٺا منٺ مچ، رهي پئو اڄ راتڙي،
ڏيئي ڦٽ فراق جا، وونڪا ويڙهہ مَ وچ،
پورا ڪٽي پچ، عهد آرڻ جو ڪيئي.

نہ ڪي کُهنبي ڪُنب ويو، نہ چولي لٿا چِٽَ،
ڏيئي سُورن سِٽ، ڪاندم ڪُسڻ ڪوپ ڏي.

سمنڊ جيڏي سڪ مان، ڊول نہ پيتم ڏُڪ،
رهي پيار پرهہ جا، ٻِگهڻ ٻہ تي ٻُڪ،
اڳيان راند آرُڪ، جتان موٽڻ مس ٿئي.

وجهي ڳِل ڳراٽ، سِڪ نہ لاٿي سُورما،
ڇري ڏيئي ڇراٽ، مون ڪان وچ مَ سپرين.

ميندي‌ءَ رتا هٿڙا، چاتيءَ تي ڦيريان،
چرخو چاهت چِٽ جو، پيچ پنيءَ پيريان،
ساجن تو سيريان، پوئين رات پاڻ ڏي.

گھوٽ تنھنجي اوٽ ۾، گھاريان ڪا گھڙي،
جدائي جي جل ڪان، ڏيئي وڃ نہ نڙي،
توريءَ رات رڙي، مون ڪان ڪتنبي ڪانہ ڪا.

توريءَ سياري راتڙيون، ٻيلي پون پن،
سيڪارا سرير مان، آڏيءَ جو اُبرن،
جيئن سڪا ڪُھڙ سڙن، اندر ائين اُلان ٿئي.

لاهي سَنج سجاف تان، پائي پير پلنگ،
سٽي وائي وچڻ جي، منھنجا انگجيو وڃن انگ،
پوتيءَ وجهان پيرن ۾، تون واڳون ڇڏ اينگ،
چوڙي گھوڙي تنگ، رهي پئو اڄ راتڙي.

مٿان تنھنجي مورچل، هٽيو روز هٽان،
پيچ پني تو پاڪر ۾، مُرڪي مُنھن ڪٺان،
سندا قرب ڪٺان، پلئہ پائي پيار جا.

جواب

ڪانئر سڏجان ڪُڙم ۾، تنھن ڪان مر تہ مران،
ڏسي پنيٺ پونءَ تي، وڃان ڪيئن وران،
تنھن ڪيران شل نہ ڪران، جنھن ڏني جوت جيئڻ جي.

ڪُونجون هر مُند ميٺ تي، لميو ڏين لائون،
ماري ڏسي تن مٿان، وهان ڪيئن آئون،
پاڙهيرين پاهون، ڪرڻو آهي ڪيٺ ڪان.

اڄ نہ منھنجي اڳيان، ساڙ نہ مون سَرير،
مادر ڏيندي ميھٽان، ڪاريئي منھنجو ڪير،
ضميرن زنجير، ڪنھن ڪان پاتا ڪِين ٿئا.

سُر مارئي

عمر آرهڙ ڏينهڙا، جڏهن روز تپن،
وانگي وٽن ڇانو ۾، لُڪن ڪان لڪن،
مٿان مينهن وسن، ته گُوندر وڃن گُذريو.

عمر آيا ڪيترا، تو جيئان جابر جوءِ،
ڏينهن ڏيکاري ڏاڍ جو، هليا ويا هوءَ،
سانگي ساڃيا سيم ۾، ٻرن ناهه ٻُوءِ،
سانگين اها سوءِ، جيئن ڪنڌ جهُڪائين ڪِين ڪي.

مون کي سگهندو ڪِين، روڪي تنهنجو رُڪ،
سانگي تنهنجون سَنگهرون، ڀڃي ڪندا ڀُڪ،
ٻئي هٿ ڳڏي ٻُڪ، ڪنيم لاڪيٽي لڄ لئه.

رِهجي اڇي شال، ساڪي منهنجي سرتئين،
سَتي جو سوال، پرور شل پورو ڪري.

سُتي سُيم سومرا، بوٽيندن ٻُٽڪات،
ڀهريا جي ڀُهن سين، ڳيرو ڪٽي ڳات،
ڇانگان ڇڇي تي ڪريان، ڪوٺن ۾ ڪُوڪات،
ويٺي ڏسان وات، وانگين جي ورڻ جي.

اڄان انگ انگ مان اڇي، مون کي ڇيلن ڇٽ،
ڏارايم تي ڏونئرڙا، وجهي ٻانهن وٽ.

ڪٽي آئين ڪوهه تان، هٽي جهانگياڙي جهٽ،
انڌا، اک اُپٽ، ڪيو ڪيڏو ڪِيس تو.

متان سمجهين سومرا، تو ڪا ڦيندي ڦُر،
چوڙيلين جي چُر ، چن ڪئي سي جوڪي پيا.

ڪهڙُ ڳن ڪهاڙيين، متن پتل پَٽَ،
وجهيو چپ وات ۾، سڏيون ڪن سُوسَٽ،
ڏاتي ڏٽي ڏٽ، وسارين ڪِين ڪي.

آيا ڪي آيا، ڪاهي تنهنجي ڪوٽ تي،
عمر تنهنجو اند ڏسي، تن تنين تايا،
ننگن جهنگن سر ڏين، چارين جا چايا،
مايا، تو چايا، جهل نہ وجهندي جهانگيئن.

مون سَتيءَ جي سَت جي، پنهوارن ڪي پڪ،
ويهي تنهنجي ڪوٽ ۾، ڪيئن ونڌايان نڪ،
مُور مچيندس ڪين ڪي، جي چيري ڏئي ڇهڪ،
ٿاريلياٽي ٽڪ، لوءِ لاهيندي سومرا.

ڏينهن پهر هي ڏک جو، مون تي مهينو ماس،
ڪُوندر ڪيري ڪوٽ سي، نيئر ڪندا ناس،
آجي ڪندا آجڙي، اهڙي اٿم آس،
وڃي وٽنديس واس، وانگين ساڻ وطن ۾.

ساهه مٿي ويساهه سدا ڪهڙو سومرا،
مُور نہ مرندي مارئي، مرندو هڏ ۽ ماهه،
سچ تہ ويندو ساهه پر لڄ بچندي لڪ جي.

مُئي پڇاڻا سومرا، هي جا مٿيءَ مُٽِ،
ڌري ڌوراڻن ۾، متان ڪرين جُٽِ،
مٿي بُٺين سونهندي، منهنجي سومرا.

ميان آئون ملير جي، آهيان مٿيءَ مُٽِ،

جنهن ۾ سُگند ستُ جو، آهي اڳ ۽ پُٽِ،
جِئيرين سان جُٽِ، عمر سونهي اهڙي.

سَتيون جڏهن ستُ جون، ڳاهون ويهي ڳائين،
جهر جهنگ پائن جهُمريون، جهومن جهُومائين،
نچيو نچائين، وڻ ٽڻ، وليون، ويڙهه جا.

ڏيديون ڏوراچيون لڳن، جهنگ اسان جو ننگ،
وجهه نه ميان مڙيين، وانگياڻي کي ونگ،
وس پچاڻا، ويڙهه ۾، رچيو وڃن رنگ،
ڏاڍا لڳن ڏنگ، مارُن بنا ماڙيين.

ست سواءِ سومرا، جيئڻ وڏي جاڙ،
ڏوتين ڏوراٽن ۾، تو جا ڏاري ڏاڙ،
تن تي تنهنجي ياڙ، آهي اجائي سومرا.

سَت سنگهارين، سومرا ڏنو ساري ڏيهه،
لڄ بنا لوئڙ ۾، ڪايو مرن وِيهه،
سندو چورين چيهه، آهي سدا سَتَ سِين.

جنهن ڏِس سَت نه سومرا، ڏِس نه مون کي ڏَس،
اچي نه ونگيءَ واٽ تان، چوڙيلين کي چَسَ،
اهڙا کُتا کس، پنهنجين کي پڙهاءِ تون.

ڪيت آئون پيت تي، ڪيت منهنجي پيت،
سڏجان تو سُريت، تنهن کان وهِ ڪائي مران.

ڪيڙن هيٺيام ڪيت سان، ڪيو سانگين سڱ،
مرندي تان مڱ، آهيان مارُو مير جي.

نِمن هيٺان نينگريون، همرچي هاڪار،

ڳايو سُٽاڻن ڳوٺ کي، ستين سماچار،
تنين جي تنوار، ڪَن تي پِيم ڪوٽ ۾.

ميريون مارُن ڪاڻ، عمر تنهنجيون اکيون،
اُن ۾ لڳندا اوچتا، ٻاٻاڻن جا ٻاڻ،
گهوٽي ڪيندا گهاڻ، جي اُٺيا، اوهيرا ڪري.

وانگين ڪان ورندي، ڪالهه ملير ڪوٽ ۾،
مُرُ نه توکي مارئي، سَت سواءِ سرندي،
مٽي نج ملير جي، ڪيران نه ڪرندي،
مارئي، ته مرندي پٽ لڄ بچندي لوءِ جي.

ڏنارن جون ڏيئڙيون، ڏوراٽي نه ڏوئن،
سَتيون سهاڳڻ سان، ساٽيهه منجهه سونهن،
مارئي ماروئڙن، متان مُنهن ميرو ڪرين.

پليتيءَ سان پائر ۾، جي ڪو پاتئه پير،
ڪارا ڪپڙ ڏيهه جا، ڪلندا ٻيا ڪير،
مٽي وجهي مير، موٽڻ ڪان مهندئي مرين.

ميري تي ملير ڏي، جيڪر ڪٽان مُنهن،
تنهن ڪان نڙيءَ ننهن، پنهنجو ڏيئي پاڻ مران.

مِيري منهن ملير ۾، جيئن ناهي ميان،
حشر حويلين جا ڏسي، هچيو وڃن هينئان،
پلر، پدمڻين سان، پاٽي پاڪ پيئان،
اتم ڪن ڪيئان، ته ڪڇو ڪن مَ جيڏيون.

آئون پنهنجا انگ، آڇيان ڪيئن عمر کي،
مون ۾ آهي پرين جي، نارين سندو ننگ،
جهانگي رهن جهنگ، آئون ڪلي چڙهان ڪيئن ڪٽ تي.

ڪلي چڙهان ڪٽ تي، تنهن ڪان زهر پيئان،
جيسين، تائين جيئان، آئون اباڻن آسري.

سَنڌ سَنڌ سوگهيون سَنگهريون ڪاراين ڪڙيون،
اُني ڪارڻ اڪڙيون، ابر منجهه اڙيون،
راتو ڏينهن رڙيون، منجهيون ماروئڙن لئہ.

وٺي مينهن مور، جئن ڪُنيون اُپرن ڪاهڙ ۾،
ائين اباڻا اُتيا، ڇڏي ننڌ اکهون،
چُوندي مارو چٽ ڪندا، چئنين ڏسين چون،
پچي ڪندا پور، ڦهري ڪوٽن ڪُنگرا.

نہ ٻُوهہ نہ ٻانهاريون، نہ تن ڪانبا ڪنڌ،
وسي واري وطن ۾، پيئي هر ڪنهن هنڌ،
ڏونئرن، ڪاٽونبن جا، سِڪن ساريو سَنڌ،
تئي سيم سڳنڌ، جي وسي پوي وڏڦُرو.

ڏادا ڏوتي ڏک ۾، جن جا جهُڳا جهَڻ،
هيڏو آگم اُپَ ۾، ڪِٽ نہ وٺي ڪَڻ،
پٽون سپ پڙياڻگ ٽيون، ويا سُڪي وڻ،
ڪنوڻ اکيون ڪڻ، مارُو موتن مُنهن ۾.

مرن مارو مال، سُڄ وسي پيئي سيم ۾،
ڪيڏو قحط قوم تي، هر هڪ جيءَ جنجال،
وٺي بنا وڏڦُڙي، هيٺان تن جا حال،
رڳو موت مقال، آهي مارُن مُنهن ۾.

آهي مارُن مُنهن ۾، وٺي جي وائي،
رُون، رٽن ۾ روجهڙيون، ٽي هرڻ سان هائي،
ڏسجي تتي ڏيهہ ۾، سا ڏوهي سائي،

وٺي واڏائي، ڪڏهن ملندم قيد ۾.

پُپون، پيرُون، پُسيون، جتي پوچ پَڇن،
اُتي اڄ وٽن جا، پيلا سُڪل پن،
اندر تن جا اُڃ ۾، ڪوري جيئن ڪامن،
والي مينهن وسن، ته ملي ويس وٽن کي.

بنجن باغ بُٽيون، وٺي پٽيان ويڙھ ۾،
پسيو ويس ولين جا، پرچيو، وڄن رُنيون،
مُرڪيون، من مٽيون، جن وڇوڙا ورهن جا.

آيا اُني ڏينهن، سانگين ٺمر سيريا،
وڄن ڇاڻ وسائيا، ميڙائي جا مينهن،
آئون ويها ڪيئن، ابر لاهي آسرو.

عمر اُپ ۾ اڄ، ڏٺم ويس وسڻ جا،
وسي، ولهارن تي، ڏوئي لاهيندو ڏڄ،
لهندا ڏُڪر ڏيهه تان، ٿيندا سڀ سهڄ،
سندي لوئيءَ لڄ، ڪٽي شل ڪاهڙ وچان.

آڙنگ، ڏسيو اُپ ۾، نڪرن نيساسا،
جيڪر وسي وس ڪري، تين ڪٽي مان ڪاسا،
ولاتن تي پيو وسي، هت پنوهر پسايا،
چڱا چؤماسا، والي وار وطن تي.

پهرين رڱي روس ڪي، پوءِ چين ڏنائون چسُ،
وسي ويٽنام تي، وڄن ڪيا وس،
چِليءَ مٿان چمڪيون، لاٿئون ڪوريا تان ڪسُ،
اٿم آس اوس، ته وسنديون مون به وطن تي.

پورين پٽن اوڊيا، وٺي ساوا ويس،

ڏونئرا پڇي ڏيهه ۾، پيا ديسان ديس،
ڪري لال لبيس، چوڙيلين جي چونديا.

گُرڙ، گولاڙا، گُگريون، هينئڙي نت هُرن،
ساڏوهيون، ساهيايون، سدا ساهه سُرن،
چولن چٽ چوڙيليون، منهنجي چٽ چُرن،
پوئين پهر پُرن، ولر ڪيو واريءَ متي.

ڪُلها ٻار ڪڇن تي، ٻُٽن پاس ٻِتن،
پَهُن سان پنوهاريون، پَهريو پن چرن،
سَتر آهي سندن، جهنگ ننگ جهانگيئڙن جو.

جهل نہ وجهندو جهانگين، جهوتو جهولو جهڪ،
ويندا ڏينهن ڏکن جا، پوري اٿم پڪ،
حقدارن کي حق، سِگها ملندا سومرا.

گج رسول رنگ، جن تي ٽانڪيل ٽئونر،
لاهين ٽلو ٽوليون ڪريو، مٿان ڪيرن ڪؤنر،
پيرا ڏيو پئونر، وٺن واسي انهن مان.

واءُ ٻپر پن لوڏيا، سِرجي نڪتا سُرَ،
ڪر، ڪائي چوڙيون ڪامڻي، چوريو ڪري چُر،
انگ انگ منجهان، اُر لحظي ۾ لهيو وڃي.

ٻتارن سان ٻاڪرين، ٻني ٻيچ ٻُٽڪ،
جهونگارن ۽ جهُمريون، جهوپن منجهه جهٽڪ،
ڪُونجن جيئن ڪُٽڪ، سدا تن جي سومرا.

ساجهرا سائيڪن تي، ڪيا ساهيڙين سڏ،
ست جنين جو سومرا، مال آهي مڏ،
مون سان گُوندر گڏ، آئون بي ڏوهياٽي بند ۾.

سُر سسئي

سُر سُجاڻي سُرَ، واڻُون وِهہ وندر ۾،
ڪُوڪ ڪَنائي، سسئي، پنهون پڙاڏي پُر،
ڏوٻياڻي ڪيئن ڏر، رَسڻ ڪان رهجي ويون.

واٽون واٽون واريون، جن ۾ ور وڪڙ،
اَسونهين الڙ لَڪن لک لڳي مُيون.

واٽون وٽن واريون، واٽن وڏا وٽ،
ڪُيٻلياڻيون ڪئين ٽيون، ڪانڊن اوري ڪٽ،
سوين ڏيئي سٽ، وچ وسامي ويليون.

جان وجي تا وچ، ڏُک نہ سُهڻاءِ ڏيهہ ڪي،
پوري پرم پنيور ۾، پُٽڪي تون مَ پچ،
"منشي" چوڻ مچُ، سونهن ٽيندئي سِڪ تو.

وجڻ، ويهڻ پاڻ ۾، ٿيا نہ ٿهندا،
لپ جهپ، لپ جهپ، جيئڙا، لالڻ ڪيئن لهندا،
ٻهندڙ پيا ٻهندا، ويندڙ ويندا ئي رهيا.

اُٺي لوڪ لتوڙ جي اٿئي سِڪ سڄڻ جي،
هڪ دل ڪر تون هينئڙو، ٻن ٻيائي ٻوڙ
توڙ رسڻ لئہ ڊوڙ ويٺين وَر وڃائبا.

پرڙو پنهون ڪوهہ ڪيئي، جي سهڻ نہ سُورن سگهہ،
سُڃي صرافان سون جو، اچيو پُڇين اگهہ،
جئن ٻاڙو ٻولي ٻگهہ، هٽي، هاب هنجن سين.

پيترياڙي پنيور ۾ پوري، تي پٽين،
اوڳٽا جن ڪڍي، گڏيو ساڻ ڳٽين،
پنهون، پارس، پدمڻي، ڪڻ ۾ پيو ڪٽين،
سڏڙا تنهنجي ساٿ جا، سسئي جي سٽين،
ڇَتون ٿي ڇُٽين، ته ڪر پٽر پب جا.

سپ انگ سوگها سنگهرين، ڪيچي جنهن ڪڙي،
سا تيئن ساڙ سڙي، جيئن اتر ڪاٺو اڪ تان.

سسئُي، سِسي، ساندين، پنهون پُڄائين،
سي انهن مان آهين، ته ڇڏ نه پر پنيور جي.

موڪي

توکي ڪالهه ڪلال، ڪڍيو هڪالي هٽ مان،
اڇيو روز اُڌار لئه، ڪرين سو سوال،
شرم اچيئي شال، جو اهڙي عادت مَتيين.

پنهنجي ناڻي پيءُ، ته نشا چڙهن نينهن جا،
اوباري ۾ اکيون، سکڻي جيءَ نه جيءُ،
لڄ نه توکي ليءَ، ڇِڙبون جهلين ڇيڳڙا.

وٺ نه ولاتي، ديسي دارون، دنگ پريا،
ڏُک ڏُک جنهن جو ڏِول اٿيئي، تو ڪلَ نه پِي پاتي،
اوتيندي آتي، ديسيءَ ڪارڻ دل ٿئي.

مٽ ڪان مُنهن ۾ مَٽ، پيءَ تي پاٽياٺو ٿئين،
ڳهيلا ڪڍ ڳڇيءَ مان، ڳرو لاهي ڳٽ،
جهٽ هٽي تون جهٽ، ترا ڪڍ تِڪون ڏيئي.

موکيس تنهنجي موکي، جو ڏُک پياريئي ڏَک ۾،
گهوڙا گهڙي اهڙي، آٽڻ آ اوکي،
اها انوکي، ساريو جيئان جڳ ۾.

موکي کولي مٽ تو، پره پياريو پاءُ،
پُرين جا پڙلاءُ، سريا تنهن مون سرک مان.

موکي پري مٽَ مان، پياري جي پيالي،
هوند تہ حلالي، گهر ريءَ گهورين جندڙا.

پاڻ ٻاجهائي ٻُک، موکي پري مٽ مان،
ڏکيءَ پياري ڏُک، مون کي موکيءَ موکيو.

موکي تنهنجي مڌ ۾، جا هئي جوت جيئڻ،
تنهن مان ٻِک پيئڻ، مون تن توانو کيو.

موکيءَ هٿ ميديءَ رتا، جنهن ۾ کائي گلاس،
ويتر مون وڌي ويئي، ٽِکون ڏيندي تاس،
پيئندي پيئندي پياس، موکي ، انوکي ٿئي.

مُرکي موکيءَ جا ڏني، پره پيالي،
ڏني سُرک سرير کي، تنهن سونهن بہ سنوالي،
جڻ کنهن اپالي، پرهڻ پاتا پٽ جا.

ماڳ متارن چڏيا، آين بئَين ٻُوءِ،
هڙيئي چڏي هوءِ، مرندا پاس مٽن جا.

ماڳ متارن چڏيا، آين بوءِ بٺي،
پساهه تائين پُٺي، چڏڻ متارن ميهڻو.

ڏُک پياري ڏکيءَ ۾، موکي چڏ موکي،

طمع جي توڪي، تہ سِسي سئو پيرا ڏيان.

وجهي وِهہ وتيءَ ۾، مون کي ڏي موڪي،
سڪر ٿئي سوڪي، سرڪي اِيَ سڪرات ۾.

ڪڙي ڏي ڪمال، مِٺو، مَٺو پائيان،
جلال ۽ جمال، ٻئي ڪڙي ۾ ڪڙيا.

پنيرڪي ڪان پيڙ، موڪي اچ مٿن تي،
نہ تون سرڪي سيڙ، سهپ نہ منهنجي ساهہ ۾.

ڏسي وِهہ ڪان ڏڪڻي، وتي جن ويئي،
سَڏون ڪن سيئي، اچيو ڪيئن شراب جون.

وِهہ وتندي هٿ ۾، ڏڪي جن جو ڏِيل،
سانڍي دل دليل، مورڪ پُڇن مڏ چو.

پيئي ۽ جيئي، سو نہ موڪي منڊ،
پهرين ڪاٽڻ ڪنڌ، پوءِ سُرڪ سَري سندي.

خطرا، خوف، خيال، پيئڻ جنهن پورا ڪيا،
پاڻ پلائي پال، موڪي موڪيئي مڏ سان.

سُر گهاتو

مانجهي ملاح موڙا، گهاتو ويا گهڙي،
پيڙا ڪٽي پَن ويا، مانگر تي مِڙي،
ويري ساڻ وڙهي، پڇاڙيندا پَٽ تي.

اهڙا مانگر ماريا، هزارين هنن،
اڃان سيرائون سنڌ ۾، پيو جام چٽين،
پيا مياڻيون مرڪائين، اڃان مانجهي مورڙا.

ڪائي ڪُڳ ورهن ڪان، ٿيو مڇ مواڙ،
گهاتن آٽي گهيري ۾، ڪُٽيو اٽس ڪياڙ،
آهس پُڇ پڇاڙ، ججهو جيئڻ جي ٿئي.

گهڻا ڏينهن هو گهيڙ تي، گهاتن لاءِ گنگهر،
مڙي ڪيو آ مورڙن، سوگهو منجهه سنگهر،
هاڻي ڏينهن پهر، ججهو جيئڻ جي ٿئي.

مڇ مري، مياڻ تري، گهاتو گهورين گهور،
لهي ماريءَ مڇ جو، هينئڙن مٿان هور،
مانجهي ملاح مور، پاڙون لاهن پوڙ جون.

ڏاهيون، موراڪيون، ڏنيريون، جن ڏٺي ڏينهن ٿين،
ڪُنيون ٽنگيل ڪاين ۾، نه ٿيو چُلهه چڙهن،
ڪوليراءِ ڪُڙهيون پيا سڪي رڃ سُڪن،
جتي پرجيو پن اچن، اُتِ ناهي چٽ چلر جي.

ڪاتين چڙهيا ڪَسُ، بنا وِڍ وَره ٿيا،
رُوئن وَهون رت ڦُڙا، پسيو رَڃ ۽ رَس،
وير واهيري بيٺيون، جهلي گهاتن گس،

ڪِن جا موتيا مَس، ڪَن ويا ماريءَ مُنهن ۾!

ڪيڏو ڪُن ڪَلاچ تي، ويريءَ جو واسو،
هر ڪو گهاتو گهِڙڻ کان، پيو ڏئي پاسو،
جتي مڻ مدارين، اتي ملي نہ ماسو،
ساهہ ساهہ ۾ ساسو، آهي ماريءَ مڇ جو.

ويچارا وچيات، روئن رت ڦُڙا،
گُذر جن جو ويو اچي، آهي ويري وات،
ٽنگڙ ٽنگيل تن جا، سُڪا ساري رات،
ماري اچي مات، تہ وِرچ وچياتن ملي.

موٽو موٽو مورڙا، مانجهي مهاڻا،
گهٽ، گهٽ جهلي گهاٽُئا، ڪريو سيسر سَند ساڻا،
رائُون ڪري رُڪ جيئن، ڦيريو رَچ راڻا،
گهٽا ڏينهن گهاڻا، ان ڦهريءَ وڏا ڪُن تي.

پاپيءَ گهٽا پيٽ ۾، ڳيرو ڳڙڪايا،
گهاتو گهوڙيندڙ ڪئين، گهوٽ تنهن گهايا،
مورهين ناهي مڏي تي، ڇلر جي ڇايا،
ڄيرين ڄايا، ڄاڙين ڄرڪي ٽوڙيون.

مَداريون مڏيءَ تي، ڏسيو ملاحن مڏ،
روئن ويئيون رت ڦُڙا، گُوندر جن سان گڏ،
ماڻيهر نہ ڪو مهراڻ ۾، نہ سانيوباڻن سڏ،
هيڻن چم ۽ هڏ، آهن ويريءَ وات ۾.

ڪيڏي ماري مڇ جو، ڀَر تي آهي ڀئو،
ڀجو سڀ ڀيڙا تي، سَندو ماريءَ مُئو،
سُڪي ڍوڍي ڍئو، ڪڏهن ٽيندو ڪِين ڪي.

ويچاريون واٽُن تي، وهون وجهن واجهه،
گهاتو گهِڙيا تن تي، ٻاجهارا ڪج ٻاجهه،
بچائج بلا ڪان، جيڪي ويا جهاجهه،
شل سي ساجهر ساجهه، موٽن مياڻن تي.

وڙهندي جي ويريءَ سان، ويا ماريءَ وات،
ڪوندر هليا قوم لئه، ڪنڌ قبولي ڪات،
وهون تن واڪا ڪري، رُنيون ساري رات،
ماري ٽيندو مات، جي گهاتو گهٽا تي گهِڙو.

ڪنڌيءَ مٿي ڪامڻيون، ڇپرين ڇايون،
وير واهيري ورندا، انهن لئه آيون،
جن جا پنهنجا پهريا، گهايل سي گهايون،
ويٺيون ڪن وايون، موٽن شل سي ماڳ تي.

❖

رات پلي تون روڪ، سيون وجهي سَنگهرون،
ڏينهن وڃائي ڏوڪ، اڇي پيو اڻ پَليو.

تپي، تپي ڏينهن، آخر تپندين ڪيترو،
گرميون سرديون سي سهن، جن ڌرتيءَ ناتو نينهن،
نيٺ ته وسندا مينهن، ڌرتي ويندي ڌوپجي.

ڌرتي ڌوئڻ ريءَ نه ٿئي، پاپن ڪنا پاڪ،
رت گهُري ٿي رات جا، سا مُور ڌوئي ماڪ،
آهي ڪوپ ڪُسڻ جو، ڪسابن ڪان ڪاڪ،
پڇي تاڪيون تاڪ، ڪو راڻو اچي راڄ ۾.

ڪالهه ڪينجهر ڪَپَ تي، ڳوليم ڪٽي ڳات،
رڳو ڪنگ ڪنڌي تي، پاٽي لس لڙات،
پي اونداهي ٻات، هنج نه ڏٺم هيڪڙو.

چؤسِٽا

ٽا ٻُڌون آدم ۽ عزائيل، ٻئي سياست هٿا لڙيا
پنهنجي مؤقف تي رهيا، اَڙيا سي اڻ پڙهيا،
سا حقيقت حاڪمن کي، هئي ڏاڍي ڏکي لڳي،
تنهن طمعدار کي تاڙي، ترت ٻئي تڙ تان تڙيا.

دلاسو چنڊ جو ڏيئي، اسان کان ويا ڦُري تارا،
اسان کي انب ڏيکاري، ڏنائون ٿوھ زهر ڪارا،
اسان هر وقت توپن جي، رهيا آهيون نشاني ۾،
ڪڏهن ڪنهن بهاني ۾، ڪڏهن ڪهڙي بهاني ۾.

ڪُلف جي سيني ۾، آڏي رات جو خنجر لڳو،
يا تہ ڪو قيدي ڇُٽو ۽ يا تہ ڪو قيدي وڌيو،
پر ڏسي معلوم ٿيو، ٻن وردين جي وچ ۾،
آهي ڊي پي آر ۾ هي ڪو سنڌي هاري ٻَڌو.

ڪڏهن ڪو غدار، ڪڏهن ڪو غدار،
هتي ورندا ڦرندا، رچن رنگ هزار،
اچن سَنڌ جا سيئي، گڏا گڏ ڪٺي،
وطن ۾ وڏي ڪان وڏواي واپار.

وايون

راڻا ڏيئي رات، تورو لاهيو تڇ جو،
جيجل جنازي جيان، سُرڻ ڪونهي سَت،
تورو لاهين تڇ جو.

ڇورا نئين ڇاڻ جا، پنهنجي پاريو پَٽ،
تورو لاهين تڇ جو.

آهي ڳجهه ڳڇيءَ جڳ، امڙ امانت،
تورو لاهين تڇ جو.

سُڻي امڙ سڏ اچو، سوڍا پُٽ سُتت،
تورو لاهيو تڇ جو.

ڪندي ڪانئر پُٽ تي، مادر ملامت،
تورو لاهيو تڇ جو.

ڳاڙهن جهندن ڇانوَ ۾، امڙ ڏيو آٿت،
تورو لاهيو تڇ جو.

واڍا، لوهر، ڪاسبي، هاري ڪريو همت،
تورو لاهيو تڇ جو.

گهوري مادر مٿان مٿا، “منشي” مڃيو مَتَ،
تورو لاهيو تڇ جو.

دم نہ دم ۾ دم،
ادي آئون ڦٽيل ڦوڙائي ڦٽڪان پيئي.

پاڻ نہ ويس تن سان پيهي،
آهيان شرم ۾ شِم،
ادي آئون ڦٽيل ڦوڙائي ڦٽڪان پيئي.

غور غلاميءَ تي جو ڪيئڙم،
غرق ڪري ويا غم،
ادي آئون ڦٽيل ڦوڙائي ڦٽڪان پيئي.

قومي سڏ تِن ڪن تي آيو،
ڪُل ڇڏيائون ڪم،
ادي آئون ڦٽيل ڦوڙائي ڦٽڪان پيئي.

ڪجھ نہ ڪيو مون قوم ڪارڻ،
ماري "منشي" مرم،
ادي آئون ڦٽيل ڦوڙائي ڦٽڪان پيئي.

❖

ڪائي سُمهان ڪيئن ڪير اَلا،
ڪانڌ ڪڏهوڪو قيدي منهنجو.

جهوريءَ جهوريو، جيڏل جندڙو،
جهيرن تي پيا جهير اَلا،
ڪانڌ ڪڏهوڪو قيدي منهنجو.

اَڪا اُڇلايان باسُون باسيان،
پوڇيو، پوڇيان پِير اَلا،
ڪانڌ ڪڏهوڪو قيدي منهنجو.

سيج ڏسيو تي، سڙان پچان پڇران،
چت پون تا چِير اَلا،
ڪانڌ ڪڏهوڪو قيدي منهنجو.

ساريو "منشي" سهڻو ساجن،
نيڻين وهايان نِير اَلا،
ڪانڌ ڪڏهوڪو قيدي منهنجو.

❖

مون تہ مَلِي رکيو ميٺ،
آهي اوهان جي لاءِ عطر ۾.

لڳ لڳ لُون لُون لهس لڳائي،
لالڻ تنهنجي ليٺ.

ڦوڙائي جا ڦٽ جگر ۾،
مون تہ مَلِي رکيو ميٺ.

چانيا پڪا ۽ سرنهن ساماٽي،
ڇهڪيا ڇوڏس ڇيٺ.

آئون فراقن ماري فڪر ۾،
مون تہ مَلِي رکيو ميٺ.

رات تہ ڪُونجن رت رئاريو،
ڪٺڪي لٿيون ڪيٺ.

اُتيا اُمالڪ اُڌمان اندر ۾،
مون تہ مَلِي رکيو ميٺ.

آئي بهار ۽ موتي ويئي،
ڪرا ڪڇي ويا ڪيٺ.

تون تہ اچا آهين سُهڻا سفر ۾،
مون تہ مَلِي رکيو ميٺ.

تنهنجي جدائي جي اڄ جاني،
جهوريو آهي جهيپٽ.

گهاءُ وجهن ٿا گهايل گهر ۾،
مون تہ مَلِي رکيو ميٺ.

سِپون سمند ۾ ڦڙڪي ڦُڙين مان،
پارس پاتئون پيٺ.

ڦڙڪان ڀران مان ڀاڙي بحر ۾،
مون تہ مَلِي رکيو ميٺ.

توريءَ "منشي" ڪيئن لاهيان ڪارا،
اچي لال لپيٽ.

سانوڻ آيو سج چمر ۾،
مون تہ مَلِي رکيو ميٺ.

❖

پري چندن چوٽي، واٽن تولئہ وار وڃايم.

تو تہ پيارڻ پاڻ ڏاڍن سان، جنگ وڃي جوٽي،
واٽن تولئہ وار وڃايم.

تنهنجي جدائيءَ جي آهيان، جاني گهاوَن گهاگهوٽي،
واٽن تولئہ وار وڃايم.

پوئين رات تي ڪاٽي ڪانئي، ڪٿ هيءَ ڪاٺوٽي،
واٽن تولئہ وار وڃايم.

روئي رات اڄ اڪين ڪاڏي، پريم پالوٽي،
واٽن تولئہ وار وڃايم.

ڪيرائي ڪوٽ اڄ ڪوٽ قهر جا، ”منشي“ اڄ موٽي،
واٽن تولئہ وار وڃايم.

❖

ساري سنڌ جا سُور اَلا، سَر تي سودي ساڻ کنيائون.

وانگيئڙن جا وِرھ وِھائي، چِت ڪيائون چُور اَلا،
سرتي سودي ساڻ کنيائون.

پاڻ بچائي جڳ جاڳائي، ڏاڍا ويئڙا ڏُور اَلا،
سرتي سودي ساڻ کنيائون

آزاديءَ جي عشق انھن کي، گھائي وڌڙ گھُور اَلا،
سرتي سودي ساڻ کنيائون

جھوپن جھانگي جھڄندي ڏسندي، پاڻ جھُري ٿيا جھُور اَلا،
سرتي سودي ساڻ کنيائون

وڏي وياج سان وٺي سي ورندا، "منشي" پنھنجو مُور اَلا،
سرتي سودي ساڻ کنيائون

❖

ڄُريا ڇُڪيا ڇنگ الاءِ اڄي اُها هِتِ، چڙهڻ جا چاهي.

سنڌوءَ پيتا ڏينديون سي، جن امراڳني انگ،
اڄي اها هت، چڙهڻ جا چاهي.

سيئي سَتيون ٽينديون سنڌ لئه، ناتا جن جا ننگ،
اڄي اها هت، چڙهڻ جا چاهي.

سيجن سُتيون سپ تہ سُيا هت، ڪارا رڙندا ڪنگ،
اڄي اها هت، چڙهڻ جا چاهي.

پاڻ پتوڙي پرين ڪارڻ، نوان رچايو رنگ،
اڄي اها هت، چڙهڻ جا چاهي.

"منشي" مچ ۾ سيئي مچن جن، آزاديءَ اُمنگ،
اڄي اها هت، چڙهڻ جا چاهي.

❖

ڪُوپ ڪُسڻ جو ڪاڪ اَلا، ڪڏيا ڪات ڪنوارين.

ويندي وڏيا وير وڏا ٿي، وڏ وڏ واڪو واڪ،
ڪڏيا ڪات ڪنوارين.

پڙ ۾ پرڪا پرڪيءَ ڪارڻ، بيٺيون ٿي بيباڪ اَلا،
ڪڏيا ڪات ڪنوارين.

بجليون تجليون بدن ڪڙن تن، هر هنڌ آهي هاڪ،
ڪڏيا ڪات ڪنوارين.

آڏ اڏيءَ ڪي ناهي، تاڪي نہ ڪوئي تاڪ،
ڪڏيا ڪات ڪنوارين.

گول پڪل جيئن ڀاڙهيون گجرون، مٿان مينڌين ماڪ،
ڪڏيا ڪات ڪنوارين.

ڪنڌڙا ڪپيو سي ڪن قندريون، ڏيل وڏيو ڪن ڏاڪ،
ڪڏيا ڪات ڪنوارين.

دولاٽين تن ديس وندين جي، ڌرتي اُپ ۾ ڌاڪ،
ڪڏيا ڪات ڪنوارين.

راٺا راجا ڪيئي ”منشي“ ، پسندي پيرين خاڪ،
ڪڏيا ڪات ڪنوارين.

وچ نہ وسامي ويھ اَلا، پنڌ پراھون آھي پانڌيئڙا.

ڇيتون ڇُلٽا نہ پس ھل، ٽيندو ڇير جو ڇيہ اَلا،
پنڌ پراھون آھي پانڌيئڙا.

تون جنھن راھ جو راھي آھين، تنھن کان ڏکي تو ڏيھ اَلا،
پنڌ پراھون آھي پانڌيئڙا.

“منشي” منزل ماڻ ڪارڻ، وِھڻ ڪري ڇڏ ويھ الا،
پنڌ پراھون آھي پانڌيئڙا.

چوڙي چتا نہ تون چيڙ اَلا، چُرا چار ئي ڏسيون چڪيندا.

ٻُڪيا ٻشهير ڦٽون ڦڙڪاءِ ويڙهڻ سان ڪن ويڙهه اَلا،
چُريا چارئي ڏسيون چڪيندا.

نہ چڏ نانگا نانگ نيراناٴ نيندا ڏنگي جڳ نيڙ اَلا،
چُريا چارئي ڏسيون چڪيندا.

تِر نہ ڪري ترياق تفاوت، نہ ڪا جهاڙ نہ جهيڙ اَلا،
چُريا چارئي ڏسيون چڪيندا.

پل سي پنهنجا پاليل تو در، "منشي" آندي ميڙ اَلا،
چُريا چارئي ڏسيون چڪيندا.

تن ۾ تاڻو تان اَلا،
تانگهه تنين جي تڙپي تڙپي.

پوڏيسر جي پٽ تي، پاڳياڻين جي پاڻ اَلا،
تانگهه تنين جي تڙپي تڙپي.

ساري تر ٿاريليون، متو من مانداڻ اَلا،
تانگهه تنين جي تڙپي تڙپي.

ٻاين اوڍيون ٻانڊڙيون، وٺي ٿي جا وراڻ الا،
تانگهه تنين جي تڙپي تڙپي.

ڇنو، ڇڇ، ڇا ڇوليون، لٿي ڪندين ڪاڻ اَلا،
تانگهه تنين جي تڙپي تڙپي.

ڇئونرن ۾ جن ڇوڙيلين جي، راتو ڏينهن رهاڻ اَلا،
تانگهه تنين جي تڙپي تڙپي.

جن ڪان جدا پيا جيل ۾ جاني، ڏاڍا ڏانوڻ ڏاڻ اَلا،
تانگهه تنين جي تڙپي تڙپي.

”منشي“ من مچ اِئين مچ ٿا، جيئن باهه پراٽي پاڻ اَلا،
تانگهه تنين جي تڙپي تڙپي.

چت نہ چنگ سان چير الاہ
گھُرين سِر گھوري ڏيان.

مون کان متان کسيينہ زمين ۽ پيو ضمير اَلاہ
گھُرين سو گھوري ڏيان.

جهير نہ وجهہ جھُونگار سانہ نہ ڪي ساڙ سَرير اَلاہ
گھُرين سو گھوري ڏيان.

منهنجي ذات ڏياچ جيہ ساڳي خاڪ خمير اَلاہ
گھُرين سو گھوري ڏيان.

”منشي“ من مڱڻا هنيئيہ چوري ڪينر ڪير اَلاہ
گھُرين سو گھوري ڏيان.

ساھ تي چا ويساھ ڪانھ ھئي تو مُند مرڻ جي.

ڪنھن ڏِس ڪان ھي لوھ لڳي ھئي، ڪيڏو ڪوسو واءُ،
ڪانھ ھئي تو مُند مرڻ جي.

ڌرتي ڪيڏي ڌونس مچائي، اُپ مان نڪتي آھ،
ڪانھ ھئي تو مُند مرڻ جي.

ھونئہ تہ ھتي نت ويٺو وڪامي، ماڻھو پئسي پاءُ،
ڪانھ ھئي تو مُند مرڻ جي.

جن دلين جي آس ھُئين تون، گھائي ويا تن گھاءُ،
ڪانھ ھئي تو مُند مرڻ جي.

پيچاري پوڪاريو ۽ کُڙي گوني، دانھ ڪئي درياھ،
ڪانھ ھئي تو مُند مرڻ جي.

تنھنجي جدائي سنڌوءَ ماءُ تي، تاتارين جي ڪاھ،
ڪانھ ھئي تو مُند مرڻ جي.

”منشي“ گُوندر منجھہ گذي تون، رِڙهئين رباني راھ،
ڪانھ ھئي تو مُند مرڻ جي.

هوءَ جي هئڙم هاڻ، جن سان روح رهاڻ،
ڪنهن ڏِس ڏَسُ ڏيو ڏوريان.

وجهان واجهه وصال لئه، پاڻ پچاڙيو پاڻ،
ڪنهن ڏِس ڏَسُ ڏيو ڏوريان.

پُوڇڻ جهڙا مون پرين، الله اوري آڻ،
ڪنهن ڏِس ڏَسُ ڏيو ڏوريان.

ويا سي جاني جوءِ مان، جيئان ڪنهن جي ڪاڻ،
ڪنهن ڏِس ڏَسُ ڏيو ڏوريان.

سيني سَتڪا سُورائين جيئن، سهي ڏڪ سانداڻ،
ڪنهن ڏِس ڏَسُ ڏيو ڏوريان.

ڪوئل ٽپ ٽپ تاريين، ڪُوڪي ڪنهن جي ڪاڻ،
ڪنهن ڏِس ڏَسُ ڏيو ڏوريان.

”منشي“ موت ماريا، ڪهڙا جُنگ جواڻ،
ڪنهن ڏِس ڏَسُ ڏيو ڏوريان.

ڏاڍو ڏينهن تَتو،
واجب ساهي وچ ۾ ناهي.

ڏرتيءَ ۾ ڏاڪو ڏگ جو،
مانجهي آهي متو،
وجب ساهِي وچ ۾ ناهي.

گهائن گهايل، گهوٽ وڙهي پيو،
وهي رت رتو،
واجب ساهِي وچ ۾ ناهي

ڏرتيءَ تي اڄ ڏاڙيلن جو،
پورو پيو آ پتو،
واجب ساهِي وچ ۾ ناهي.

هاري وٺندئي حساب، وقت اچي ويو آهي وڏيرا.

رات کي پنهنجو رت ڏيئي اڄ، آٿين پيا آفتاب،
وقت اچي ويو آهي وڏيرا.

جيڪو ڪيڙي سوئي ڪائي، قاضين ٺاهيا ڪتاب،
وقت اچي ويو آهي وڏيرا.

سڪر خانبهادر سارا، لعنت جا القاب،
وقت اچي ويو آهي وڏيرا.

بيمانيءَ جو برقعو پائي، ورتئي ٻِلا ۽ باب،
وقت اچي ويو آهي وڏيرا.

هر ڪو هاج هٿن جي ڪائي، ناهي ڪوبہ نواب،
وقت اچي ويو آهي وڏيرا.

هڪ ٿي پنهنجي حَق وٺڻ لئہ، جَنتا جاڳي جناب،
وقت اچي ويو آهي وڏيرا.

دين ڌرم کي سڏين دوکو، رون رون وچن باب،
وقت اچي ويو آهي وڏيرا.

ڪوڙ ڏاٽا گھا ڪھاڙيون، هٿندي ڪن نہ حجاب،
وقت اچي ويو آهي وڏيرا.

هٿ هٿ "منشي" ڳاڙها جهندا، جهڙا گُل گلاب،
وقت اچي ويو آهي وڏيرا.

ڏاڍو آهي ڏاوڙ، رول ڪُتا ڪي راڄ ۾ آيا.

ڀير جا ڍينگر ڪوڙ ڪڙهه تي، قابو ڪج ڪُماڙ،
رول ڪُتا ڪي راڄ ۾ آيا.

اڄ نہ انهن جا عام ٿا ٻُڌجن، آڌي رات اُوناڙ،
رول ڪُتا ڪي راڄ ۾ آيا.

اُتر ييلي، وريا وچولي، لڪين لتا منجهہ لاڙ،
رول ڪُتا ڪي راڄ ۾ آيا.

ڏيهاين ڪي ڏند ڏيکاري، لوسي هٽن لباڙ،
رول ڪُتا ڪي راڄ ۾ آيا.

انهن ڪُتن جو ڪم اصل ڪان، آهي چير ۽ ڦاڙ،
رول ڪُتا ڪي راڄ ۾ آيا.

”منشي“ ماري ڪيو ڪُرم مان، ڪُتي تن ڪياڙ،
رول ڪُتا ڪي راڄ ۾ آيا.

❖

جيئڻ جيڏا جل، اَلا، سُور سين جو ساڳيو.

ڌرتيءَ تي ڌارين سندي، گهوڙا هيڏي ڳهل، اَلا،
سُور سين جو ساڳيو.

جي جيارين جڳ کي، ڍول تنين ئي ڍل، الا،
سُور سين جو ساڳيو.

پاروتي اوبار ڪان، پنهنجو پاڻ کي پل، اَلا،
سُور سين جو ساڳيو.

ڳُوندر قومي ڪاڄ جي، ڪنهن ڪنهن پيئي ڳَل، اَلا،
سُور سين جو ساڳيو.

سمجهن سُن سلوڪ کي ڪي "منشي" مانجهي مل، اَلا،
سُور سين جو ساڳيو.

❖

سنڌو سوڍن سام، صدين کان، سنڌو سوڍن سام.

باک جنهين چڙ چانديءَ چمڪو، سون سراسر شام،
صدين کان، سنڌو سوڍن سام.

مهر پريو مهراڻ جنهين ۾، هيرا جواهر جام،
صدين کان، سنڌو سوڍن سام.

وونڪا وارث وک وک تي جنهن، وِير وڏا وريام،
صدين کان، سنڌو سوڍن سام.

جهانگي وانگي سانگي هرڪا، "منشي" چاڙن مام،
صدين کان، سنڌو سوڍن سام.

وانجهي ونجهہ وراءُ سنڌوءَ ٻيڙي سِير تي.

ناڪئا ڇڏي نندڍ ڪيِ، ناتاريون تہ نماءَ،
سنڌوءَ ٻيڙي سِير تي.

ڪيڏا ڪڙڪا ڪُن ۾، لهرين مان تہ لنگهاءِ،
سنڌوءَ ٻيڙي سِير تي.

وانجهي سانجهي ويل ورڻ جي، پيرين پار پُڄاءِ،
سنڌوءَ ٻيڙي سِير تي.

نِنگهہ ڇڪي پيئي ناڪئا، سمجهي سِڙهہ سنياءِ،
سنڌوءَ ٻيڙي سِير تي.

"منشي" موڙي مڪڙي، تانگهي ۾ ترساءِ،
سنڌوءَ ٻيڙي سِير تي.

تکي تانِ ڪري، سر گهري پيو سنڌ لئہ

ڪيڏو سوز ڪماچ ۾، ياڳيو يونءِ يري،
سِرُ گھُري پيو سنڌ لئہ.

جيئن جيئن تپي ڏينهڙو، تيئن واڇو واڄ ڪري،
سِرُ گھُري پيو سنڌ لئہ.

واول سيئي وڇائيندا، ٻُنيان جن ٻري،
سِرُ گھُري پيو سنڌ لئہ.

”منشي“ خالي منگتو، وچان ڪيئن وري،
سِرُ گھُري پيو سنڌ لئہ.

ڪڙين منجهہ ڪڙَي، سوڳِهي ڪيائون سنڌ سِنگهر ۾.

سوگهيون سنگهريون، سَنڌ سَنڌ ساڙو، سُورن منجهہ سَڙي،
سوگهي ڪيائون سنڌ سَنگهر ۾.

ڪيو ڪُڙم مان ڪُوندر ڪتي ٿي، تاڪن ڪي تہ تڙي،
سوگهي ڪيائون سنڌ سَنگهر ۾.

سوئي سچو پٽ سوڍو سنڌ جو، جيڪو لال لڙي،
سوگهي ڪيائون سنڌ سَنگهر ۾.

جن جاڳايا جيجل جل تن، جهونجهر وجهہ جهري،
سوگهي ڪيائون سنڌ سَنگهر ۾.

"منشي" مار موت جي مُنهن ۾، راتو ڏينهن رڙي،
سوگهي ڪيائون سنڌ سَنگهر ۾.

جهيڙي جي جهُونجهارَ وو يارَ پرکا آهي پِڙ ۾.

سيئي ڏيندا سِرَ سنڌوءَ کيِ، جن جو نينهن نبارَ
وو يارَ پرکا آهي پِڙ ۾.

جنگ جپ جوتڻ، پاهُون موتڻ، مردن لاءِ ميارَ
وو يارَ پرکا آهي پِڙ ۾.

ڌرتيءَ تان اڄ ڌاڙيلن کيِ، ڌِکي کريو ڌارَ
وو يارَ پرکا آهي پِڙ ۾.

”منشي“ ڪانئر ڪيئن نہ ڪنبن تا، ڌسي ڏيهين ڌهڪارَ
وو يارَ پرکا آهي پِڙ ۾.

چورڻ ڪارڻ چپ، ساري قوم جا سبيا.

وتن گوندر گڏيا، مڪي گولپ گپ،
ساري قوم جا سبيا.

ويڙهيچن وڪوڙيو، ڪهڙي ڏاءُ ڏپ،
ساري قوم جا سبيا.

ڏسيو ڏک ڏوتين جا، لڱن ڪاتيون ڪپ،
ساري قوم جا سبيا.

ڪري قاتل قوم جا، ويا حق هڙپ،
ساري قوم جا سبيا.

ڪيڏي ساري قوم کي، سونگهي چڻ ويو سَپ،
ساري قوم جا سبيا.

مُور نہ ملندو ماڙهوئا، وري اهڙو ڏپ،
ساري قوم جا سبيا.

آيو نہ "منشي" اکين، سوچي جهوتو جهپ،
ساري قوم جا سبيا.

سچ تہ آهي سچ، سِر ڪر پنهنجو سچ تان صدقي.

سچ زهر سُقراط کي پياريو، مُور نہ جنهن سقراط کي ماريو.
ڪيڏو سچ ۾ مچ،
سِرڪر پنهنجو سچ تان صدقي.

سچ چئي منصور نہ مرڻو، ويس وٽي سرمد جو ورڻو،
بنجي بلاول اچ،
سِرڪو پنهنجو سچ تان صدقي.

سچ جي ساعت لک لهي ٿي، پل ڍهي ٿي صديون ٺهي ٿي،
راز انهيءَ ۾ رچ،
سِر ڪو پنهنجو سچ تان صدقي.

”منشي“ مام پروڙي سچ جو، ڇڏ ڪنارو ڪُوڙ ۽ ڪچ جو،
سچ تہ بيٺو نچ،
سِر ڪو پنهنجو سچ تان صدقي.

❖

پنهنجي ريت پريت، پنهنجو مذهب ماڻهوءَ محبت.

پنهنجي من کي پِرِيايون ٿا، پنهنجا ڳائي گيت،
پنهنجو مذهب ماڻهوءَ محبت.

جڳ جي جک کان جان ڇڏائي، جُڳ جُڳ ماڻيو جيت،
پنهنجو مذهب ماڻهوءَ محبت.

وير وروڌ ۽ جهيڙا جهڳڙا، ڪريون نہ اهڙي ڪُريت،
پنهنجو مذهب ماڻهوءَ محبت.

ڪاٽي ڪنڌ ڪلال جي اڳيان، ماڻيون من جو ميت،
پنهنجو مذهب ماڻهوءَ محبت.

ملڪ سڄي کان "منشي" نرالو، پنهنجو ساز سنگيت،
پنهنجو مذهب ماڻهوءَ محبت.

سهڻي ڪائي پيئي سوڻ ورو وانجهيو،
سانوڻ سِير درياهه جي.

ڪُن ٻوڙين تا ڪامڻي،
هٽ نہ ايندي پوءِ حوُڻ ورو وانجهيو،
سانون سِير درياهه جي.

واڳن آهي وچ ڪامڻي،
وهه ۾ وڃي پييئي وهلوڻ ورو وانجهيو،
سانوڻ سِير درياهه جي.

چوڏس چاري ڇُهتيا چريءَ ڪي،
چلڻ ڪنا آهي چوڻ ورو وانجهيو،
سانوڻ سِير درياهه جي.

اچو اُلوڙي، مڪڙيون موڙي،
ماندي مري پيئي مجبوڻ ورو وانجهيو،
سانوڻ سِير درياهه جي.

”منشي“ مانگر مِڙيا مُئيءَ تي،
جهولن جهوري ڪئي جهُوڻ ورو وانجهيو،
سانوڻ سِير درياهه جي.

❖

ڳهڻن جهڙيون ڳالهڙيون، نرالڙيون،
ويهه ته ٻڌايان ويڙهيچن جون.

پورهيت ڏيئڙيون پاهه ٻُکن ۾،
اٽيا وار اباڻڙيون، نرالڙيون،
ويهه ته ٻڌايان ويڙهيچن جون.

مجبوريءَ کان ماءُ پيئي وڪٽي،
پيار سان ڏيئڙيون جي پالڙيون، نرالڙيون،
ويهه ته ٻڌايان ويڙهيچن جون.

گدليون گدليون، لتڙا ليڙون،
پئسي پائي سُوالڙيون ، نرالڙيون،
ويهه ته ٻڌايان ويڙهيچن جون.

"منشي" مارُن ڏکڙا ڏسندي،
اکڙيون رهيون آلڙيون نرالڙيون،
ويهه ته ٻڌايان ويڙهيچن جون.

ڪيڏي رات انڌاري آ،
ڪيڏي رات انڌاري آ.

ٻرڇي بم بندوق سان بيٺو،
تڙ تڙ تي تاتاري آ،
ڪيڏي رات انڌاري آ.

سپ ويو سُونگهي سات سچو چڙ،
پونءِ تي پئو پاري آ،
ڪيڏي رات انڌاري آ.

تو لئہ مون لئہ ڏَرتتي هي،
ڏرتي ساري انڌاري آ،
ڪيڏي رات انڌاري آ.

سَنڌ سَنڌ، سنڌ جو ڪيئن نہ سڙي پيو،
ٻارڻ ڏيئي ڪنهن ٻاري آ،
ڪيڏي رات انڌاري آ.

”منشي“ هتڙي، موت جي مُنهن ۾،
هر هڪ هاري ناري آ،
ڪيڏي رات انڌاري آ.

❖

چوري وڄاءِ نہ تون چيں ڇَمڪي تي چورا چرڪن.

پَٽَ ڪان ڪُونڌرا هٿ نہ تون پَٽ تي، پليل پنهنجا پير،
درد ونديون ٽيون دليون ڏڙڪن.

وائي شاھ جي ورجائين ٽي، آڏيءَ ڪان ٻہ اَوير،
ڪنهن جي چِت ٽا چاڪُو ڇهڪن.

سوز منجهان سنگيت ڪي ڇيڙي، ڊِنگ ڪرين ٽي ڊير،
سوز ڀريا سِينا سَهڪن.

چئني طرفن چرچو تنهنجو، آهي ڏؤنڪو ڀير،
هر من تنهنجون مُرڪون مهڪن.

ٻاڙهي ساڙهي پائي پڙ ۾، ڦُلڪاري نہ ڦير،
ڪنهن جا ڦقڙ ٽا ڦِڙڪيو ڦڙڪن.

ڪو ٻہ حلالي نہ رکندو توسان، ”منشي“ من ۾ مير،
گهر گهر تنهنجا گُنگهرو گُونجن.

گهايس تنهنجي گهاءُ، آيل ماءُ،
ڦٽ ڦِري اڄ ڦاڪون ٽي پيا.

جنجيرن ۾ جيءَ جڪيڙي،
تنهنجي ڪي ڏين تاءُ، آيل ماءُ،
ڦٽ ڦِري اڄ ڦاڪون ٽي پيا.

جوڙا جُواري منهنجا پنهنجا،
داءُ رکيائون ماءُ، آيل ماءُ،

قٽ ڦِري اڄ ڦاڪون تي پيا.

ساڳيو ياڳيوءِ يونءَ پنهنجيءَ جوءِ
ياءُ ڪُهي پيو ياءُ آيل ماءُ
قٽ ڦِري اڄ ڦاڪون تي پيا.

تڙ تڙ آ تاتاري بيٺوءِ
رت جي راند رچاءُ آيل ماءُ
قٽ ڦِري اڄ ڦاڪون تي پيا.

راڄ راڄ ۾ راڻا ”منشي“
پوءِ بہ هي پڇتاءُ آيل ماءُ
قٽ ڦِري اڄ ڦاڪون تي پيا.

ويا گنجي گهندا, او ماءُ,
كيسريا كپڙا كري.

سي وڻ خوشبوءَ واسبا, رات جتي رهندا, او ماءُ,
كيسريا كپڙا كري.

آزادي جي آسري, كوهن ۾ ڪُهندا , او ماءُ,
كيسريا كپڙا كري.

ڏوري ڏوري ڏونگرين, لالڻ سي لهندا, او ماءُ,
كيسريا كپڙا كري.

آجا ٿي انهن هٿان, واهڙ پيا وهندا, او ماءُ,
كيسريا كپڙا كري.

ويندڙ ويندا ئي رهيا, بجر پيا بهندا, او ماءُ,
كيسريا كپڙا كري.

آئون پاڻ لڇائيو, "منشي" تن مهندا, او ماءُ,
كيسريا كپڙا كري.

رڻ رائو ۽ روھ،
ڏير ڏيئي ويا ڏيج ۾.

لُڪن لڳ لُساٽيا، ڇپر ڇنديا ڇوھ،
ڏير ڏيئي ويا ڏيج ۾.

ڪڏھن تہ رسندين ڪيچ ڪي، ڪوھ پُڃان مان ڪوھ،
ڏير ڏيئي ويا ڏيج ۾.

سچي مٽي سنڌ جي، لڳ لڳ جنھن جا لوھ،
ڏير ڏيئي ويا ڏيج ۾.

سبق سُيا سپ سڪنديون، ڏسي منھنجو ڏوھ،
ڏير ڏيئي ويا ڏيج ۾.

”منشي“ منڌ محبوب جي، ماريو آھي موھ،
ڏير ڏيئي ويا ڏيج ۾.

ڏُٽيا مون ڏٽي،ڏُٽي نہ ڏُٽي.

پارس هِيرا مون پرين، مان تہ ڪائي ڪَٽي،
آئون تہ عجيبن جي آهيان پير پٽي،

پِڪ پريان ڪان مون پِني، پائي پنج ڪٽي،
مون ڪي سنج سُپرين، واهہ جا يار وٽي.

چڙهيو وڻ واٽُون ڏسان، پريان پير پٽي.
پيا سُور سَرير ۾، چِپُن جيئن چٽي.

ڏاهپ چاڙهي ڏاگهہ تي، نانگي ٽيس رٽي.

اڪيان آڪي نہ ٿئي، اها اڪ آٽي.
گهوڙا گهر وينئي وئي، گهائي گهور گهٽي.

جاني منهنجي جسم تان، ڦيري ويم ڦٽي.
ڪِلي ”منشي“ سا ڪنئي، جيڪا باب ٻٽي.

آهيان هتي ڏينهن ۾ تي، قيد ڪتي،
آئون جا ويندس ويڙهيچن ڏي.

ڪٽي آئين ڪوهه تان،
جهانگياٽي جهتي، قيد ڪتي،
آئون جا ويندس ويڙهيچن ڏي.

ساٽيهه ۾ سرتين سان،
ڪائيندس سگَر ستي، قيد ڪتي،
آئون جا ويندس ويڙهيچن ڏي.

سا ڏوهين تان سومرا،
پيرُون آٽيون پتي، قيد ڪتي،
آئون جا ويندس ويڙهيچن ڏي.

امر لکيو "ابراهيم" چئي،
ڪِين هتي، قيد ڪتي،
آئون جا ويندس ويڙهيچن ڏي.

❖

وجي ويڙهه وندي،
كاڄ كائيندس كيت سان.

يُوري كاري مَڪ ملير جي،
چڃن منجهه چندي،
كاڄ كائيندس كيت سان.

جُسو، جنجيرن ۾ جڙيو،
ماندي، مندڀ مندي،
كاڄ كائيندس كيت سان.

ساريا سڳر ساٿيهه جا،
اندر مون اُڪندي،
كاڄ كائيندس كيت سان.

"منشي" مارُن سان لڳو،
لاڪر نينهن نندي،
كاڄ كائيندس كيت سان.

❖

پيتم پِڪ پيهي،
کيڙن هيٺان کيت سان.

سگ منهنجو سومرا، ڪيو ويڙهيچن ويهي،
کيڙن هيٺان کيت سان.

مون جي گهاريا ڏينهڙا، تنهن تو ڪل ڪيهي،
کيڙن هيٺان کيت سان.

لوئي ڪيئن لڄائيان، ڏنم جا ڏيهي،
کيڙن هيٺان کيت سان.

”منشي“ مون تان جنِدڙي، رُپي جيئن ريهي،
کيڙن هيٺان کيت سان.

ڪوهه ٿيون ڏيو مون کي ڏوهه،
سوگهي آڳي سَنگهرين.

اڇان اُڏامي هوند مان، پر لڳ لڳ آهن لوهه،
سوگهي آڳي سَنگهرين.

پاٽي پريندي جيڏيون، مون سان ٿيئڙو ڊوهه،
سوگهي آڳي سَنگهرين.

ساريان ائين ساٿيهہ کي، جيئن ڪُونجون سارين روهه،
سوگهي آڳي سَنگهرين.

"منشي" ناهي ملير ري، مورهين ٻيو ڪو موهه،
سوگهي آڳي سَنگهرين.

هِرڪي هندرون تي جهولا جهُوليان،
تنهن ڪان وِه ڪائي مران.

ساڪ وڃائي ست جي، پير پلنگ پايان،
تنهن ڪان وِه ڪائي مران.

ڪُنبها اوڍي ڪٽ چڙهي، لوئي لڇايان،
تنهن ڪان وِه ڪائي مران.

مارُو مور ملير جا، طعنن ۾ تايان،
تنهن ڪان وِه ڪائي مران.

پائي در تو ڌُهريون، لالون لٽڪايان،
تنهن ڪان وِه ڪائي مران.

ست رڇين تي سومرا، هينئڙو هِرڪايان،
تنهن ڪان وِه ڪائي مران.

تنهنجا جهُومڪ جهالرون، چيرون چمڪايان،
تنهن ڪان وِه ڪائي مران.

“منشي” ماروئڙن جا، اوچا ڳاٽ نمايان،
تنهن ڪان وِه ڪائي مران.

لسيءَ ۾ لپڙي،
كاهڙ ۾ مون كيت پياري.

ماكيان مِٽي ميٺ سان، چپن مون چپڙي،
كاهڙ ۾ مون كيت پياري.

اچي اُبَ نہ آئيڙي ، ڏوراٽن ڏپڙي،
كاهڙ ۾ مون كيت پياري.

نيڻ نالو نند جو، جهانگين ري جهَپڙي،
كاهڙ ۾ مون كيت پياري.

مينا چلا مون لئہ منديون، سون سارا سَپڙي،
كاهڙ ۾ مون كيت پياري.

نہ ٻيو لوئي لڄ ري، ماروئڙين مپڙي،
كاهڙ ۾ مون كيت پياري.

سيج تنهنجي ميان سومرا، مون لئہ ڪاتيون ڪَپڙي،
كاهڙ ۾ مون كيت پياري.

پِپون، پيرُون، پُسيون، پڪا، وٿي ڏنو وَپڙي،
كاهڙ ۾ مون كيت پياري.

سرتين سڌ سپني سُيمُ، كاهڙ تو كَپڙي،
كاهڙ ۾ مون كيت پياري.

”منشي“ سانگياڻيءَ ساک جو، ڌاءُ وڏو ڌَپڙي،
كاهڙ ۾ مون كيت پياري.

ڏاڍو ڏينهن تتو،
لنگ لوساڻيا لُڪ لڪن ۾.

سَند سَند سِيرون ٽي پيا،
جن مان وهي رت رَتو،
لنگ لوساڻيا لُڪ لڪن ۾.

چپر ڇُپايو، پرڪڻ ڪارڻ،
مون ڪان پار پَتو،
لنگ لوساڻيا لُڪ لڪن ۾.

مون کي ماريو آگ انهيءَ جي،
من ۾ مچ مَتو،
لنگ لوساڻيا لُڪ لڪن ۾.

”منشي“ ميارون مون ڏي مڙيئي،
سچ صاف سَتو،
لنگ لوساڻيا لُڪ لڪن ۾.

❖

هو تہ مٽي ويا هاڙو ڙي،
تنهنجي ڪوڪ ڪُمهلي آهي.

لاڏو ليڙا، رڻ جا پيڙا،
ڏوڪ هٽي ويا ڏاڙو ڙي،
تنهنجي ڪوڪ ڪُمهلي آهي.

پير ڌگهيري، پاڻ پرايئہ،
سُمهڻ منجهاران ۽ ساڙو ڙي،
تنهنجي ڪوڪ ڪُمهلي آهي.

ٻانيڻ، ٻُوٽيون، ٻُوٽيون تي وچ،
ٻول نہ ڪيجين ٻاڙو ڙي،
تنهنجي ڪوڪ ڪُمهلي آهي.

ميا مٽي ويا "منشي" ماڳين،
تون پئي پُڇائين پاڙو ڙي،
تنهنجي ڪوڪ ڪُمهلي آهي.

❖

موکي متڪا ڪول،
مٺ پيئڻ جي مُند اچي ويئي.

پُري پَري کان پيئڻ آيا،
راڻا ايئن نہ رول،
مٺ پيئڻ جي مُند اچي ويئي.

سُرڪيءَ ڪارڻ سر بہ ڏيندا،
تون بہ جهلي ڏس جهول،
مٺ پيئڻ جي مُند اچي ويئي.

مرڻ جيئڻ لئہ، جيئڻ مرڻ لئہ،
ٻاروتن ڪان ٻول،
مٺ پيئڻ جي مُند اچي ويئي.

تنهنجي ڪڪُوه آهِ ڪلالڻ،
وونڪن پيئي وڙول ،
مٺ پيئڻ جي مُند اچي ويئي.

تنهنجي هٿان وِهه پيئڻ جو،
آيا ڪري سڀ قول،
مٺ پيئڻ جي مُند اچي ويئي.

ڪِين ڏُکن مان ڏاپن ڏُرڪن ،
ڏاتي ڏيٺ جا ڏول،
مٺ پيئڻ جي مُند اچي ويئي.

تازو چڏي ڪو پيار پراڻو،
ڳهر پريو ڪو ڳول،

مڌ پيئڻ جي مُند اچي ويئي.

سُرڪي، سُرڪي سُور آ سِر جو،
ڏي ٽُون پري ڪي ڏول،
مڌ پيئڻ جي مُند اچي ويئي.

”منشي“ متارا مِڙيا مرڻ لئه،
پيلي پئو اچي ويئي،
مڌ پيئڻ جي مُند اچي ويئي.

❖

کھڙي آنديُ ڪُل،
ڪوھ ٻڌايئن ڪانگڙا.

ھڪ تہ جُدايون جيل پيا،
جيءَ ۾ جاڳيا جَل،
ڪوھ ٻڌايئن ڪانگڙا.

ڪاءُ ڪنياتي تو لئہ رکيا مون،
ڦولھي مِنڙا قل،
ڪوھ ٻڌايئن ڪانگڙا.

وَرھ وڇوڙو پانئيان،
پرين ڏارن پل،
ڪوھ ٻڌايئن ڪانگڙا.

ساري صحبت سڄڻين،
سينو ٽيئڙو سل،
ڪوھ ٻڌايئن ڪانگڙا.

آڏيءَ اُڏمان عجيب جا،
جھليا نہ ڏين جھل،
ڪوھ ٻڌايئن ڪانگڙا.

ڳچيءَ ھيري ڳانيون،
ڳرھيان تنھنجي ڳل،
ڪوھ ٻڌايئن ڪانگڙا.

ويھي نِم جي ڏار تي،
ساجن سنھيا سل،

ڪوھ ڀڏايئن ڪانگڙا.

ڪنيم ڪنياتا تنھنجا،
اڻ ڪُٽ آر انگل،
ڪوھ ڀڏايئن ڪانگڙا.

"منشي" ڪَن ۾ ٻول تون،
ڪُلھي ويھي ڪانگل،
ڪوھ ڀڏايئن ڪانگڙا.

❖

نِت نِت آهي نئين ، اَلا،
پنهنجي پيارل پريت پُراڻي.

چارئي پهر هي چت چکيا تي،
تنهن کي چو تون تئَين، اَلا،
پنهنجي پيارل پريت پُراڻي.

ويو وجودان وِسري وسارڻ،
ڪُوڪٽ ڪيم ڪئين اَلا،
پنهنجي پيارل پريت پُراڻي.

جڳ جنهن واٽ ڪُواٽ تو سمجهي،
سائي واٽ سنئين اَلا،
پنهنجي پيارل پريت پُراڻي.

امر اگني اندر اوسيئڙي،
تنهن چو ڏنوَڻ ڏئين، اَلا،
پنهنجي پيارل پريت پُراڻي.

”منشي“ متان ڪو ويڻ ورائي،
چوري چپ چَئين، اَلا،
پنهنجي پيارل پريت پُراڻي.

❖

تاڙا ڪري تنوار
جيل اندر مون جيئڙو جلي ٿو.

مينهن جي موسم ياد ڏياري،
وڃن ڦڦڙن ڦار اَلا،
جيل اندر مون جيئڙو جلي ٿو.

وڇن وچارن ٻڌيا هندا،
سرلا اڄ سنيار اَلا،
جيل اندر مون جيئڙو جلي ٿو.

ٻيڄ ٻنيءَ جو ٻاڪرين هوندا،
ٻاڳياڻون ۽ ٻتار اَلا،
جيل اندر مون جيئڙو جلي ٿو.

گهاٽي نم جي ڇانوَ ۾ هوندي،
ڪنهن دل ڪئي اوسار اَلا،
جيل اندر مون جيئڙو جلي ٿو.

"منشي" من ۾ مانڊ وجهه ٿي،
تنهنجي پکي پُڪار اَلا،
جيل اندر مون جيئڙو جلي ٿو.

❖

ڏيڏ ڪن جو ڏينهن، اَلا،
گُوندر ويندا گُذري.

آگم آگم پُنيان وسن ٿا،
ميڙائي جا مينهن، اَلا،
گُوندر ويندا گُذري.

پاڙون پُختيون پاتاران مون،
ناهي ڇِڇڙ جو نينهن، اَلا،
گُوندر ويندا گُذري.

تو مون وچ ۾ عشق اويڙو،
آهي ڪيهر شينهن، اَلا،
گُوندر ويندا گُذري.

”منشي“ محبت سون سمان جا،
ڪسُ لڳي تنهن ڪيئن اَلا،
گُوندر ويندا گُذري.

مرڪايو نہ مياڻ ، اَلا،
مَڇ کي ماريو مورڙا.

موٽي ٽيندي موج مڏيءَ تي،
لهندا ملاحن ماڻ، اَلا،
مَڇ کي ماريو مورڙا.

هُڙا، بَتيلا، هلو هاڪاري،
ڪُن تي ڪَچئين جي ڪاڻ ، اَلا،
مَڇ کي ماريو مورڙا.

ٻيري ٻَن ۾ وجهو واڳونءَ کي،
گهاتوئڙا گهَڻ چاڻ، اَلا،
مَڇ کي ماريو مورڙا.

جيسين جيئڙو مَڇ ، مهاڻا،
موت تيسين مهراڻ، اَلا،
مَڇ کي ماريو مورڙا.

”منشي“ ماريو مِڙئي اڄ مڇ کي،
ڪيو نہ ڪنهن جي ڪاڻ، اَلا،
مَڇ کي ماريو مورڙا.

ڏاڍا لڳن ٿا ڏنگ اَلا،
جيڏل جل پيا جاڳي جگر ۾.

چارئي پَهر مون، چِت چِڪيا تي،
آگ وجهي ويا انگ، اَلا،
جيڏل جل پيا جاڳي جگر ۾.

ساريو سِڪارن ٿي سَرتي تن جا،
رُوپ نرالا رنگ، اَلا،
جيڏل جل پيا جاڳي جگر ۾.

"منشي" من ۾ مچ ائين جيئن،
ٿاندبن آيون سنگ، اَلا،
جيڏل جل پيا جاڳي جگر ۾.

کاھوڙي ٽي ڪڻ ، وڪ واڪج،
جمر ٽئين تُون ڪاچ ڪٽن جو.

واسينگن جو واٽ وِندر مڇ،
واڪو آهي وڻ وڻ، وڪ واڪج،
جمر ٽئين تُون ڪاچ ڪٽن جو.

اوٺ ۽ اولي، اجگر، اررون،
ايندِيون اڳيان اڻ ڳڻ، وِڪ واڪج،
جمر ٽئين تُون ڪاچ ڪٽن جو.

"منشي" هٿ مان مُور نہ ڇڏجئين،
مليل مادر ڪان مڻ، وڪ ڳاڪج،
جمر ٽئين تُون ڪاچ ڪٽن جو.

ڪافي

ڏرتيءَ جون ڏڃاڻيون، وي،
ٻُسيون ٻُسيون، ٻُتيون ٻُتيون.

ڇُوتا جن جا ڇِيڙُون ڇيڙُون،
لٽڙا لڱن تي لِيڙُون لِيڙُون،
مُورت موتيءَ داڻيون، وي،
ٻُسيون ٻُسيون، ٻُتيون ٻُتيون.

نڪ نہ ڦُلڙيون ڳچيءَ نہ هَلسيون،
ٻوڪيون ٻانهون ڪَسليون ڪَسليون،
سُرن ۾ ساماڻيون، وي،
ٻُسيون ٻُسيون، ٻُتيون ٻُتيون.

ڪُوڙن ڇُوڙن ڪاڻ ڪَرايون،
سالن کان تِن سِڪنديون آيون،
راڄ منهنجي جون راڻيون، وي ،
ٻُسيون ٻُسيون، ٻُتيون ٻُتيون.

”منشي“ مورت مُهڻيون مُهڻيون،
سج ستارن کان وڌ سُهڻيون،
هنرمند هارياڻيون، وي،
ٻُسيون ٻُسيون، ٻُتيون ٻُتيون.